

CIVITTA

TUGISPETSIALISTIDE TEENUSE OSUTAMISE JA JUHTIMISE STRUKTUURI VÄLJATÖÖTAMINE

Lõpparuanne
2019

Sisukord

1. SISSEJUHATUS.....	6
2. METOODIKA.....	6
3. VALDKONNA ÜLEVAADE	7
4. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS.....	12
4.1. Elva.....	15
4.1.1. Haridusasutused.....	15
4.1.2. Tugispetsialistid.....	17
4.1.3. Elva valla laste ja tugispetsialistide prognoos	19
4.2. Mustvee	20
4.2.1. Haridusasutused.....	20
4.2.2. Tugispetsialistid.....	21
4.2.3. Mustvee valla laste ja tugispetsialistide prognoos	24
4.3. Põltsamaa.....	25
4.3.1. Haridusasutused.....	25
4.3.2. Tugispetsialistid.....	26
4.3.3. Põltsamaa valla laste ja tugispetsialistide prognoos.....	29
5. ALTERNATIIVIDE ANALÜÜS	30
6. VALITUD MUDELITE ANDMED.....	32
6.1. Elva mudel.....	32
6.1.1. Struktuur ja personal.....	33
6.1.2. Rollijaotus.....	34
6.2. Mustvee mudel	35
6.2.1. Struktuur ja personal.....	36
6.2.2. Rollijaotus.....	37
6.3. Põltsamaa mudel	38
6.3.1. Struktuur ja personal.....	38
6.3.2. Rollijaotus.....	40
7. MUDELI EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD.....	41
7.1. Elva eesmärgid ja mõõdikud	41
7.2. Mustvee eesmärgid ja mõõdikud	43
7.3. Põltsamaa eesmärgid ja mõõdikud.....	44
8. PAKUTAVAD TEENUSED JA TEENUSE OSUTAMISE PROTSESSID	46
9. TEGEVUSKAVA	47

9.1. Elva tegevuskava.....	47
9.1.1. Elva tugispetsialistide koolitusvajadus.....	49
9.2. Mustvee tegevuskava	49
9.2.1. Mustvee tugispetsialistide koolitusvajadus	50
9.3. Põltsamaa tegevuskava.....	51
9.3.1. Koolitusvajadus	52
10. RISKIANALÜÜS	53
10.1. Elva riskid	53
10.2. Mustvee riskid.....	54
10.3. Põltsamaa riskid.....	56
11. FINANTSPLAAN	59
11.1. Elva Finantsproгноoside eeldused	59
11.2. Elva kulumudel.....	60
11.3. Mustvee finantsproгноosi eeldused	63
11.4. Mustvee kulumudel	64
11.5. Põltsamaa finantsproгноoside eeldused.....	67
11.6. Põltsamaa kulumudel	68
12. KOMMUNIKATSIOONI PÕHIMÕTTED	71
12.1. Elva kommunikatsiooniplaan.....	71
12.2. Mustvee kommunikatsiooniplaan	73
12.3. Põltsamaa kommunikatsiooniplaan.....	75
13. LISA 1 - VEEBIKÜSITLUSTE KOKKUVÕTTED	77
13.1. Tugispetsialistide küsitluste kokkuvõte	77
15.1.2. Tugispetsialistide ülesannete jaotus	84
13.2. Lapsevanemate veebiküsitluse kokkuvõte	100
14. LISA 2 – PRAKTIKANÄITED	100
14.1. Pärnu Õppenõustamiskeskus.....	100
14.2. Viljandi Päevakeskus.....	102
14.3. Saaremaa Keskus	103
14.4. Tartu linna võrgustik	103
15. LISA 3 – TÖÖPROTSESSID	104
16. LISA 4 – TUGISPETSIALISTIDE ALUSANDMETE TABELID	109

MÕISTED

Haridusliku erivajadusega (HEV) õpilane – õpilane, kelle andekus, õpiraskused, tervises seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppest eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas.¹

Üldtugi – õpetaja pakutav individuaalne lisajuhendamine, tugispetsialistide teenuse kättesaadavus ning vajaduse korral õpiabitundide korraldamine individuaalselt või rühmas õpilasele, kellel tekib takistusi koolikohustuse täitmisel või mahajäämus õpitulemuste saavutamisel.¹

Tõhustatud tugi – tugi, mida rakendatakse õpilasele, kel esineb püsiv õpiraskus, kõnepuue, psüühika- ja käitumishäire või mõni muu puue või tervislik seisund, mille tõttu ta vajab pidevat tugispetsialistide teenust ja reeglina koostatakse talle individuaalne õppekava ühes, mitmes või kõigis õppeainetes. Reeglina on tõhustatud tuge vajavad õpilased kaasatud tavaklassi, aga neile rakendatakse osajalist õpet individuaalselt või vastavas tasemerühmas. Teatud tingimustel on võimalik õpet läbi viia eriklassis.²

Eritugi – tugi, mida rakendatakse õpilasele, kes tulenevalt raskest puudest/liitpuudest või raskest ja püsivast psüühikahäirest vajavad väga spetsiifilist õppekorraldust ning ressursimahukaid tugiteenuseid ehk puudespetsiifilist õppekorraldust, õppekeskkonda, õppemetoodikat, õppevahendeid ja õppes osalemiseks järjepidevat ning süsteemset tugispetsialistide teenust lõimitud sotsiaal- ja/või tervishoiuteenustega.²

Tugispetsialist – logopeed, eripedagoog, koolipsühholoog ja sotsiaalpedagoog põhikooli-ja gümnaasiumiseaduse ja koolieelse lasteasutuse seaduse³ mõistes.

Logopeed – tippspetsialist, kelle töö on kliendi/patsiendi kommunikatsioonivõime ja neelamisfunktsiooni hindamine, kujundamine ja/või taastamine ning häire ennetamine. Logopeed nõustab kommunikatsiooni- ja/või neelamishäirega isikut, tema lähedasi ja teiste erialade spetsialiste. Ta teeb koostööd kliendi/patsiendi lähedaste ja teiste erialade spetsialistidega.⁴ Vana kutsestandardi ja õppekava alusel eksisteeris eriala eripedagoog-logopeed, kuid alates 2018. aastast kehtivale kutsestandardile vastavalt on logopeed ja eripedagoog iseseisvad erialad.

Eripedagoog – tugispetsialist, kelle tegevuse eesmärk on eakaaslastest eristuva õppija arengu toetamine ja suunamine, arvestades õppekava(de) nõuete ja võimalustega. Ta teeb koostööd vanemate, õpetajate, teiste erialaspetsialistide ja kolleegidega ning nõustab neid. Eripedagoog töötab koolieelses lasteasutuses, koolis jt haridusasutustes, tervishoiu- ja sotsiaalasutustes, sh rehabilitatsioonimeeskonnas.⁵ Vana kutsestandardi ja õppekava alusel eksisteeris eriala eripedagoog-logopeed, kuid alates 2018. aastast kehtivale kutsestandardile vastavalt on logopeed ja eripedagoog iseseisvad erialad.

Koolipsühholoog – Psühholoog-nõustaja töö on vaimse tervise probleemide tekke ja süvenemise ennetamine ning psühholoogilise heaolu ja eneseteostuse toetamine. Psühholoog-nõustaja keskendub nii emotsionaalsetele, isiksuslikele, arengulistele, sotsiaalsetele, tervise seotud kui ametialastele ja hariduslikele teemadele. Psühholoog-nõustaja tegeleb klientidega erinevatest sihtrühmadest, nii

¹ Riigi Teataja. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019120>>

² Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse muutmise eelnõu.

<https://www.hm.ee/sites/default/files/pgs_eelnou_tuge_vajavate_opilaste_infomaterjal.pdf>

³ Riigi Teataja. Koolieelse lasteasutuse seadus. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006>>

⁴ SA Kutsekoda. Kutsestandardid: Logopeed, tase 8. <<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10750237>>

⁵ SA Kutsekoda. Kutsestandardid: Eripedagoog. <<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10683361>>

indiviidide, perede kui gruppidega. Psühholoog-nõustaja pöörab võrdselt tähelepanu nii normaalse arengu printsiipidele kui probleemipõhiste teooriatele ja mudelitele.⁶

Sotsiaalpedagoog – tugispetsialist, kelle tegevuse eesmärk on sotsialiseerumistoe korraldamine ja arendamine ning isiku arengu toetamine võrgustikutöö kaudu sotsiaalpedagoogiliste meetoditega.⁷

Kooliväline nõustamismeeskond – projekti kontekstis erialaspetsialistidest koosnev kooliväline nõustamismeeskond, kelle ülesandeks on anda soovitusi lapse arengu toetamiseks, õppe ja kasvatuse korraldamiseks ning tugiteenuste rakendamiseks. Lisaks on kooliväline nõustamismeeskond vastutav lapsele sobiva hariduse korraldamiseks vajalike ametlike otsuste ehk haldusaktide eest (nt Rajaleidja, perearstid, lastekaitsepetsialist jne).

Abiõpetaja – õpetaja tegevust toetav isik (õpetaja), kellel on pedagoogiline haridus. Abiõpetaja on toeks haridusliku erivajadustega (HEV) õpilastele ning abistab neid individuaalselt ja ainetundides koostöös õpetajaga.

Tugiisik ja tugiisiku teenus – osutatav abi seisneb inimese jõustamises, suurema iseseisvuse ja omavastutuse võime arendamises juhendamise, julgustamise ja motiveerimise kaudu. Kui tugiisiku kliendiks on laps, seisneb abi lapse arengu toetamises.⁸

Haridusliku erivajaduse õppe koordinaator (HEV koordinaator) – HEV-koordinaatori töö eesmärgiks on korraldada erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks koolisisest meeskonnatööd.

---

⁶ SA Kutsekoda. Kutsestandardid: Koolipsühholoog-nõustaja, tase 7. <<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10720640>>

⁷ SA Kutsekoda. Kutsestandardid: Sotsiaalpedagoog, tase 7. <<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10685786>>

⁸ Sotsiaalministeerium. Kohaliku omavalitsuse korraldatavad sotsiaalteenused. <<https://www.sm.ee/et/kohaliku-omavalitsuse-korraldatavad-sotsiaalteenused>>

1. SISSEJUHATUS

Põltsamaa Vallavalitsus koos Elva ja Mustvee Vallavalitsusega viisid läbi projekti **“Põltsamaa, Mustvee ja Elva vallale tugispetsialistide teenuse juhtimis- ja teenuseosutamise struktuuri ja teenuse osutamise mudeli väljatöötamine”**. Projekti toetati Kohalike omavalitsuste üksuste koostöö- ja teenuste osutamise võimekuse tõstmise meetmest. Projekti eesmärgiks oli välja töötada igale projektis osalevale vallale tema vajadustest lähtuv mudel tugispetsialistide teenuse osutamiseks. Tugispetsialistideks on antud töö kontekstis haridusasutustes töötavad eripedagoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid ja psühholoogid. Lisaks tugispetsialistidele on käsitletud ka HEV koordinaatori rolli.

Analüüsi käigus teostati järgmised tegevused:

- kaardistati olemasolev olukord (sh teenuste osutamise vajadus ja maht, tänased ja tulevased probleemkohad, olemasolevad ressursid);
- töötati välja Põltsamaa, Mustvee ja Elva omavalitsuste vajadustele vastavad tugispetsialistide teenuse osutamise juhtimismudelid, sh teenust osutava organisatsiooni struktuur, tugispetsialistide vajaduse prognoos aastani 2025, tugivõrgustiku rollijaotused, teenusprotsessid, vajaminevad ressursid, koolitusvajadused.

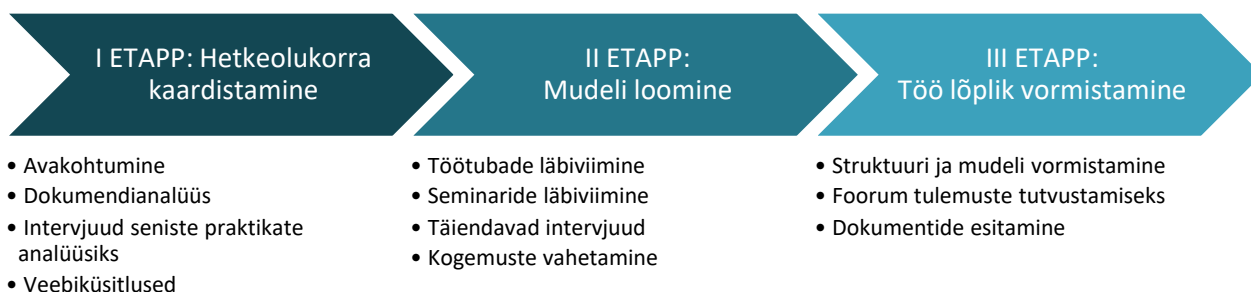
Projekti tulemuseks oli **igale omavalitsusele vajadusi arvestav tugispetsialistide teenuse osutamise mudel**, mille alusel saab omavalitsustes alustada teenuse osutamiseks vajalike muudatuste ettevalmistamist ja/või elluviimist hiljemalt 2020/2021.

Alljärgnevatel peatükkides on kirjeldatud töö teostamise meetodikat, antud ülevaade valdkonnast ja selle väljakutsetest ning kirjeldatud töö tulemusi teemade ja omavalitsuste kaupa. Projekti raames läbi viidud küsitluste tulemused on detailsemalt lahti kirjutatud projekti lisades.

2. METOODIKA

Käesolev töö viidi läbi kolmes etapis: 1) hetkeolukorra kaardistus, 2) mudeli loomise arutelud ja 3) töö lõplik vormistamine (vt Joonis 1).

JOONIS 1. TÖÖ PROTSESS

Esimene etapp koosnes ettevalmistavatest tegevustest, sh **avakohtumisest**, mille käigus kooskõlastati Tellijaga uuringut puudutavad aspektid ning veenduti, et osapooltel on uuringu läbiviimisest ja eesmärkidest ühtne arusaam. Hetkeolukorra kaardistamiseks viidi läbi **dokumendianalüüs**, et saada ülevaade olemasolevast olukorrast. Kaardistati seadustest, määrustest, teenuse osutamise standarditest

tulenevad nõuded ja võrreldi nõudeid haridusasutuste kodulehtede ja sisekordade, infoga ning andmebaasidega (nt EHIS). Igas omavalitsuses viidi läbi intervjuud kolmes fookusgrupis (haridusasutuste juhid, tugispetsialistid, kohalik omavalitsus ja lapsega seotud võrgustik). Samuti analüüsiti teistes omavalitsustes (Pärnu, Tartu, Viljandi, Saaremaa) rakendatavate tugispetsialistide teenuste **seniseid praktikaid** ja kogemusi nii dokumentidega tutvudes kui intervjuusid korraldades. Projekti kaasatud osapoolte (teenusesaajad, haridusasutused, tugispetsialistid, omavalitsusüksuste spetsialistid ja teenuseosutajad) seas viidi läbi veebiküsitlused, mille eesmärk oli kaardistada teenuste sihtrühm, selle suurus ja iseloom, teenuse maht, teenuse sisu (sh rollijaotus) ja tegelik nõudlus, tugispetsialistide arv ning tegelik vajadus, osapoolte koolitusvajadused, läbivad probleemid, ettepanekud. Veebiküsitluse ettevalmistuseks, vajaliku taustateabe kogumiseks ja täpsete küsimuste formuleerimiseks viidi läbi pilootintervjuud iga sihtrühma ühe esindajaga. Lisaks viidi läbi lühike tagasisideküsitlus lapsevanemate hulgas, kaardistamaks teenuse kättesaadavust ja rahulolu selle osutamiseks.

Teise etapi käigus viidi läbi kahepäevane **tööseminar**, kus osapoolte esindajad sõnastasid konsultandi juhendamisel tugispetsialistide teenuse osutamiseks ja mudeli loomiseks eesmärgid ning töötasid välja mõõdikud seatud eesmärkide täitmise jälgimiseks. Seminaris viidi läbi probleemide ja võimalike lahenduste arutelud nõu innovatsioonitalgute⁹ põhimõttel. Lisaks tutvustati tööseminaril teiste omavalitsuste kogemusi ning Haridus ja teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi koostöös tutvustati edasisi riiklikke strateegilisi plaane tugiteenuste valdkonnas. **Alternatiivide analüüsi** eesmärk oli leida igale kaasatud omavalitsusele sobivaim tugispetsialistide teenuse osutamise ja juhtimise struktuur ja mudel. Selle tarbeks viidi igas omavalitsuses läbi juhtgrupi tööseminar, mille käigus anti lühike ülevaade hetkeolukorrast, kirjeldati olemasolevat teenuste osutamise protsessi ning esitati esmased alternatiivid, mida ühiselt arutati. Seminari lõpuks valiti igas omavalitsuses välja sobivaim võimalik lahendus, millele järgmiste töökoosolekute raames **koostati konkreetne teenuse osutamise ja juhtimise struktuur ning mudel**. Teise etapi lõpetuseks esitlesid juhtgrupid oma töö protsessi, analüüsid alternatiive, valikute põhjendusi ning tulemusi projektipartneritele.

Kolmandas etapis vormistati tugispetsialistide teenuse osutamise mudelid, kirjeldati teenusprotsessid, analüüsiti mudelite rakendamiseks vajaminevaid ressursse, kaardistati riskid ning koostati kommunikatsiooniplaan. Töö lõpptulemusi tutvustati igas omavalitsuses **koostööfoorumi** raames.

Iga etapi ja alaetapi meetodika on täpsemalt lahti kirjutatud lõpparuande vastavate peatükkide juures.

3. VALDKONNA ÜLEVAADE

PÕHIKOOLI- JA GÜMNAASIUMISEADUS (PGS) KEHTESTAB, ET EESTIS TULEB RAKENDADA KAASAVAT HARIDUSKORRALDUST¹⁰.

Seaduse kohaselt peab kvaliteetne üldharidus olema kõigile isikutele võrdväärselt kättesaadav, olenemata nende sotsiaalsest ja majanduslikust taustast, rahvusest, soost, elukohast või hariduslikust erivajadusest (HEV). Ka elukestva õppe strateegias 2020¹¹ on sätestatud eesmärk läbivald rakendada iga õpilase individuaalset ja sotsiaalset arengut toetavat ning õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendavat õpikäsitust. Kaasava hariduse põhimõtete järgimine tähendab õpilase elukohajärgses haridusasutuses õpilaste individuaalsete võimete ja vajadustega arvestamist ning vajalike tugisüsteemide kättesaadavuse tagamist.¹² Uue haridusstrateegia koostamise raames on valminud ekspertgruppide poolt

⁹ Hákaton ehk innovatsioonitalgud. <<https://teenusedisain.info/uuenduslikud-tooviisid/hakaton/>>

¹⁰ Riigi Teataja. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019120>>

¹¹ Haridus- ja teadusministeerium (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. <<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>>

¹² Haridus- ja teadusministeerium. Hariduslike erivajadustega õpilaste toetamine: õppekorraldus ja tugiteenused. <<https://www.hm.ee/et/tegevused/hariduslike-erivajadustega-opilaste-toetamine-oppekorraldus-ja-tugiteenused>>

visioonidokumendid ja nendes on tähelepanu pööratud jätkuvale tugispetsialistide puuduse probleemile ning vajadusele igat last toetada lähtuvalt tema vajadustest. Tähelepanu pööratakse liskas ka andekate laste toetamisele, mis on senini jäänud koolides pigem tähelepanuta¹³. Seega peavad koolide ja lasteaedade pidajad (kohalikud omavalitsused) rakendama erinevaid meetmeid, et lapsed saaksid nende vajadustest lähtuva kvaliteetse hariduse ning vajaliku ja piisava toe oma hariduse omandamisel.

Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele^{Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.} jälgivad õpetajad iga õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning kohandavad vajaduse korral õpet õpilase individuaalsetele vajadustele ja võimetele vastavalt. Vajadusel peab õpilasele olema koolis kättesaadav tasuta tugispetsialistide teenus, milleks vajalikud ressursid peab tagama koolipidaja. Seadus ei sätesta, kas teenuseosutaja (va HEV-koordinaator) töötab koolis või on vastav teenus tagatud muul moel, nt läbi teenuslepingute, ent oluline on, et õpilastele oleks vajalik tugi kättesaadav. Juhul, kui haridusasutuses tagatud tugi ei anna õpilase arenguks soovitud tulemusi, võib pöörduda tõhustatud toe ja eritoe saamiseks Rajaleidja keskuse nõustamismeeskonna poole. Sellisel juhul käsitletakse last HEV õpilaseks. Kõikide nõustamisetappide juures on oluline lapsevanema nõusolek, milleta ei ole õpilasele toe pakkumine võimalik.

Riik toetab erivajadustega laste õpet täiendava rahastusega ning korraldab järelevalvet õppekorralduse tulemuslikkuse ja kvaliteedi osas.¹² Täpsema ülevaate annab tugispetsialistide teenusest, selle korralduslikest aspektidest ning tugispetsialistide ülesannetest Tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord.¹⁴

HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA LASTE OSAKAAL KASVAB NING SELLEGA SEoses KA VÄLJAKUTSETE HULK HARIDUSTEENUSTE OSUTAJATELE.

HEV laste ja õpilaste arv Eesti haridusasutustes moodustab vastavalt Centari 2016. aasta uuringus¹⁵ välja toodud statistikale õpilaste koguarvust arvestatavad 22% ning on jätkuvalt kasvutrendis. Samas on erivajadustega lastele ja noortele võrdsete haridusvõimaluste tagamine endiselt probleemiks.¹¹ Sageli ei ole tavakoolides võimalik HEV õpilastele piisavat tuge pakkuda koolijuhtide ja õpetajate teadmiste ning valmisoleku puudumise tõttu kaasava õppekorralduse rakendamisel.¹⁶

Käesoleva analüüsi raames läbi viidud küsitluste, intervjuude ja seminaride käigus toodi välja järgmised väljakutsed ja kitsaskohad, mis takistavad kõigile lastele võrdsete võimaluste pakkumist hariduse omandamisel:

- klassid ja rühmad on kaasava hariduse meetodite rakendamiseks väga suured, laste erinevad vajadused teevad mitmete õppemeetodite rakendamise samal ajal keeruliseks ning õpetajate võimalus kõigile õpilastele personaalset tuge pakkuda on raskendatud;
- hajaasustustes ja väikeste õpilaste arvuga koolides on tugispetsialistide ressursi optimaalne jagamine vajaduse ja koormuse vahel keeruline, st et kui tugispetsialist töötab osalise koormusega, siis ei pruugi ta olla olemas „kriisisituatsioonides“, ehk alati õigel hetkel. Eelkõige puudutab see sotsiaalpedagooge.
- lapse haridusliku erivajaduse ilmnedes soovivad lapsevanemad sageli lapsi suunata väliksematesse koolidesse ja klassidesse, kus on võimalik rohkem personaalset tähelepanu osutada. Samas võib luua see olukorra, kus väikestes koolides on kõrgem HEV laste osakaal, surve õpetajatele suur ja tugispetsialistide teenuse olemasolu hädavajalik;

¹³ Haridus- ja Teadusministeerium. Tark ja tegus Eesti 2035.

<https://www.hm.ee/sites/default/files/tark_ja_tegus_kokkuvote_eestik_a4_veebi.pdf>

¹⁴ Riigi Teataja. Tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord.

<<https://www.riigiteataja.ee/akt/127022018010>>

¹⁵ Centar (2016). Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus: Uuringu lõppraport. <<https://centar.ee/uus/wp-content/uploads/2017/01/Pohiraport-final.pdf>>

¹⁶ Innove koduleht. Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse „Kaasava hariduse põhimõtete rakendamine üldhariduskoolides perioodil 2014-2020“ eelnõu juurde. <<https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/06/seletuskiri-kaasav.pdf>>

- erivajadustega õpilastele ei ole tagatud samaväärseid tugiteenuste tingimusi, kuna kohalike omavalitsuste võimekus teenuste pakkumiseks on erinev;
- ennetustegevuste osakaal igapäeva tegevustes on väike;
- koostöö lapsevanematega on keeruline (alates probleemi tunnistamisest, info liikumisest kuni kõrgete ootusteni kiirete tulemuste saavutamisel) ning probleemide lahendamisel on kodul oluline roll;
- tugiteenuste osutamine lasteaedades vajab enam tähelepanu, sh erinevate teenuste kättesaadavus, et vähendada probleeme kooliastmes.

HARIDUSASUTUSTES OSUTAVAD LASTELE TUGE TUGISPETSIALISTID KOOSTÖÖS HARIDUSASUTUSE PERSONALIGA. TUGISPETSIALISTIDE TEENUSE OSUTAMISEL PEAB ARVESTAMA MITMETE ISEÄRASUSTEGA.

Eripedagoogid ja logopeedid planeerivad oma töömahu tavaliselt sügisel peale õppeaasta algust ja kaardistavad abivajajad esimeste kuude jooksul. Õppeaasta jooksul võib lapsi lisanduda või ka osadel juhtudel mõned lapsed teenuselt väljuda. Kogu teenuse osutamine tuleb aga planeerida lapse koolipäeva hulka ja see seab väljakutseid tunniplaani koostamisele. Sotsiaalpedagoog ja psühholoog ei saa oma tööd aastaks sellisel kujul ette planeerida ja sõltuvad rohkem abivajadusest konkreetsel hetkel.

Lisaks lastele teenuse pakkumisele koosneb tugispetsialistide töö veel mitmetest ülesannetest, nt õpetajate ja lastevanemate nõustamine, ootamatute olukordade lahendamine, töö erinevates võrgustikes, juhtumite kaardistamine, enese täiendamine jne. Erinevate ülesannete täitmine, sh väljaspool kutsega seotud ülesannete täitmine vähendab õpilaste otsesele nõustamisele vajalikku tööaega.

Tugispetsialistide töö efektiivsus sõltub väga palju kogu last ümbritseva võrgustiku koostööst. See seab väljakutseid tugispetsialistidele, et kõigi osapoolte eesmärk oleks sama, rollid oleksid selged ning kõik oma rolle ka täidaksid (aineõpetajad, lapsevanemad jne). Iga lapse ja juhtumi korral on võrgustiku liikmed, eesmärgid ja rollid aga erinevad. Alljärgnevalt on kokkuvõtte projekti raames kaardistatud tugispetsialistide töö iseärasustest.

- Töökorraldus on **paindlik, töövoogu on sõltuvalt erialast võimalik ette planeerida** (vastavalt laste edasijõudmisele ja arengule; eripedagoog, logopeed). **Aasta alguses selgitatakse abivajajad välja**, kuid hiljem võib vajadusel õpilasi lisanduda (*logopeed, eripedagoog*).
- Tugispetsialistide **töö koosneb mitmest tahust** - tööalased kontakttunnid (sh tunnivaatlus, nõustamine, otsene töö õpilastega, perede nõustamine, osalemine hindamiskomisjonide töös, õpiabitundide läbiviimine jne) vs töö dokumentatsiooniga (sh meetodite ja materjalide valimine, nõustamisprotsessi kokkuvõtete koostamine, hindamisvormide täitmine, enesetäiendus).
- **Tunniplaani alusel töötamine** (kellaajalised piirangud nii tunniplaani kui vanemate poolt; *psühholoog, eripedagoog, logopeed*).
- Vajalikud on **planeerimisoskus ja kohanemisvõime, valmisolek ümber lülituda** ja lahendada **ootamatuid olukordi** (*psühholoog, sotsiaal-pedagoog, eripedagoog*).
- Töö toimub nii **väikestes rühmades kui ka individuaalselt**: laps vajab individuaalset lähenemist ning aega, kuid ka kollektiivis toimetulekuks vajalikke sotsiaalseid oskusi (*psühholoog, logopeed, eripedagoog*).
- Suur osakaal on **koostööl nii vanemate kui ka teiste tugispetsialistide, aineõpetajate ja muude osapooltega** (*logopeed, psühholoog, eripedagoog*). **Vajadus selgitustöö järele** - sageli puudub inimestel arusaam sellest, mida tugispetsialist teeb.
- **Transport võib olla probleemiks** (auto olemasolu või puudumine, busside graafikud jne).
- **Võimalus suhelda**, teha tööd inimestega (õpetajad, lapsevanemad, lapsed), neid kuulata ja suunata.

- Töö **aluseks on usalduslik suhe ja järjepidevus**, pigem probleemide ennetamine kui "tulekahju" kustutamine (*psühholoog, sotsiaalpedagoog*).
- **Mahukas ettevalmistus on vajalik**, samas sõltub ettevalmistustööde mahukus tugispetsialisti kogemusest (nt meetoodika valik, liitklasside materjalide koostamine) (*logopeed, eripedagoog*).

EESTIS ON TERVIKUNA TUGISPETSIALISTIDEST PUUDUS, MILLE TÕTTU EI SUUDETA TUGISPETSIALISTIDE TEENUST OSUTADA KÕIKIDELE ABIVAJAJATELE.^{17,18}

Käesoleva töö teostamise raames tuli fookusgruppides spetsialistide puuduse osas põhjustena välja, et paljudes koolides on hajaasutusest ja laste väikesest arvust tulenevalt raske tagada tugispetsialistidele täiskohaga töötamise võimalust. See omakorda raskendab oluliselt tugispetsialistide ametikohtadele töötajate leidmist. Seetõttu rakendatakse tugispetsialistide nende oskuste, huvide ja teadmiste alusel tihti täitma lisaülesandeid, näiteks logopeed täidab mh eripedagoogi või HEV koordinaatori, klassijuhataja või aineõpetaja rolli (peatükk 14). Samuti rakendatakse tugispetsialistide muudes ülesannetes nagu klassis korra loomine, eksamil järelevalve rolli teostamine, ekskursioonide saatmine jms. Ühest küljest kasutavad haridusasutused oma ressursse maksimaalselt ära, tugispetsialistidele pakutakse võimalust ühes asutuses soovi korral täiskoormusega töötada, teisest küljest on tugispetsialistide erialane kompetents alakasutatud ning jätkuvalt leidub haridusasutusi, kus tugiteenused spetsialistide puudumise tõttu ei ole kättesaadavad.

Intervjuude, küsitluste ja seminaride tulemusena kaardistati järgmised väljakutsed tugispetsialistide teenuste osutamisel:

- tugispetsialistide puudus, mis tingib olemasolevatele tugispetsialistidele suure töökoormuse – tulemuseks on olukord, kus kõik abivajajad ei saa vajalikus mahus teenust ning seotud vajalike ülesannetega, nt ennetustegevustega ei jõuta tegeleda;
- rollijaotus kogu tugivõrgustikus on ebaselge – kõikidele tugivõrgustiku osapooltele pole selge nende roll, ootused nende tegevusele ja tegevuse tulemustele;
- õpetajate valmisolek esmatasandil iseseisvalt abi pakkuda on madal. Õpetajad märkavad abivajadust, kuid ei oska/taha alati ise sekkuda, mis tõstab tugispetsialistide koormatust;
- tugispetsialistide omavaheline teadmiste jagamine ja koostöö toimib vaid kitsastes ringkondades (nt ühe asutuse/piirkonna piires). Seetõttu ei ole kõikidel tugispetsialistidel võimalik jagada kogemusi oma valdkonna erialaspetsialistidega, sh saada tagasisidet ja nõu väljaspool oma asutust;
- tugispetsialistide koolitamine ei toimu süsteemselt;
- lapsevanematel puudub võimalus koostöö mittesujumise korral uut tugispetsialisti valida ja teistes koolides töötava spetsialisti valimine ei ole võimalik.

Joonistub välja paradoks, kus tugispetsialistide järele on suur puudus, kõik abivajajad ei saa teenust, samas ei tööta kõik tugispetsialistid ametikoha mõttes täiskoormusega. Suuremates haridusasutustes on tugispetsialistid enamasti tööl täiskoormusega ning pigem on tugispetsialistidest puudus (eriti **psühholoogist ja logopeedist**). Väiksemates maapiirkondades asuvates haridusasutustes ei ole tugispetsialistil täiskoormuse ulatuses tööd, samas on koolidel puudus õpetajatest ja muust abipersonalist. Fookusgruupiintervjuudest toodi välja, et tugispetsialistide valmisolek mitme asutuse vahel sõitmiseks on madal, seda nii logistiliselt kui ka seotuse tekitamiseks mitme kollektiivi personaliga.

MITMED OMAVALITSUSED EESTIS PRAKTISEERIVAD ERINEVAID TUGISPETSIALISTIDE TEENUSE OSUTAMISE MUDELEID.

Käesoleva uuringu sees vaadeldi Tartu, Viljandi, Pärnu ja Saaremaa mudeleid (täpsem ülevaade lisades), millest Elva, Põltsamaa ja Mustvee vallad tundsid suurimat sidusust Saaremaa valla näitega. Kõik rakendunud mudelid on eelkõige arvestanud oma koolide paiknemise ja suurusega ning kujundanud

¹⁷ Centar (2016). Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus: Uuringu lõppraport. <<https://centar.ee/uus/wp-content/uploads/2017/01/Pohiraport-final.pdf>>

¹⁸ Kolnes, Konstabel (2018). Tugispetsialistide arvu ja vajaduse hindamine. <https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/05/Tugispetsialistide-analuusi-aruanne_UT_Innove.pdf>

modelid sellest lähtuvalt. Oma koolide paiknemise ja koolides olevate laste arvu osas on kõige sarnasem olukord Saaremaa vallas, kus on hajaasustus, keskuses suurem kool ning ülejäänud väikesed koolid. Kõikide eesmärgiks on olnud lastele parema ja piisava toe pakkumine ja valikud on lähtunud sellest eesmärgist. Teiste omavalitsuste intervjuudest kaardistati ära teemad, mis vajaksid suuremat tähelepanu, sh rollide jaotus, töötingimused, kommunikatsioon.

RIIKLIKUL TASANDIL ON PROBLEEMI MÄRGATUD NING ASUTUD LAHENDUSI OTSIMA.

Juba 2014. aastal andis Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur välja viis põhisõnumit kaasava hariduse rakendamiseks.¹⁹ Kogumik valmis ekspertide poolt, millele eelnesid laiapõhjalised avalikud arutelud, kuhu olid kaasatud teadlased, praktikud, perekonnad jne. Kogumikus nenditakse, et lahendamist ei vaja enam küsimus, kas kaasamist on vaja, vaid lahendamist vajavad probleemid, kuidas kaasata. Dokumendis on toodud ära viis põhisõnumit, mis on: 1) võimalikult varane märkamine; 2) kaasava hariduse positiivne kasu kõigile; 3) väga hea väljaõppega professionaalid, sh õpetajate olulisus; 4) korralikud tugisüsteemid ja nende rahastamismehhanismid; 5) andmete usaldusväärsus. Antud sõnumid olid tejuhiks liikmesriikidele kaasava hariduse rakendamise kujundamisel.

Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) seadis Elukestva õppe strateegia²⁰ üldeesmärgiks „kõigile Eesti inimestele on loodud nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus“ ja viis strateegilist eesmärki. Nende hulgas on ka eesmärk: **Muutunud õpikäsitlus**, mille järgi tuleks rakendada iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetav, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendav õpikäsitlus kõigil haridustasemetel ja -liikides. Kitsaskohana on välja toodud, et varane märkamine erivajaduste tuvastamisel ei ole rakendunud. Olulist rolli nähakse õpetaja ja tugispetsialisti kui meeskonna individuaalsel lähenemisel lapsele, et lapsed saaksid just oma vajadustest ja huvidest lähtuvat tuge. Eraldi pööratakse tähelepanu ka andekate laste toetamisele, mis jääb tugispetsialistide puuduse tõttu tihti tähelepanuta.

2014. aasta lõpus kinnitas HM minister EÕS eesmärkide elluviimiseks Euroopa Sotsiaalfondist rahastatud programmi „Eesti elukestva õppe strateegia õppe- ja karjäärinõustamise programm“²¹, mille raames loodi SA Innove juurde Rajaleidja keskused, jaotati rollid riigi ja KOV vahel hariduslike tugiteenuste pakkumisel ning toetati arendustegevusi, et parandada tugiteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust, sh nt koolitusi tugispetsialistidele, töötati välja teenusstandardid jne. Lisaks toetavad selle programmi eesmärkide täitmist ka teised EÕS programmid, nt läbi õpetajate koolituse ja kompetentsikeskuste toetamise.

HTM alustas 2015. aastal pilootprojektiga Kaasav Kool, eesmärgiga edendada riigi, haridusametnike ja haridusasutuste koostööd, ühtlustada osapoolte arusaamist kaasavast haridusest ning piloteerida koolikorralduslike meetmete rakendamist, et toetada HEV õpilaste kaasamist tavakoolidesse.²² Sotsiaalministeerium (SOM) ja HTM on algatanud mitmeid kaasava hariduskorralduse rakendamist toetavaid projekte, et tugiteenuste pakkumine saaks toetatud kogu elukaare vältel ja ei sõltuks nii palju teenuse saaja vanusest/rollist jne.

Lisaks õppekohtade olemasolule ja tugisüsteemi kättesaadavusele on tähtis tagada vajaduspõhised õppenõustamisteenused nii lastele, nende vanematele kui ka haridusasutustele.²³

¹⁹ Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2014. Viis põhisõnumit kaasava hariduse kohta. Teooria rakendamine praktikas. Odense, Taani: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/Five_Key_Messages_for_Inclusive_Education_ET.pdf>

²⁰ HTM, 2014. Elukestva õppe strateegia 2020. <<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>>

²¹ „Elukestva õppe strateegia 2020“ õppe- ja karjäärinõustamise programmi kinnitamine ning elluviija volituste andmise käskkiri. <https://www.struktuurifondid.ee/sites/default/files/oigusaktid/eesti_elukestva_õppe_strateegia_2020_õppe-ja_karjaarinoustimise_programm_15.12.2014.pdf>

²² Hariduslike erivajadustega õpilaste toetamine: õppekorraldus ja tugiteenused. <<https://www.hm.ee/et/tegevused/hariduslike-erivajadustega-opilaste-toetamine-oppekorraldus-ja-tugiteenused>>

²³ Üldharidusprogrammi 2019-2022 seletuskiri. <https://www.hm.ee/sites/default/files/5_uldhar_progr_2019-22_seletuskiri_28dets18.pdf>

4. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

Elva, Mustvee ja Põltsamaa vallad on ühiselt asunud lahendama tugispetsialistide teenuse osutamise seotud väljakutseid. Kõik omavalitsused seisid väljakutse ees, kus nende vajadused ja võimalused tugiteenuste pakkumisel ei olnud piisavad ning tugispetsialistide juurde leidmine piirkonda ei olnud erinevatel põhjustel õnnestunud. Hetkeolukorra kaardistamise tulemuseks oli muuhulgas lahendamist vajavate väljakutsete kogumine lähtuvalt tugiteenuste pakkumise erinevatest osapooltest. Valdade hetkeolukorra kaardistamiseks analüüsiti olemasolevat olukorda, viidi läbi veebiküsitlused tugispetsialistide ja lapsevanemate hulgas, toimus üheksa fookusgrupi intervjuud tugispetsialistide, koolijuhtide ja kohalike omavalitsuste esindajatega. Täpsem ülevaade küsitlustest ja fookusgruppide intervjuudest on välja toodud dokumendi lisades (Lisa 1).

TUGISPETSIALISTIDE KÜSITLUSELE VASTAS KOLME VALLA PEALE KOKKU 33 (52,4%) TUGISPETSIALISTI.

Küsitlusest hakkas silma tugispetsialistide töö killustatus. Kolmandik küsimustikule vastanutest (12 ehk 36,4%) vastanutest töötavad rohkem kui ühes asutuses, seejuures 6 (18,2%) osutavad teenust lausa kolmes asutuses. Kõigist vastanutest 13 ehk 39% täidab lisaks tugispetsialisti ülesannetele ka muid ülesandeid, muuhulgas klassijuhataja, aineõpetaja, HEV-koordinaatori jmt rolle. Koolijuhtidelt küsitud info alusel täidavad lisaülesandeid (klassijuhataja, aineõpetaja) keskmiselt 41% tugispetsialistidest (ei arvesta koormusi).

Keskmine tugispetsialistide tööjaotus **kontaktundide, ettevalmistuse/dokumentatsiooni ning õpetajate/vanemate nõustamise** vahel on vastavalt **64,4%, 21,2% ja 17,4% tööajast.**

Küsimusele, kas tugispetsialistid jõuavad täita oma (ametijuhendis) ettenähtud ülesandeid, vastas kolmandik vastanutest eitavalt.

Vastates, millistele ülesannetele tahaksid tugispetsialistid rohkem pühenduda, toodi välja:

- põhjalikum, järjepidevam otsene töö lastega, sh individuaaltöö;
- lastevanemate, õpetajate nõustamine;
- ennetustöö;
- õppetundide vaatluses osalemine, tundide järgne analüüs;
- terviseedendus (logopeediline massaaž, liikumisravi jms).

Õpetajate ja lapsevanemate nõustamisele kuluva ajamahu osas hindas **40% vastajatest**, et selleks on aega piisavalt, kuid **60% vastajatest leidis**, et nõustamisele tuleks rohkem aega pühendada.

Küsimusele, kui suur osa kõikidest abivajajatest saavad nõustamist, andis tagasisidet 51% vastajatest, et keskmiselt 63,8% (Elvas 61,4%, Mustvees 52,5% ning Põltsamaal 77,5%).

Enamus vastanud tugispetsialistide (85%) leidis, et neid kaasatakse õppekorraldusse, sh nõu küsimine, kogemuste vahetamine.

19 tugispetsialisti arvas, et **ennetuse osakaal tööajast võiks olla keskmiselt 32,4%**, varieerudes 5 kuni 75 protsendini. Ülejäänud ei osanud hinnangut anda.

Küsimusele, **milliseid tegevusi tuleks teostada ennetamise suunal**, vastasid enamik tugispetsialistidest, et olulisel kohal on nii **õpetajate kui ka lapsevanemate nõustamine varase märkamise ja sekkumise kohapealt.**

„Oleme oma koolis praktiseerinud koolieelikute lapsevanematele loenguid nii psühholoogi kui logopeedi osavõtul. Pean neid vajalikuks. Eriti aga tuleks täiendavalt rõhutada, et erivajadustega lapsed vajavad kindlasti ka palju kodu abi ja toetust.“

„Tuleks tõsta lastevanemate teadlikkust. Rääkima õpitakse rääkides, lugema õpitakse lugedes, kirjutama õpitakse kirjutades. Nutiseadmed siin ei aita.“

Teise olulise aspektina toodi **välja tugispetsialistide omavaheline koostöö ja koostöö teiste seotud osapooltega** (nt lastekaitsepspetsialist, perearst).

„Lastekaitsepspetsialisti rolli on vaja suurendada. Kui lapse toetamine jääb lapsevanema taha, siis on koolil piiratud võimalused pere koostööle mõjutamiseks ning lastekaitsepspetsialisti sekkumine on väga oodatav.“

Veel pakuti välja **erivajaduslike lasteaiastega töötamist, sotsiaalsete oskuste õpet õpilastele ning kiusamisalast ennetustööd koolis**.

„Suuremat tähelepanu tuleks minu arvates pöörata meie piirkonnas erivajaduslikele lasteaiastele, et kooli tülles ei peaks hakkama välja selgitama, millise õppekava järgi on õpilane võimeline õppima. Eelkõige peangi tähtsaks tööd vanematega ja tugisõpetuse koolitamist.“

„Kui lapsed on enne kooli lasteaias ja lasteaias osatakse märgata ja vajadusel on võimalus ka abi saada, siis on suur töö ennetuse suunal tehtud.“

Tugispetsialistid vajaksid oma töö tulemuslikuks teostamiseks:

- haridusasutuste/haridusastmete vahetamisel infot lapse vajaduste, eelneva toe osas (sh individuaalse arengu kaart);
- ühiseid arutelusid juhtumite analüüsimisel, sh olukorrad, kus lapsega tegeleb mitu spetsialisti asutuse sees ja väljas;
- supervisioone teiste oma valdkonna spetsialistidega, töökogemuste jagamist, nõustamist, ühiseid koolitusi ja ümarlaudasid;
- heade mõtete, kogemuste jagamist, nõustamist lapsevanematele ja õpetajatele;
- võimalust kaasata psühholoog;
- võimalust teenust pakkuda/saada ka väljaspool haridusasutust.

Ühiseid koolitusi ja ümarlaudasid peeti vajalikuks. Enamus vastajatest leidis, et koolitused võiksid olla seotud ka muu üritusega (nt ümarlaud) ning ühiskohtumised võiksid toimuda kord kvartalis või poolaastas.

Peamised koolitusvajadused:

- kogelejate nõustamine (nutiseadmete mõju);
- käitumisraskustega lastega hakkama saamine ja nende õpetamine, arengu hindamine, erinevate testide läbiviimine;
- kaasav haridus, psühholoogia, kõnearendus;
- kuidas ühe kontakttunni raames mitme erineva õppekavaga õpilasi praktiliselt õpetada;
- digilahendused õppemetoodikates;
- nõustamisalased koolitused - kuidas toime tulla tänapäeva lapsevanemaga, kuidas mõista ja toetada lapsevanemat, motiveerida koostööle;
- praktilisi töövõtteid ja uuemaid psühholoogia arengusuundi sisaldavad koolitused; oma eriala uuemad trendid ja arengud;
- teadvelolek, liikumisravi, autistlik laps, kõnetu laps, psüühikaprobleemid, töö liitpuudega lastega;
- ennetustöö koolieelses eas;
- lugemis- ja kirjutamisraskustega õpilaste õpetamise, koolieelse lapse kõnearengu ja HEV õpilaste õppekorralduse seadusandlikel teemadel koolitused.

Küsimustiku vastustest saab kinnitust probleemidele, mis tulid välja ka fookusgruppides. Tugispetsialistide tööaeg on killustatud, neil on lisaks oma erialastele tööülesannetele ka teisi ülesandeid. Spetsialistid ise hindavad, et tuge vajavaid lapsi on rohkem kui nad jõuavad nõustada ning seetõttu jääb näiteks

ennetustegevustele ja õpetajate ning lapsevanemate nõustamisele vähem aega. Nenditakse ka suuremat abavajadust alushariduse astmes. Koolitusvajaduste kaardistusest nähtub, et rohkem vajatakse järjepidevat tuge muutustega toimetulekul - muutuvad õppemeetodid, laste üha sagedasemad sotsiaalsed probleemid, koostöö tõhustamine vanematega, nutiseadmed jne. Omavahelist koostööd soovitakse spetsialistide omavahelise jõustamise eesmärgil.

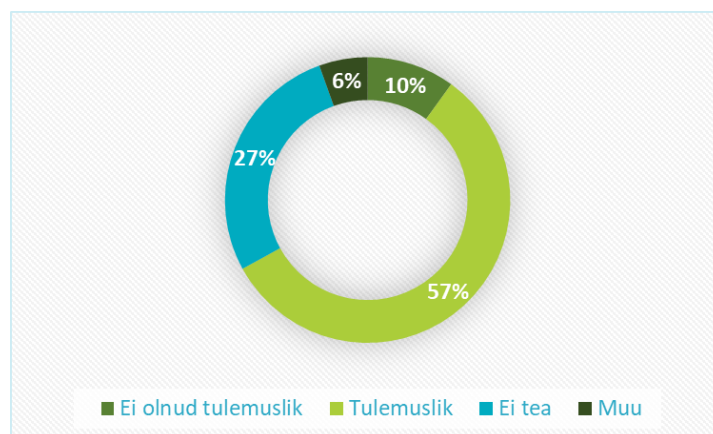
LAPSEVANEMATE VEEBIKÜSITLUSELE VASTAS 420 LAPSEVANEMAT, KELLEST 67% LAPSED ON KOOLIS JA/VÕI LASTEAIAS SAANUD TUGISPETSIALISTI TEENUST.

Küsimustikule vastas Elva vallast 62, Mustvee vallast 59 ning Põltsamaa vallast 117 vanemat. 182 vastajat eelistasid oma elukoha omavalitsust mitte märkida.

Küsimusele, **kas lapsevanemad tundsid end teenuse osutamisesse piisavalt kaasatuna**, vastas **44%**, et olid **piisavalt kaasatud** ning **27%** ei tundnud ennast piisavalt kaasatuna. 10% vastasid „Muu“ – valdavalt põhjuseks, et vanem oli ise aktiivne ja kaasati oma initsiatiivil või väidetavalt puudus vajadus kaasamiseks.

Teenuse tulemuslikkust hindasid vanemad valdavalt positiivselt, st **57% vanematest leidsid, et tugiteenus aitas nende last**. **10%** tunnistasid, et **teenus ei olnud nende last aidanud** ning **27%** ei osanud tulemuslikkust hinnata.

JOONIS 2. VANEMATE ÜLDINE HINNANG TUGITEENUSTE TULEMUSLIKKUSELE

TABEL 1. TUGITEENUSTE TULEMUSLIKKUS VANEMATE HINNANGUL KOV-IDE LÕIKES

KOV	Tulemuslik (%)	Mittetulemuslik (%)	Ei tea (%)	Muu (%)
Elva	44	16	24	16
Mustvee	50	15	35	-
Põltsamaa	50	17	29	4

31% vanematest on otsinud abi mujalt (väljaspool kooli/lasteaeda)

Vanemad otsisid abi mujalt järgmistel põhjustel:

- pakkumaks lapsele regulaarsemat tuge (spetsialistidel on ülekoormatus ja/või käivad harva kohal);
- lasteaia/koolis puudub vastav teenus või spetsialist;
- lasteaia/kooli teenusega ei olda rahul;
- rehabilitatsiooniplaani alusel;
- diagnoos, mille tõttu peab käima mujal;
- vanema isiklik soov.

ENAMUS VALDKONNA ÜLEVAATE PEATÜKIS KIRJELDATUD PROBLEEMIDEST ON KOLMELE VALLALE ÜHISED.

Põhiliseks väljakutseks on juba olemasolev tugispetsialistide kompetents kasutada tõhusaimal viisil suurendamiseks abisaavate laste hulka ja varast märkamist. Selle eelduseks on, et tugivõrgustikud toimivad hästi, rollijaotused on selged, abi vajavad lapsed saavad vajaliku toe tugivõrgustiku erinevatelt osapooltelt, tugispetsialistide ressursid on parimal võimalikul viisil kasutuses ning haridusasutuste meeskonnad teevad head koostööd. Tugispetsialistide ressursi parima kasutuse all mõeldakse seda, et oma valdkonna spetsialistid teevad seda tööd, milles nad on eriala omandanud ning rakendavad selleks parimaid meetodeid. Nii seminaridest, küsitlustest kui ka fookusgrupi intervjuudest joonistus välja, et vajaduse märkamisel ja esmase toe osutamisel on oluline roll õpetajatel. Selleks, et paraneks õpetajate võimekus esmase toe osutamisel, peab tugispetsialistide roll õpetajate nõustamisel suurenemaja seeläbi saab õpetajate roll esmasel märkamisel ja toe pakkumisel suureneeda.

Valdasid eristavad järgmised väljakutsed:

- Elva ja Põltsamaa valdadel on suured keskused (vastavalt Elva linn ja Põltsamaa linn), kus on suur gümnaasiumi osa (Elva gümnaasiumis 843 õpilast, Põltsamaa Ühisgümnaasiumis 678 õpilast). Mustvee vallas on koolid hajusalt ja omavahelised vahemaad on suured ning koolid on õpilaste arvult pigem väikesed (suurimad on Avinurme Gümnaasium 163 õpilast ja Peipsi Gümnaasium 138 õpilast).
- Kõige suurem puudus on Põltsamaa ja Mustvee vallas psühholoogi teenuse järele.
- Mustvee vallas on õpe korraldatud kahes keeles - eesti ja vene keeles (Peipsi Gümnaasium ja Lohusuu Kool, Mustvee lasteaia venekeelsed rühmad). Vene keeles õppis 2018/19 õppeaastal 470st õpilasest 110, ehk 23%. Alushariduses oli vene õppekeelega rühmades samal aastal 20% (163st lapsest 33).
- Elva vallal on hea koostöö piirkondliku Rajaleidja keskusega (Tartumaa), Jõgevamaa Rajaleidja keskust vaevab ressursipuudus ning tuge on keeruline saada, samas viimasel ajal on koostöö paranenud.

4.1. ELVA

Elva vald asub Tartumaal ning moodustati 2017. aasta haldusreformi käigus Elva linna, Konguta, Puhja, Rannu ja Rõngu valla ning osaliselt Palupera ja Puka valla külade liitmisel. Elva valla pindala on 732m². Elanikke on vallas 2019. aasta alguse seisuga 14 494.

Valla keskus on Elva linn, kus asuvad nii valla suurim kool kui ka lasteaed – Elva Gümnaasium ja Lasteaed Õnneseen. Ülejäänud haridusasutused on väiksemad ning asuvad valla suuremates asulates.

4.1.1. HARIDUSASUTUSED

Elva vallas asub **15 alus- ja üldharidusasutust**, mille hulgas on kuus lasteaeda, kolm lasteaed-alkkooli, neli põhikooli ja kaks gümnaasiumit. Üks põhikoolidest, Tartu Erakooli alla kuuluv Peedu Kool, on erakool. Haridussilma andmetel osales 2018/19 õppeaastal Elva valla alushariduses **769 last** ning üldhariduses **1621 õpilast**. Haridusasutuste kaupa on laste arvud esitatud Tabelis 1.

Laste ja õpilaste arv on piirkonniti erinev – enamused on koondunud valla keskusesse ehk Elva linna, samas kui Konguta, Palupera, Puhja, Rannu ning Rõngu piirkondade haridusasutuste laste arv on oluliselt väiksem.

TABEL 2. ELVA VALLA HARIDUSASUTUSTE LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE STATISTIKA

ASUTUS	LASTE ARV ²⁴	HEV LASTE ARV ²⁵	TEENUST SAANUD LASTE ARV ²⁶	ASUTUSE KAUGUS KESKUSEST (KM) ²⁷	TUGISPETSIALISTIDE KOORMUS ²⁶			
					Logopeed	Eri-pedagoog	Sotsiaal-pedagoog	Psühholoog
Aakre LAK (alus)	16	-	9	20,3				
Aakre LAK (üld)	13	6	6	20,3	0,2			
Elva Gümnaasium	843	186	208	1,3	0,75	1,0	3,0	1,0
Järve LA ²⁸	67	-	-	1,7				
Konguta Kool (alus)	54	-	18	10,4	1,0*			
Konguta Kool (üld)	85	32	28	10,4	0,5*		0,5	
Murumuna LA	154	-	49	0,22	1,0	1,0		
Palupera PK	66	35	34	14,5	0,25	0,25		
Pihlakobara LA	88	-	31	14,7	0,5			
Puhja Kool	214	104	107	16,2	1,0	2,0	1,0	
Pääsusilma LA	112	-	-	15,8	1,0	0,25		
Rannu Kool	94	35	36	14,2	1,0*		1,0	
Rannu LA	63	-	18	14,1	0,5			
Rõngu KK	219	52	-	14,1		0,5	1,0	0,5
Tartu Erakool	58	6	-	4,5				0,1
Valguta LAK (alus)	20	-	-	15,7	0,25			0,1
Valguta LAK (üld)	29	16	15	15,7	0,25	0,1		0,1
Õnneseen LA	195	-	74	1,5	1,0	1,0		

Tärniga (*) on märgitud logopeed-eripedagoogid.

²⁴ Laste ja õpilaste arvud põhinevad Haridussilma andmetel. <<https://www.haridussilm.ee/>>

²⁵ HTM Teabenõue. HEV õpilased üldhariduse statsionaarses õppes 2018/2019. õppeaastal 10.11.2018 seisuga.

²⁶ KOV'ide täidetud tabel.

²⁷ Asutuste kaugus valla keskusest põhineb Google Maps navigeerimissüsteemi näitajatel (sõiduauto trajektoor).

²⁸ Saavad teenust SA Elva Laste- ja Perekeskusest

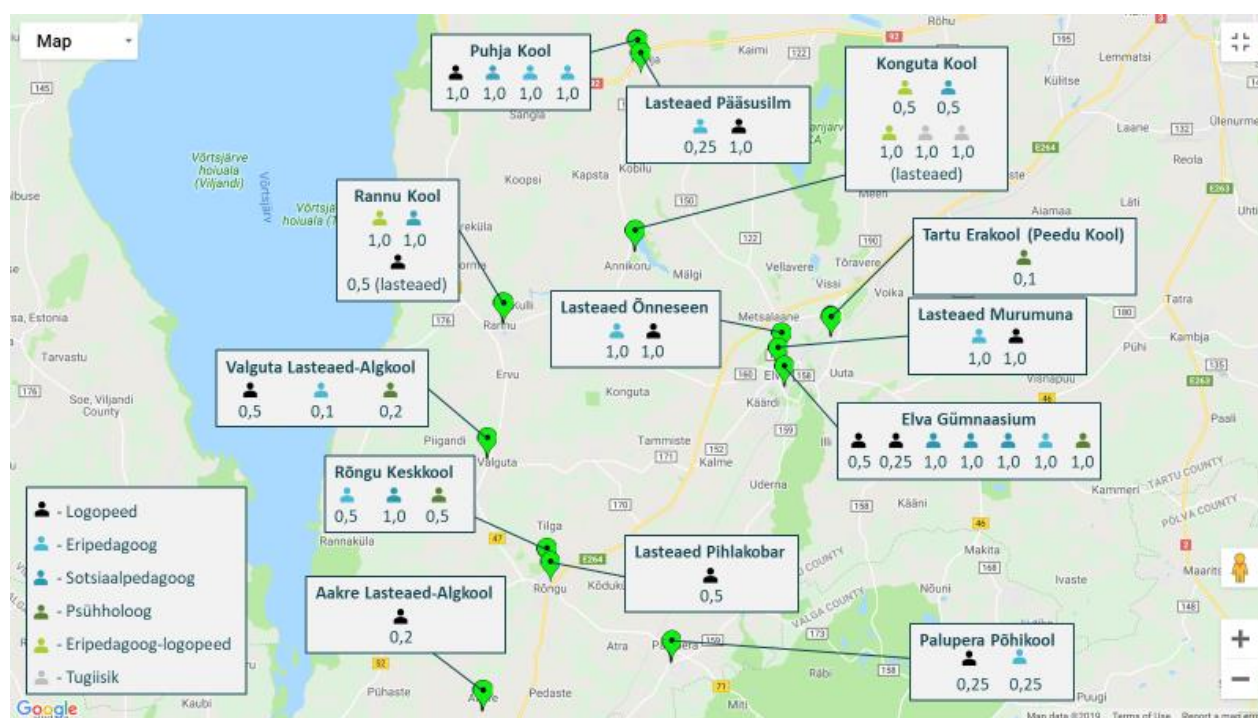

Elvas on väljakutseks tagada teenused maakoolides, gümnaasiumi kahe erineva hoone vahel ning lahendada tugiteenuste puudujäägid lasteaedades. Lisaks on eesmärgiks tõsta teenuste kvaliteeti ning arendada edasi teenuse pakkumise protsesse (rohkem ennetust, rohkem õpetajate ja lapsevanemate nõustamist, et olukorrad ei eskaleeruks).

4.1.2. TUGISPETSIALISTID

Kohaliku omavalitsuse andmetel töötas 2018/19 õppeaastal Elva vallas 31 tugispetsialisti 37 ametikohal, kokku koormusega 23,6²⁹. Järve lasteaias on loodud logopeedi ja eripedagoogi ametikohad, kuid need olid õppeaasta lõpu seisuga täitmata. Tugispetsialistide jaotus Elva haridusasutuste lõikes on toodud Joonisel 3.

JOONIS 3. ELVA TUGISPETSIALISTIDE KAART HARIDUSASUTUSTE LÕIKES

Psühholoogi ametikohad on hetkel olemas Elva Gümnaasiumis (1,0 koormus) ja Valguta Lasteaed-Algkoolis (0,2 koormust). Valguta psühholoog nõustab ka Rõngu kooli (0,5 koormust) ja Peedu kooli (0,1 koormust). Rannu kool ostab psühholoogi teenust sisse (täpse maht teadmata). Lisaülesannetena üldjoontes annavad erialaseid tunde (nt vaimse tervise alane tund), aga vajadusel on rakendatud ka tunde asendama. Hetkel on vähemalt 1 psühholoogi ametikoht puudu.

Sotsiaalpedagoogi ametikohad on olemas Elva gümnaasiumis (3,0 kohta), Rannu koolis (1,0), Konguta koolis ja lasteaias (0,5), Rõngu koolis (1,0) ning Puhja koolis (1,0). Üldjoontes on olemasolevad töökohad tagatud. Sotsiaalpedagoogi ametikoht puudub Palupera koolis, Valguta koolis. Lisaks ei pakuta teenust hetkel lasteaedades. Muudes ülesannetes täidavad sotsiaalpedagoogid nii klassijuhataja rolli kui abistavad tundide asendamisega. Lisaks viivad ennetustöö raames läbi KIVA tunde.

Eripedagoog ja eripedagoog-logopeed ametikohad hetkel puuduvad Palupera koolis ning osades lasteaedades. Eripedagoogid täidavad kolmel juhul ka HEV-koordinaatori rolli ning ühel juhul väikse koormusega ka klassijuhataja rolli (1 akadeemiline tund nädalas).

²⁹ Andmed on esitatud kohalike omavalitsuste täidetud ankeetide põhjal (täiendatud detsember 2019).

Logopeedi ametikohad on hetkel täitmata Rõngu koolis, Järve lasteaias, Peedu koolis. Muid ülesandeid täidetakse 0,35 koormuse ulatuses (eesti keele õpetaja, klassijuhatamine). Logopeedi ametipositsiooni järele tunnevad haridusasutuste juhid kõige rohkem puudust.

KÜSITLUSELE VASTANUD TUGISPETSIALISTIDE HINNANGUL KULUB ÜLE POOLE NENDE TÖÖAJAST KONTAKTUNDIDELE (60 KUNI 90 PROSENTI).

Ülejäänud aeg läheb ettevalmistuse ja dokumentatsiooni ning teiste osapoolte nõustamise peale.³⁰ Tugispetsialistidel lasub suur erialane töökoormus, millele mõnedel juhtudel lisandub täiendavatest rollidest, nt klassijuhataja või aineõpetajana, tulenev koormus. Vastanud tugispetsialistid kombineerisid individuaalseid tunde rühmatöödega ning mitmel puhul märgiti, et sotsiaalsete suhete arendamise eesmärgil eelistatakse grupitööd. Enamus vastanutest leidis, et suurendaksid õpetajate ja lapsevanemate nõustamise osakaalu töös. Üldiselt ei hinnatud tööd dokumentidega liiga koormavaks, pigem toodi välja, et dokumentidega tööd on rohkem testimiste ja hindamiste perioodidel. Rajaleidjaga on haridusasutustel hea koostöö, kuid nende tugispetsialistide juurde on väga pikad ootejärjekorrad.

Fookusgrupi intervjuudes nenditi, et tugispetsialistidest on puudus ning osad spetsialistid on jõudmas pensioniikka. Eelkõige toodi fookusgrupis haridusasutuste poolt välja puudus psühholoogide järele, ent oldi eriarvamusel, kas psühholoogi ametikoht peaks olema asutuses kohapeal või piisab väljastpoolt tellitavast teenusest. Leiti, et alati ei olegi parim lahendus, kui tugispetsialist on kollektiivi liige, kuna tema arvamust ei pruugita piisavalt tõsiselt võtta ning teabe jagamine ei pruugi olla objektiivne.

Peamise nõrkusena teenuse osutamisel toodi välja ebaselge rollijaotus nii tugispetsialistide kui haridusasutuse sisemise võrgustiku vahel (Lisas 1 on esitatud veebiküsitluse tulemused rollijaotuste osas). Tugispetsialistide seas antakse vastutus tihti edasi järgmisele spetsialistile ning asutuses pole selge, kes suhtleb lapsevanematega ning kes tegeleb õpetajate toetamise ja nõustamisega. Kohaliku omavalitsuse arvates teevad spetsialistid oma eriala piires head tööd, kuid suure pildi nägemine vajab arendamist. Küll aga ei planeerita ega korraldata koolitusi ühiselt ega süsteemselt.

Samuti mainiti õpetajate ebaühtlast valmisolekut varajaseks märkamiseks, erivajadusest aru saamiseks, probleemi lahendamiseks ning vanematega suhtlemiseks. Toodi välja märksõna „õpitud abitus“, kuna ka lihtsamad asjad kiputakse suunama tugispetsialistile, mistõttu vajavad õpetajate meetodikad üle vaatamist ja täiendamist.

Veel toodi välja, et klassid ja rühmad on liiga suured, mistõttu jääb paljudele abivajajatele määratud tundidest väheks ning ennetustööga tegeleda ei jõutagi. Väikeklasside rajamine on aga raskendatud, kuna selleks vajalikke ressursse ei eraldata ning väikestes koolides eelistavad lapsevanemad abiõpetajaid ja tugiisikuid. Märgiti ka, et õpiabi tunde võiks rohkem olla. Lapsevanema koostöövalmidusest oleneb, kas laste andmetele on ligipääs ning kas abivajajad saavad tuge. Lisaks ootavad vanemad kiiret muutust.

Tabelis 3 on välja toodud tugispetsialistide arv, koolijuhtide poolt esitatud tegeliku vajaduse hinnang, vana PGS alusel välja toodud tugispetsialistide arv vastavalt laste arvule ning muude ülesannete koormus. Täpsustuseks tuleb öelda, et uues PGS-s ei ole tugispetsialistide arvu määrasid välja toodud. **Tegeliku tugispetsialistide vajaduse hindamiseks** tuleb arvestada nii **laste arvu muutust** (hinnatud peatükis 4.1.3.), **kaasava hariduse trende kui ka tööprotsesside olemuse muutust**. Tugispetsialistide õpe on aeganõudev ning õppurist iseseisvalt praktiseerivaks tugispetsialistiks saamiseni võib minna 3-5 aastat, seega tuleb teenuse tagamiseks kombineerida erinevaid töömeetodikaid, sh õpetajate võimestamine esmaolukordade lahendamisel, lapsevanemate tugevam abi laste toetamisel jne.

---

³⁰ Tugispetsialistide veebiküsitlus

TABEL 3. ELVA TUGISPETSIALISTIDE ARV HETKEL NING VAJADUS TULEVIKUS

TUGISPETSIALIST	ARV HETKEL	VAJADUSE HINNANG (KOOLIJUHID)	ARVUTUSLIK VAJADUS ³¹	MUUDE ÜLESANNETE KOORMUS
Psühholoog	1,8	2,2	6 (koolides)	Puuduvad.
Sotsiaalpedagoog	5,5	5,75	6 (koolides)	0,8 koormust (0,5 koormust klassijuhtaja; 0,3 koormuse ulatuses vajadusel asendusõpetaja, inimeseõpetus, HEV-ko)
Eripedagoog	6,1	7 (+ HEVKO 2)	-	1 akadeemiline tund nädalas (klassijuhamine)
Eripedagoog-logopeed	2,5	3	9	
Logopeed	6,7	9	-	0,32 koormust (eesti keel, klassijuhamine)

Elva valla puhul joonistub välja, et suurim vajadus on **psühholoogide ja logopeedide järele**. Samuti toodi fookusgrupi intervjuudes välja, et psühholoogi teenus võiks olla kättesaadav ka lasteaedadele. Sotsiaalpedagoogide vajadus on üldjoontes täidetud. Eripedagoogide-logopeedide vajadust on keeruline määrata tulenevalt õppekavade erisusest (eripedagoog-logopeedide asemel on uue õppekava alusel eripedagoogid ja logopeedid ning eripedagoog-logopeedid peaksid tegema valiku). Nende vajaduse määramiseks on oluline täpsustada, milliseid teenuseid on erinevates haridusastmetes enim vaja. Näiteks logopeedilise abi saamine lasteaedades vähendab abivajadust kooliastmes.

4.1.3. ELVA VALLA LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE PROGNOOS

Prognoosid on koostatud Statistikaameti rahvastikuandmete³² ja prognoosi³³ ning Haridussilma alus- ja üldhariduse statistilised näitajate³⁴ põhjal.

Laste arvu prognoosi aluseks võeti Elva valla eelneva viie aasta rahvaarv vanuserühmade lõikes ning arvutati selle osakaal Tartu maakonna rahvaarvust. Seejärel võeti viie aasta keskmine osakaal, mis sai aluseks Statistikaameti Tartu maakonna prognoosist Elva valla laste (0-19-aastased) prognoosi arvutamisel.

Elva valla kooliõpilaste ja lasteaialaste prognoos koostati samal põhimõttel ehk võeti õppeaastate 2014/15 kuni 2018/19 õpilaste ja lasteaialaste arvu osakaal Tartu maakonna laste arvust ning saadud osakaal arvutati Tartu maakonna laste prognoosist, saades tulemuseks Elva valla õpilaste ja lasteaialaste prognoosi.

Tugispetsialistide prognoos põhineb Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega³⁵ kehtestatud koolitöötajate miinimumkoosseisu määruisel.³⁶ Määruse lisas³⁷ on välja toodud tugispetsialistide (psühholoog ja sotsiaalpedagoog) ametikohtade minimaalne arv õpilaste arvu lõikes. Kuna kooliõpilaste prognoos sisaldab ka lasteaia lapsi ning prognoosi kohaselt laste arvu vahemik Elva koolides ei muutu, vastab

³¹ Arvutuse aluseks on võetud Statistikaameti rahvastikuandmed ja prognoos ning Haridussilma alus- ja üldhariduse statistilised näitajad.

³² Statistikaamet. <<http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=RV022>>

³³ Statistikaamet. <<http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=RV087>>

³⁴ Haridussilm. <https://www.haridussilm.ee/?leht=alus_yld_0>

³⁵ Riigi Teataja. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012020#para74lg2>>

³⁶ Riigi Teataja. Koolitöötajate miinimumkoosseis. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/130052013006>>

³⁷ Riigi Teataja. Koolitöötajate minimaalne ametikohtade arv ametikohtade gruppide ja õpilaste arvu lõikes. <https://www.riigiteataja.ee/akt/1300/5201/3006/HTM74_lisa.pdf>

tugispetsialistide prognoos määruse lisas välja toodud minimaalsele tugispetsialistide (psühholoogide ja sotsiaalpedagoogide) ametikohtade arvule.

Eripedagoogi-logopeedi prognoosi aluseks on võetud 2013/14 õppeaasta Elva koolide õpilaste ning tugispetsialistide koguarv. 2013/14 õppeaasta valiku aluseks on 2013. aastal kehtinud Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, mis kehtestas nõutud eripedagoogide-logopeedide arvu õpilaste arvu kohta, ning eeldus, et haridusasutused täitsid tolaeagset määrust.

Prognoosis on arvestatud sellega, et kõik teenused on koolides kättesaadavad.

TABEL 4. ELVA VALLA LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE ARVU PROGNOOS AASTANI 2030

AASTA	LAPSED (0-19)	LAPSED (0-4)	LAPSED (5-9)	LAPSED (10-14)	LAPSED (15-19)	LASTEAIJA-LAPSED	ÕPILASED	PSÜHHOLOOGI AMETIKOHT	SOTSIAAL-PEDAGOOGI AMETIKOHT	ERIPEDAGOOGI-LOGOPEEDI AMETIKOHT
2019	3210	782	843	828	757	819	1599	6,0	6,0	9,0
2020	3246	778	821	864	783	826	1614	6,0	6,0	9,0
2021	3273	766	809	897	800	832	1625	6,0	6,0	9,0
2022	3303	754	809	915	825	839	1638	6,0	6,0	9,0
2023	3326	744	810	912	860	843	1647	6,0	6,0	9,0
2024	3347	723	825	902	898	847	1655	6,0	6,0	9,0
2025	3356	720	820	879	936	848	1657	6,0	6,0	9,0
2026	3362	716	808	866	973	849	1658	6,0	6,0	9,0
2027	3363	710	794	866	992	848	1657	6,0	6,0	9,0
2028	3343	704	784	866	989	843	1647	6,0	6,0	9,0
2029	3320	698	762	882	977	837	1635	6,0	6,0	9,0
2030	3281	691	759	878	953	828	1617	6,0	6,0	9,0

4.2. MUSTVEE

Mustvee vald asub Jõgeva maakonnas ning moodustati 2017. aastal Avinurme, Kasepää, Lohusuu ja Saare valla ning Mustvee linna ühinemisel. Valla pindala on 616m² ning elanike arv on 2019. aasta alguse seisuga 5469 inimest. 2011. aasta rahvaloenduse andmete põhjal määratlesid enam kui pooled (55,2%) Mustvee linna elanikest ennast olevat vene rahvusest.³⁸ Valla keskus on Mustvee linn, kus asub valla suurim lasteaed – Mustvee Lasteaed. Valla suurim kool on Avinurme Gümnaasium.

4.2.1. HARIDUSASUTUSED

Mustvee vallas on **ühiksa alus- ja üldharidusasutust**, millest kaks on lasteaiad, kaks lasteaed-põhikoolid, üks põhikool ja kaks gümnaasiumit. Haridussilma andmetel osales 2018/19 õppeaastal Mustvee valla alushariduses **163 last** ja üldhariduses **470 õpilast**. Haridusasutuste kaupa on laste arvud esitatud Tabelis 5.

³⁸ Statistikaamet. Rahva ja eluruumide loenduse tulemused. <<https://www.stat.ee/rel2011>>

TABEL 5. MUSTVEE VALLA HARIDUSASUTUSTE LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE STATISTIKA (2018/2019 ÕPPEAASTA)

ASUTUS	LASTE ARV ²⁴	HEV LASTE ARV ²⁵	TEENUST SAANUD LASTE ARV ²⁶	ASUTUSE KAUGUS KESKUSEST (KM) ²⁷	TUGISPETSIALISTIDE KOORMUS ²⁶			
					Logopeed	Eri-pedagoog	Sotsiaal-pedagoog	Psühholoog
Avinurme Gümnaasium	163	40	114	18,9	1,0	2,0	0,25	
Lohusuu Kool (alusharidus)	12	-	3	14,4				
Lohusuu Kool (üldharidus)	36	16	8	14,4	0,25			
Mustvee Kool	83	22	41	0,18	0,3	0,3		0,6
Mustvee LA	64	-	32	0,35	1,0			
Naerulind LA	54	-	14	18,8	0,1			
Peipsi Gümnaasium	138	24	37	1,0	0,5	0,35		
Voore PK (alus)	33	-	6	23,5	0,25			
Voore PK (üld)	50	20	19	23,5	0,75			

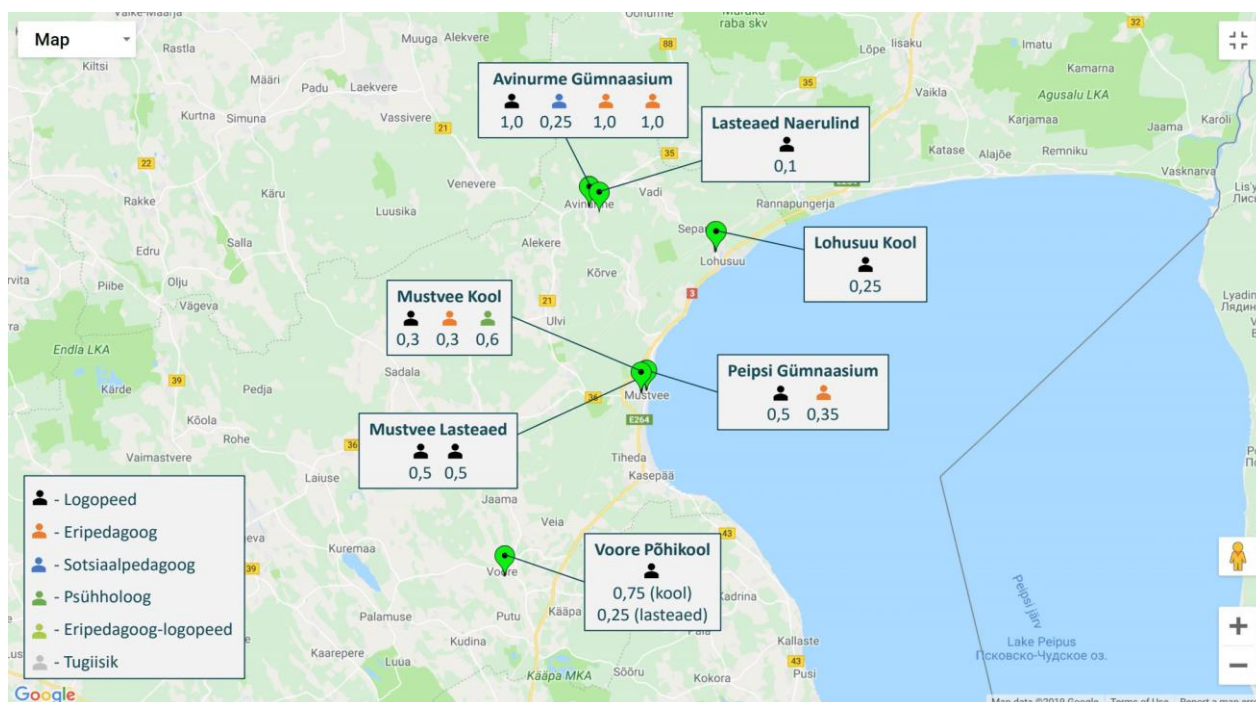
Mustvees on väljakutseks tagada erinevate teenuste kättesaadavus kõigis koolides ja laiendada erinevate teenuste kättesaadavust ka alushariduses. Lisaks on eesmärgiks tõsta teenuste kvaliteeti ning arendada teenuse pakkumise rõhuasetusi ja rollide selgust teenuse osutamisel (rohkem ennetust, rohkem õpetajate ja lapsevanemate nõustamist, et olukorrad ei eskaleeruks).

4.2.2. TUGISPETSIALISTID

Kohaliku omavalitsuse andmetel pakkus 2018/19 õppeaastal Mustvee valla haridusasutustes teenust 9 tugispetsialisti 15 ametikohal, kokku koormusega 7,65.³⁹ Psühholoog teenindab kõiki piirkonna koole, ametikoht on loodud ühe kooli koosseisu. Tugispetsialistide jaotus Mustvee haridusasutuste lõikes on toodud Joonisel 4.

³⁹ Kohalike omavalitsuste täidetud ankeetide põhjal (mai 2019).

JOONIS 4. MUSTVEE TUGISPETSIALISTIDE KAART HARIDUSASUTUSTE LÖIKES

Psühholoogi ametikoht on hetkel olemas Mustvee koolis (0,6 koormus). Psühholoog teenindab oma koormuse raames ka teisi piirkonna kooli. Hetkel on vähemalt 1,4 psühholoogi ametikohta puudu.

Sotsiaalpedagoogi ametikoht on olemas Avinurme Gümnaasiumis (0,25 koormus). Sotsiaalpedagoogi ametikoht puudub teistes valla koolides. Lisaks ei pakuta teenust hetkel lasteaeades. Muudes ülesannetes täidab sotsiaalpedagoog nii HEV koordinaatori, õppejuhi ja aineõpetaja rolli.

Eripedagoog ametikohad (2,65 koormus) on olemas Mustvee Koolis, Avinurme Gümnaasiumis ja Peipsi Gümnaasiumis. Lasteaeades teenust ei osutata ja samuti on teenus puudu väiksemates koolides. Eripedagoogid täidavad väikese koormusega ka õpetaja rolli ning üks eripedagoog on lisaks ka logopeed.

Logopeedi ametikohad on olemas kõigis haridusasutustes (koormus kokku 3,15). Muid ülesandeid täidetakse väikese koormusega kas klassijuhataja või õpetajana. Logopeedi ametipositsiooni suurema koormuse järele tunnevad haridusasutuste juhid kõige rohkem puudust.

KÜSITLUSELE VASTANUD TUGISPETSIALISTIDE HINNANGUL KULUB ÜLE POOLE NENDE TÖÖAJAST KONTAKTTUNDIDELE (50 KUNI 95 PROTSENTI), kusjuures ülejäänud aeg läheb ettevalmistuse ja dokumentatsiooni ning teiste osapoolte nõustamise peale.⁴⁰ Kõige rohkem kulub kontakttundidele logopeedidel, kes samal ajal tunnevad, et sooviks just rohkem aega kulutada lastevanemate nõustamisele ja ennetustööle. Üldiselt ei hinnatud tööd dokumentidega liiga koormavaks, pigem toodi välja, et dokumentidega tööd on rohkem testimiste ja hindamiste perioodidel. Tugispetsialistidel lasub suur erialane töökoormus, millele mõnedel juhtudel lisandub täiendavatest rollidest, nt klassijuhataja või aineõpetajana, tulenev koormus.

Fookusgruppide intervjuudes tuli teravaimalt esile tugispetsialistide puudus ja osade teenuste kättesaadavuse puudumine piirkonnas. Eriti teravalt tunnetati psühholoogi teenuse piisavat puudumist, sest ka maakondlikust Rajaleidja keskusest ei ole võimalik teenust juurde saada (seal puudub samuti spetsialist). Kasvavaks probleemiks on ka vene emakeelega lastele teenuse pakkumine, sest lapsele peaks pakkuma emakeelset teenust, kuid selleks spetsialisti leida on üha keerulisem. Iga töölt lahkuva (nt pensionile mineva) spetsialisti asemele uue spetsialisti leidmine on keeruline.

⁴⁰ Tugispetsialistide veebiküsitlus

Koolid on väikesed ja paiknevad hajusalt ning olukord on sarnane valdade liitumiseelsele olukorrale. Liitumise järgselt ei ole saadud üheselt paika kõikide osapoolte rolle ja koostöö tugispetsialistide vahel ei ole süsteemne. Rohkem koostööd oleks vaja ka koolituste planeerimisel, et saada koolitustest maksimaalne kasu ning samal ajal ka omavahelisi kogemusi vahetades koolitustest laeimat kasu saada. Tugispetsialistid töid välja ka õppevahendite puudust, mis ei võimalda teenust kvaliteetselt pakkuda.

Nenditi muuhulgas õpetajate ebaühtlast valmisolekut varajaseks märkamiseks, erivajadusest aru saamiseks, probleemi lahendamiseks ning vanematega suhtlemiseks. Toodi välja märksõna „õpitud abitus“, kuna ka lihtsamad asjad kiputakse suunama tugispetsialistile, mistõttu vajavad õpetajate meetodid üle vaatamist ja täiendamist.

Tabelis 6 on välja toodud tugispetsialistide arv, koolijuhtide poolt esitatud tegeliku vajaduse hinnang, vana PGS alusel välja toodud tugispetsialistide arv vastavalt laste arvule ning muude ülesannete koormus. Täpsustuseks tuleb öelda, et uues PGS-s ei ole tugispetsialistide arvu määrasid välja toodud. **Tegeliku tugispetsialistide vajaduse hindamiseks** tuleb arvestada nii **laste arvu muutust** (hinnatud peatükis 4.2.3.), **kaasava hariduse trende kui ka tööprotsesside olemuse muutust**. Tugispetsialistide õpe on aeganõudev ning õppurist iseseisvalt praktiseerivaks tugispetsialistiks saamiseni võib minna 3-5 aastat, seega tuleb teenuse tagamiseks kombineerida erinevaid töömeetodid, sh õpetajate võimestamine esmaolukordade lahendamisel, lapsevanemate tugevam abi laste toetamisel jne.

TABEL 6. MUSTVEE TUGISPETSIALISTIDE ARV HETKEL NING VAJADUS TULEVIKUS

TUGISPETSIALIST	HETKEL	HINNANG (KOOLIJUHID)	ARVUTUSLIK* (2019)	MUUDE ÜLESANNETE KOORMUS
Psühholoog	0,6	1 (0,5)	2	-
Sotsiaalpedagoog	0,25	0,5	2	0,75 (Õppejuht, HEV-koordinaator) aineõpetaja)
Eripedagoog	2,65	3,3	-	0,6 (õpetaja, logopeed-0,3, aineõpetaja)
Eripedagoog-logopeed	0	0	7 (koolis), 4 (lasteaias)	0
Logopeed	3,15	5,05	-	0,5 (õpetaja, eripedagoog-0,3, klassijuhataja)

Mustvee vallas tunnevad haridusasutuste juhid enim puudust **psühholoogide ja logopeedide järele**. Sama vajadus toodi välja ka fookusgrupi intervjuudes. Nenditi, et psühholoogi teenus võiks olla paremini kättesaadav kõikidele haridusasutustele, sh lasteaedadele ja logopeediline abi võiks olla lasteaedades võimalikult varajases eas. Logopeedilise abi saamine lasteaedades vähendab tõenäoliselt abivajadust kooliastmes. Sotsiaalpedagoogide vajadus on praegu valdavalt täitmata, neid ülesandeid proovivad täita olemasolevad tugispetsialistid oma oskuste piires. Eripedagoogide täpset vajadust on raske määratleda, kuna õppekava täitmisel rakendatakse olukorra täitmiseks ka abiõpetajate ja tugisõpetajate kasutamist.

4.2.3. MUSTVEE VALLA LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE PROGNOOS

Prognoosid on koostatud Statistikaameti rahvastikuandmete⁴¹ ja prognoosi⁴² ning Haridussilma alus- ja üldhariduse statistilised näitajate⁴³ põhjal.

Laste arvu prognoosi aluseks võeti Mustvee valla eelneva viie aasta rahvaarv vanuserühmade lõikes ning arvutati selle osakaal Jõgeva maakonna rahvaarvust. Seejärel võeti viie aasta keskmine osakaal, mis sai aluseks Statistikaameti Jõgeva maakonna prognoosist Mustvee valla laste (0-19-aastased) prognoosi arvutamisel.

Mustvee valla kooliõpilaste ja lasteaialaste prognoos koostati samal põhimõttel ehk võeti õppeaastate 2014/15 kuni 2018/19 õpilaste ja lasteaialaste arvu osakaal Jõgeva maakonna laste arvust ning saadud osakaal arvutati Jõgeva maakonna laste prognoosist, saades tulemuseks Mustvee valla õpilaste ja lasteaialaste prognoosi.

Tugispetsialistide prognoos põhineb Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega⁴⁴ kehtestatud koolitöötajate miinimumkoosseisu määruisel.⁴⁵ Määruse lisas⁴⁶ on välja toodud tugispetsialistide (psühholoog ja sotsiaalpedagoog) ametikohtade minimaalne arv õpilaste arvu lõikes. Kuna kooliõpilaste prognoos sisaldab ka lasteaia lapsi ning prognoosi kohaselt laste arvu vahemik Mustvee valla koolides ei muutu, vastab tugispetsialistide prognoos määruse lisas välja toodud minimaalsele tugispetsialistide (psühholoogide ja sotsiaalpedagoogide) ametikohtade arvule.

Eripedagoogi-logopeedi prognoosi aluseks on võetud 2013/14 õppeaasta Mustvee valla koolide õpilaste ning tugispetsialistide koguarv. 2013/14 õppeaasta valiku aluseks on 2013. aastal kehtinud Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, mis kehtestas nõutud eripedagoogide-logopeedide arvu õpilaste arvu kohta, ning eeldus, et haridusasutused täitsid toleaeagset määrust.

Prognoosis on arvestatud sellega, et kõik teenused on koolides kättesaadavad.

TABEL 7. MUSTVEE VALLA LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE ARVU PROGNOOS AASTANI 2030

AASTA	LAPSED 0-19	LAPSED 0-4	LAPSED 5-9	LAPSED 10-14	LAPSED 15-19	LASTEIA-LAPSED	ÕPILASED	PSÜHHOLOOGI AMETIKOHT	SOTSIAAL-PEDAGOOGI AMETIKOHT	ERIPEDAGOOG-LOGOPEEDI AMETIKOHT
2019	854	174	200	252	227	161	481	2,0	2,0	10,0
2020	840	174	192	255	219	158	473	2,0	2,0	11,0
2021	827	171	186	257	212	155	465	2,0	2,0	11,0
2022	817	168	186	258	205	153	459	2,0	2,0	11,0
2023	804	168	183	251	203	151	452	2,0	2,0	11,0
2024	799	164	183	247	206	150	450	2,0	2,0	11,0
2025	788	160	183	236	208	148	444	2,0	2,0	11,0
2026	776	155	181	230	210	146	437	2,0	2,0	11,0
2027	767	151	177	229	210	144	432	2,0	2,0	11,0
2028	753	146	177	225	205	142	424	2,0	2,0	11,0
2029	740	141	173	226	201	139	416	2,0	2,0	11,0

⁴¹

⁴² <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=RV087>

⁴³ https://www.haridussilm.ee/?leht=alus_yld_0

⁴⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012020#para74lg2>

⁴⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130052013006>

⁴⁶ https://www.riigiteataja.ee/akt/1300/5201/3006/HTM74_lisa.pdf#

AASTA	LAPSED 0-19	LAPSED 0-4	LAPSED 5-9	LAPSED 10-14	LAPSED 15-19	LASTEAI- LAPSED	ÕPILASED	PSÜHHOLOOGI AMETIKOHT	SOTSIAAL- PEDAGOOGI AMETIKOHT	ERIPEDAGOOG- LOGOPEEDI AMETIKOHT
2030	723	135	169	226	192	136	406	2,0	2,0	11,0

4.3. PÕLTSAMAA

Põltsamaa on vald Jõgevamaal, mis moodustati 2017. aastal Pajusi, Puurmani ja Põltsamaa valla ning Põltsamaa linna ühinemisel. Põltsamaa valla pindala on 890km² ning seal elab 9752 inimest. Põltsamaa linn on valla tõmbekeskus, mille ümber on hajaasustus. Keskuses asuvad valla suurim kool ja lasteaed – Põltsamaa Ühisgümnaasium ja Lasteaed Tõruke.

4.3.1. HARIDUSASUTUSED

Põltsamaa vallas on **10 alus- ja üldharidusasutust**, mille hulgas on kolm lasteaeda, viis lasteaed-põhikooli, üks põhikool ning üks gümnaasium. Haridussilma andmetel osales 2018/19 õppeaastal alushariduses **416 last** ning üldhariduses **941 õpilast**. Haridusasutuste kaupa on laste arvud esitatud Tabelis 8.

TABEL 8. PÕLTSAMAA VALLA HARIDUSASUTUSTE LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE STATISTIKA

ASUTUS	LASTE ARV ²⁴	HEV LASTE ARV ²⁵	TEENUST SAANUD LASTE ARV ²⁶	ASUTUSE KAUGUS KESKUSEST (KM) ²⁷	TUGISPETSIALISTIDE KOORMUS ²⁶			
					Logopeed	Eri-pedagoog	Sotsiaal-pedagoog	Psühholoog
Adavere PK (alus)	32	-	13	8,1	0,3*			
Adavere PK (üld)	47	30	29	8,1	0,2	1,0		0,25
Aidu LAK (alus)	17	-	7	18,2	0			
Aidu LAK (üld)	19	6	6	18,2	0,3			
Esku-Kamari Kool (alus)	21	-	-	5,4	0,2			
Esku-Kamari Kool (üld)	24	13	-	5,4	0,4	0,2		0,2
Lustivere PK (alus)	24	-	0	8,2	0,2			
Lustivere PK (üld)	73	36	51	8,2	0,3			0,25
Mari LA	107	-	25	0,8	0,75			

ASUTUS	LASTE ARV ²⁴	HEV LASTE ARV ²⁵	TEENUST SAANUD LASTE ARV ²⁶	ASUTUSE KAUGUS KESKUSEST (KM) ²⁷	TUGISPETSIALISTIDE KOORMUS ²⁶			
					Logopeed	Eri-pedagoog	Sotsiaal-pedagoog	Psühholoog
Pisisaare Algkool (alus)	12	-	5	9,0	0,3			
Pisisaare Algkool (üld)	17	6	5	9,0	0,3			
Puurmani Mõisakool	83	27	63	23,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Põltsamaa ÜG	678	199	195	1,1	2,8	1,0	2,0	1,0
Siilipesa LA	35	-	-	23,7	0,25			
Tõruke LA	168	-	17	1,6	2,0*			

Tärniga (*) on märgitud logopeed-eripedagoogid.

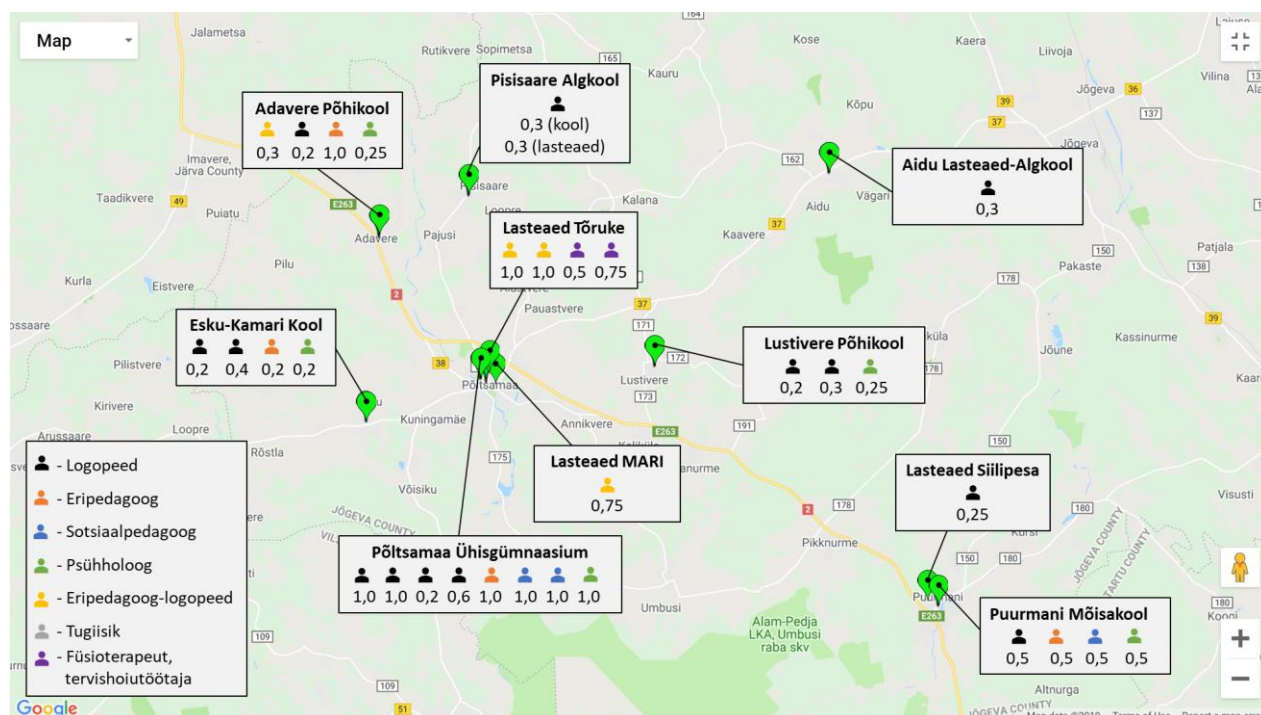
PÕLTSAMAAL ON VÄLJAKUTSEKS tagada teenused maakoolides ning lahendada psühholoogi teenuse puudus. Lisaks on eesmärgiks tõsta teenuste kvaliteeti ning arendada edasi teenuse pakkumise protsesse (rohkem ennetust, rohkem õpetajate ja lapsevanemate nõustamist, et olukorrad ei eskaleeruks).

4.3.2. TUGISPETSIALISTID

Kohaliku omavalitsuse andmetel töötasid tugispetsialistid 2018/19 õppeaastal Põltsamaa valla haridusametites 32 ametikohal, kokku koormusega 14,69⁴⁷. Tugispetsialistide jaotus Põltsamaa haridusametite lõikes on toodud Joonisel 5.

⁴⁷ Kohalike omavalitsuste täidetud ankeetide põhjal (mai 2019).

JOONIS 5. PÕLTSAMAA TUGISPETSIALISTIDE KAART HARIDUSASUTUSTE LÖIKES

Psühholoogi ametikohad on hetkel olemas Põltsamaa Ühisgümnaasiumis, Adavere Põhikoolis, Esku-Kamari koolis ning Lustivere Põhikoolis pakutakse psühholoogilise nõustamise teenust hingehoidja poolt, kes töötab 0,25 koormusega. Puurmani Mõisakool ostab psühholoogi teenust tasulise nõustamisena sisse. Hetkel on suurim puudus just psühholoogi ametikoha järele, sest kogu valla peale on üks kvalifitseeritud psühholoog, kelle töökoormus on täidetud ühisgümnaasiumi teenindamisega.

Sotsiaalpedagoogi ametikohad on olemas ja täidetud Põltsamaa Ühisgümnaasiumis ja Puurmani Mõisakoolis. Põltsamaa Ühisgümnaasiumis täidab sotsiaalpedagoog 0,2 koormusega ka õpetaja rolli. Teistes koolides-lasteaedades hetkel teenus puudub või kaetakse kooli meeskonna poolt tervikuna (HEVKO, õpetajad, direktor).

Eripedagoogi ja eripedagoog-logopeed ametikohad on olemas enamikes koolides, välja arvatud Pisasaare Algkool ja Aidu Lasteaed-Algkool. Lasteaedades on teenus puudu Siilipesa lasteaiast. Lustivere Põhikooli eripedagoog on 0,8 koormusega ka klassiõpetaja, Põltsamaa Ühisgümnaasiumis 0,3 koormusega klassiõpetaja ning Puurmani Mõisakoolis 0,27 koormusega ka aineõpetaja.

Logopeedi ametikohad on loodud ja täidetud enamustes haridusasutustes, logopeed puudub lasteaedades Mari ja Tõruke, kus antud rolli täidavad eripedagoog-logopeedid. 2,8 koormuse ulatuses täidavad logopeedid ka täiendavaid aineõpetaja, klassiõpetaja ja väikeklassi õpetaja ülesandeid.

KÜSITLUSELE VASTANUD TUGISPETSIALISTIDE HINNANGUL KULUB ÜLE POOLE NENDE TÖÖAJAST (KESKMISELT 58%) KONTAKTTUNDIDELE, kusjuures ülejäänud aeg läheb ettevalmistuse ja dokumentatsiooni ning teiste osapoolte nõustamise peale.⁴⁸

Küsitlusele vastas 10 tugispetsialisti, kes töötavad kuues erinevas asutuses. Pooled vastanutest täidavad ka muid ülesandeid, sh klassijuhataja ja aineõpetaja rolli. 40% vastanutest kirjeldas, et ei jõua täita kõiki ametijuhendis kirjeldatud tööülesandeid ning sooviks praegusest enam pühendada aega eelkõige ennetustööle, nõustamisele ning terviseedendusele, nt liikumisravile. Tööaja kasutus Põltsamaa tugispetsialistide seas on keskmiselt 57% kontakttunnid, 30% ettevalmistus ja dokumentatsioon (vahemikus 15-50%) ning 22% vanemate ja õpetajate nõustamisele (10-60%). 60% vastanutest hindas, et

⁴⁸ Tugispetsialistide veebiküsitlus

lapsevanemate ja õpetajate nõustamisele kuluvad ajamahtu tuleks suurendada, kusjuures ülejäänud leidsid, et praegune nõustamisele kuluv aeg on piisav.

Fookusgrupi intervjuudes nenditi, et tugispetsialistidest on puudus, abivajadus tugiteenuste järele on suurem kui võimekus pakkuda ning eelkõige jõutakse tegeleda tulekahjude kustutamisega. Nenditi, et eelkõige on teenuse järele puudus lasteaedadest ning probleemid süvenevad seetõttu kooliastmetes. Samuti hinnati, et õpetajate nõustamise vajadus on suurem kui praegu pakutakse.

Tervikuna tunti puudust süsteemsest lähenemisest kogu tugivõrgustiku arendamisele. Haldusreformi järgselt liitunud omavalitsused kasutasid varasemalt erinevaid lähenemisi ning on vajadus terviksüsteemi ülesehitamiseks. Kõik võrgustiku osapooled ei tea täpselt, mis rolli erinevad partnerid kannavad ning ei osata alati pöörduda õigesse kohta abi saamiseks. Samuti hinnati, et hetkel ei ole olemasolev kontaktide ring piisaval määral rakendatud (nt huvikoolid, perearstid jms).

Fookusgrupi intervjuudes osalejad leidsid, et lisaks tugispetsialistide süsteemi parandamisele peab olulist tähelepanu pöörama ka õpetajate ja abiõpetajate toetamisele ja nende tööprotsesside ülevaatamisele. Näiteks toodi välja, et abiõpetajaid võiks paremini suunata õpetajatele appi, mis võib mõnel juhul olla alternatiiviks väikeklassi loomisel.

Tugispetsialistide tööülesannete täitmist raskendavad veel suured klassikomplektid (suured koolid), liitklasside kirjusus ning lapsevanemate tõrksus koostöö tegemisel (ei taheta alati tunnistada, et laps vajab abi). Tugispetsialistid tunnetavad, et iga aastaga tuleb järjest enam ja keerukama erivajadusega lapsi, kasvab kõnearengu mahajäämuse ja käitumisprobleemide koosinemine. Lahendusena pakuti välja, et Põltsamaal võiks olla eralogopeed, kes saab vastuvõtte teha ka koolivälisel ajal.

Tabelis 9 on välja toodud tugispetsialistide arv, koolijuhtide poolt esitatud tegeliku vajaduse hinnang, vana PGS alusel välja toodud tugispetsialistide arv vastavalt laste arvule ning muude ülesannete koormus. Täpsustuseks tuleb öelda, et uues PGS-s ei ole tugispetsialistide arvu määrasid välja toodud. **Tegeliku tugispetsialistide vajaduse hindamiseks** tuleb arvestada nii **laste arvu muutust** (hinnatud peatükis 9), **kaasava hariduse nõudeid** kui ka **tööprotsesside olemuse muutust**. Tugispetsialistide õpe on aeganõudev ning õppurist iseseisvalt praktiseerivaks tugispetsialistiksi saamiseni võib minna 3-5 aastat, seega tuleb teenuse tagamiseks kombineerida erinevaid töömetoodikaid, sh õpetajate võimestamine esmaolukordade lahendamisel, lapsevanemate tugevam abi laste toetamisel jne.

TABEL 9. PÕLTSAMAA TUGISPETSIALISTIDE ARV HETKEL NING VAJADUS TULEVIKUS

TUGISPETSIALIST	HETKEL	HINNANG (KOOLIJUHID)	ARVUTUSLIK* (2019)	MUUDE ÜLESANNETE KOORMUS
Psühholoog	1,99	3,53	4	0,1 (õpetaja)
Sotsiaalpedagoog	2,75	3	4	0,95 (klassiõpetaja, õpetaja, HEVko)
Eripedagoog	3	3,25	-	1,37 (klassiõpetaja, aineõpetaja)
Eripedagoog- logopeed	3,05	3,5	9 (koolis), 4 (lasteaias)	0
Logopeed	4,75	8	-	2,8 (klassiõpetaja, aineõpetaja, eripedagoog)

Ka Põltsamaa vallas on peamiseks probleemiks psühholoogi ja logopeedide puudus. Fookusgrupis pakuti lahenduseks vaadata õpetajaskonda, kas seal võiks olla võimekust tugispetsialistikks ümber õppida. Kuna psühholooge on puudu, siis on töökorraldus selline, et sotsiaalpedagoog võtab esmased juhtumid ning psühholoog keerulisemad juhtumid.

4.3.3. PÕLTSAMAA VALLA LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE PROGNOOS

Prognoosid on koostatud Statistikaameti rahvastikuandmete⁴⁹ ja prognoosi⁵⁰ ning Haridussilma alus- ja üldhariduse statistilised näitajate⁵¹ põhjal.

Laste arvu prognoosi aluseks võeti Põltsamaa valla eelneva viie aasta rahvaarv vanuserühmade lõikes ning arvutati selle osakaal Jõgeva maakonna rahvaarvust. Seejärel võeti viie aasta keskmine osakaal, mis sai aluseks Statistikaameti Jõgeva maakonna prognoosist Põltsamaa valla laste (0-19-aastased) prognoosi arvutamisel.

Põltsamaa valla kooliõpilaste ja lasteaialaste prognoos (Tabel 10) koostati samal põhimõttel ehk võeti õppeaastate 2014/15 kuni 2018/19 õpilaste ja lasteaialaste arvu osakaal Jõgeva maakonna laste arvust ning saadud osakaal arvutati maakonna laste prognoosist, saades tulemuseks Põltsamaa valla õpilaste ja lasteaialaste prognoosi.

Tugispetsialistide prognoos põhineb Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega⁵² kehtestatud koolitöötajate miinimumkoosseisu määruel (kehtetu määrus, uus määrus piirmääri ei sea).⁵³ Määruse lisas⁵⁴ on välja toodud tugispetsialistide (psühholoog ja sotsiaalpedagoog) ametikohtade minimaalne arv õpilaste arvu lõikes. Kuna kooliõpilaste prognoos sisaldab ka lasteaia lapsi ning prognoosi kohaselt laste arvu vahemik Põltsamaa koolides olulisel määral ei muutu, vastab tugispetsialistide prognoos määruse lisas välja toodud minimaalsele tugispetsialistide (psühholoogide ja sotsiaalpedagoogide) ametikohtade arvule.

Eripedagoogi-logopeedi prognoosi aluseks on võetud 2013/14 õppeaasta Põltsamaa koolide õpilaste ning tugispetsialistide koguarv. 2013/14 õppeaasta valiku aluseks on 2013. aastal kehtinud Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, mis kehtestas nõutud eripedagoogide-logopeedide arvu õpilaste arvu kohta, ning eeldus, et haridusasutused täitsid tolaeagset määrust.

Prognoosis on arvestatud sellega, et kõik teenused on koolides kättesaadavad.

TABEL 10. PÕLTSAMAA VALLA LASTE JA TUGISPETSIALISTIDE ARVU PROGNOOS AASTANI 2030

AASTA	LAPSED 0-19	LAPSED 0-4	LAPSED 5-9	LAPSED 10-14	LAPSED 15-19	LASTEAIA-LAPSED	ÕPILASED	PSÜHHOLOOGI AMETIKOHT	SOTSIAAL-PEDAGOOGI AMETIKOHT	ERIPEDAGOOG-LOGOPEEDI AMETIKOHT
2019	1828	416	464	431	517	473	1003	4,0	4,0	9,0
2020	1795	416	445	435	499	478	1013	4,0	4,0	9,0
2021	1763	410	432	440	482	481	1020	4,0	4,0	9,0
2022	1740	401	431	440	468	485	1028	4,0	4,0	9,0
2023	1715	401	423	429	462	488	1034	4,0	4,0	9,0

⁴⁹

⁵⁰ <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=RV087>

⁵¹ https://www.haridussilm.ee/?leht=alus_yld_0

⁵² <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012020#para74lg2>

⁵³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130052013006>

⁵⁴ https://www.riigiteataja.ee/akt/1300/5201/3006/HTM74_lisa.pdf#

AASTA	LAPSED 0-19	LAPSED 0-4	LAPSED 5-9	LAPSED 10-14	LAPSED 15-19	LASTEIAIA-LAPSED	ÕPILASED	PSÜHHOLOOGI AMETIKOHT	SOTSIAAL-PEDAGOOGI AMETIKOHT	ERIPEDAGOOGI LOGOPEEDI AMETIKOHT
2024	1706	392	425	421	469	490	1039	4,0	4,0	10,0
2025	1684	382	425	403	473	491	1040	4,0	4,0	10,0
2026	1660	371	418	392	478	491	1041	4,0	4,0	10,0
2027	1640	360	410	392	479	490	1040	4,0	4,0	10,0
2028	1609	348	410	385	466	487	1033	4,0	4,0	9,0
2029	1580	336	400	386	457	484	1026	4,0	4,0	9,0
2030	1539	323	391	386	438	479	1014	4,0	4,0	9,0

5. ALTERNATIIVIDE ANALÜÜS

Arvestades tugispetsialistide teenuste hetkeolukorda Elva, Mustvee ja Põltsamaa valdades, töötati teenuse osutamiseks välja alternatiivsed mudelid, millega tagada abivajajatele asjakohase toe pakkumine. Igas vallas pakuti võimalike alternatiividena kolm versiooni: 1) jätkamist senisel viisil, 2) kõikide tugispetsialistide liikumist ühe organisatsiooni alla või 3) kombineeritud versiooni loomist. Valdade lõikes esitatud alternatiivide sisu töötati välja lähtuvalt iga valla eripäradest. Pakutud alternatiivide, nende tugevuste ja puuduste, vajaminevate ressursside, juhtimisstruktuuri ja rollijaotuse analüüsimiseks korraldati tööseminar, mille tulemusena valiti igale vallale välja sobivaim mudel. Alljärgnevad alternatiivide võrdlused on kirjeldatud kolme valla üleselt, sest enamus argumentidest olid kõigi puhul kattuvad. Erisused on sulgudes välja toodud.

I ALTERNATIIV – SÄILIB OLEMASOLEV OLUKORD

Tugispetsialistide teenuse osutamise mudeli esimene alternatiiv on jätkata hetkel kasutuses oleva mudeliga. Selle mudeli puhul on tugispetsialistide tööandjateks koolid ja lasteaiad.

ALTERNATIIVI PLUSSID	ALTERNATIIVI MIINUSED
Tugispetsialistide töösuhe ei muutu . Tugispetsialisti kuulumine haridusasutuse meeskonda, olles seega kättesaadav ning tekitades kogukonnas usaldust.	Tugispetsialistide jätkuv puudus. Osad haridusasutused ei saa jätkuvalt teenust , sh ei suudeta nõustada ka õpetajad esmatasandi olukordade lahendamise osas.
Tugispetsialistid on koolimeeskonna liikmed oma töösuhetest tulenevalt.	Ei pruugi tekkida oma valdkonna tugivõrgustikku . Üksteise toetamine keeruliste olukordade lahendamisel ei toimi.
Haridusasutustel, kellel on tugispetsialisti ametikoht täidetud , on hetkel teenus kättesaadav .	Ebaselge rollide jaotus. Ebaefektiivne töökorraldus . Samuti puudub tugispetsialistidel kindla(te)s haridusasutus(te)s töötades ülevaade teiste asutuste vajadustest ning tegevus on suunatud ainult konkreetse haridusasutuse lastele, kusjuures õpetajate ja vanemate nõustamine on teisejärguline.
Haridusasutuses töötaval tugispetsialistil on üldjoontes väiksem koormus või soovi korral võimalus väiksema töökoormusega töötada .	Ebaühtlane teenuste osutamise kvaliteet , sh kompetentside tase (nt eripedagoogidel puudub erialane kvalifikatsioon).

ALTERNATIIVI PLUSSID	ALTERNATIIVI MIINUSED
	Keeruline on värvata väikese koormusega tugispetsialiste.
	Iga haridusasutus korraldab tugispetsialistide töövahendid ja koolitused iseseisvalt, mis tervikuna on kulukam.
	Keskuseks sobivate ruumide puudus (Põltsamaa).

Olemasoleva olukorra jätkudes tuleb siiski leida lahendus teenuse kättesaadavuse probleemile, sh jätkatakse täitmata ametikohtadele tugispetsialistide värbamisega. Samuti on mõistlik rakendada ühiskoolituste korraldamist ja rohkem arendada võrgustikutööd

II ALTERNATIIV – TUGISPETSIALISTID KOONDUVAD ÜHISE KATUSORGANISATSIOONI ALLA

Tugispetsialistide teenuse osutamise mudeli teiseks alternatiiviks on koondada tugispetsialistid ühise katusorganisatsiooni (keskuse) alla. Sellisel juhul oleks tugispetsialistide tööandjaks kohaliku omavalitsuse hallatav üksus. Pakutava mudeli puhul tellib haridusasutuse HEV-koordinaator koostöös asutuse juhiga keskusest vajaliku teenuse (vajadusel ka teenuse vajaduse kaardistuse). Tugispetsialistid on jätkuvalt seotud teenuse osutamisel konkreetsete haridusasutustega ning lapsed saavad teenuseid haridusasutustes koha peal. Täiendavalt on neil võimalus teenust osutada ka keskuse ruumides kui erapooletul pinnal ning tihedamalt lävida oma valdkonna kolleegidega kogemuste vahetamisel. Tugispetsialiste koordinaator (vahetu juht) tegeleb ühiste koolituste korraldamisega, tugispetsialistide värbamise ja kompetentside arendamisega ühtsetel alustel ning haridusasutustega suhtlemisega. Selline lahendus pakuks paindlikku lähenemist haridusasutuste jaoks, kus kohapealse koormuse maht ei sõltuks koosseisu antud ametikoha koormusest vaid saaks kasutada teenust lähtuvalt vajadusest. Koormused haridusasutuste vahel oleksid jagatud tinglikult.

ALTERNATIIVI PLUSSID	ALTERNATIIVI MIINUSED
Tugispetsialistid on teevad ainult erialast tööd , mille tulemusena nende oskused ja kompetents on parimal viisil kasutatud.	Haridusasutuse kollektiiv ei võta tugispetsialisti omaks.
Regulaarne professionaalne tugi oma valdkonna spetsialistidelt.	Asutuseväline tugispetsialist ei pruugi saada HEV laste kohta piisavalt vajalikku infot , mis haridusasutuse töötajana paremini kättesaadav oleks.
Teenuse on kättesaadav kõikidele asutustele , sest katusorganisatsioonil on suurem võimekus palgata täiskohaga spetsialiste, pakkuda terviklikku lähenemist kompetentside arenguks ning toetavat keskkonda parima teenuse pakkumiseks.	Oht jääda liiga keskuse keskseks ning eelkõige logistiliste probleemide tõttu hajaasustusele mittesobivaks. Tugispetsialistide töö asukohad võivad iga-aastaselt mõneti muutuda ja mõned lahendused ei ole logistiliselt pikkade vahemaade tõttu mõistlikud (Mustvee).
Ühtne juhtimine ühtsetel põhimõtetel, sh ühtne nägemus teenuse kvaliteedist . Vastutus teenuse kvaliteedi eest lasub ühel organisatsioonil. Selgem rollijaotus .	Vajadus luua uus struktuur ja leida uusi töötajaid , vajalik täiendav ressurss.
Katusorganisatsiooni all on haridusteenused laiemalt. Tihedam võrgustik.	Haridusasutuste vajadus üldtoe järele haridusasutustes kohapeal. Üldtoe alla kuuluvad logopeed (kuni 6. klassini), abiõpetajad, HEV-koordinaator, eripedagoog

ALTERNATIIVI PLUSSID	ALTERNATIIVI MIINUSED
	ning sotsiaalpedagoog. Õpetajatega tihe kontakt võib kaduda, eemaldumine kooli igapäevaelust.
Suurem rõhuasetus ennetustegevusel. Suurem tugi lastekaitsele.	
Asutusevälistel tugispetsialistidel oleks võimalik täita oma tööülesandeid erapooletute ekspertidena.	

III ALTERNATIIV – KOMBINEERITUD VERSIOON

Kombineeritud versioonina käsitletakse mudelit, kus osad tugispetsialistid liiguvad ühtse keskuse alla (näiteks psühholoogid, logopeedid, eripedagoogid) ning osad tugispetsialistid jäävad haridusasutuste töötajateks (sotsiaalpedagoog). Haridusasutustes kohapeal oleksid logopeedid ja eripedagoogid, kes tegeleksid peamiselt olemasolevate juhtumite lahendamise ja samas kui katusorganisatsiooni alla kuuluvad psühholoogid, sotsiaalpedagoogid, eripedagoogid ja koordinaatorid tegeleksid suuresti ennetustööga. Katusorganisatsioonides toimiks roteeruvad vastuvõtud. Katusorganisatsiooni ülesanded oleks korraldada koolitusi nii õpetajatele kui lapsevanematele, tegeleda mentorluse ja ennetustööga, kirjutada projekte ning pakkuda tuge lastekaitsele. Teenuste koordineerimine, tugispetsialistide ja nende oskuste puudujääkide välja selgitamine ning vajalike koolituste korraldamine oleks organiseeritud tsentraalselt. Selle mudeli teostamiseks tuleks korraldada vallas kokkulepped tugispetsialistide töökoormuste osas, ühine inforegister haridusasutustesse registreerimiseks ning lapsevanemate nõustamine spetsialistide tegevuse selgitamiseks.

ALTERNATIIVI PLUSSID	ALTERNATIIVI MIINUSED
Paindlik teenuse osutamine, kuna suurema nõudlusega tugispetsialistid teevad asutuses kohapeal tööd ning teised vajalikud teenused saab HEV-koordinaator keskusest tellida.	Kombineeritud mudel ei lahenda täieliku ülevaate puudumist valla tugisüsteemist.
	Tugispetsialistide lahutamine haridusasutuste meeskonnast muutub koosseis väiksemaks, mis võib tähendada teatud projektirahade vähenemist.
	Vajalik täiendav ressurss uue struktuuri loomiseks.
	Ei lahene ruumipuudus küsimus (väikeklasside loomise kitsad võimalused) (Põltsamaa).

6. VALITUD MUDELITE ANDMED

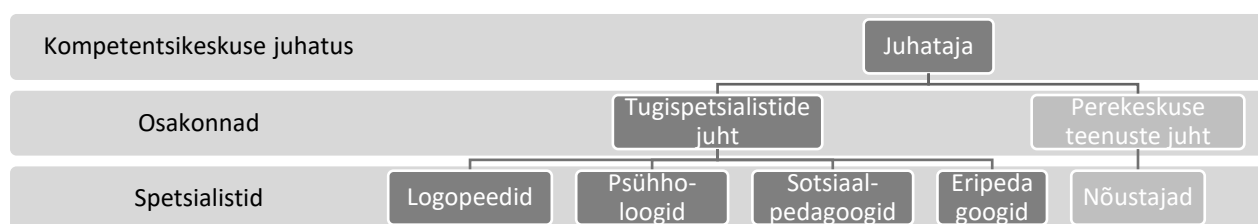
6.1. ELVA MUDEL

Elva valla puhul osutus valituks tugispetsialistide toomine eraldi kompetentsikeskuse alla. Analüüsitakse, kas kompetentsikeskus oleks mõistlik luua SA Elva Laste- ja Perekeskuse osakonnana/üksusena või hallatava asutusena.

SA Elva Laste- ja Perekeskus on alternatiivina kaalumisel, sest 2012. aastal loodud sihtasutus osutab juba sotsiaalhoolekande teenuseid ning sellealast arendustegevust Elva linnas, sealhulgas lastekodu- ja lapsehoiuteenust ning rehabilitatsiooniteenust puudega lastele. Lisaks tegutseb Elva Laste- ja Perekeskuse allasutusena Järve Eralasteaed.⁵⁵

JOONIS 5. ELVA VALLA VALITUD ALTERNATIIVI STRUKTUUR

6.1.1. STRUKTUUR JA PERSONAL

MUDELI OSAD	KIRJELDUS
Organisatsioon	Tugispetsialistide Kompetentsikeskus
Asukoht	Täpsustamisel
Struktuur	<p>Tugispetsialistide KOMPETENTSIKESKUS (25 ametikohta + üksuse juht + juhiabi):</p> <ul style="list-style-type: none"> • üksuse juht (1) • juhiabi (0,5) • psühholoogid (3,05) • sotsiaalpedagoogid (5) • logopeedid, sh logopeed-eripedagoog (10,45) • eripedagoogid (6,5)
Personali küsimused	<ul style="list-style-type: none"> • tööaeg 35 tundi nädalas • säilib puhkus praeguses mahus • säilib võimalus taotleda lähtetoetusi ja riiklikke stipendiume • lisandub motivatsioonipakett (nt transpordikulude katmine)

⁵⁵ SA Elva Laste- ja Perekeskuse koduleht. <<https://elpk.ee/>>

MUDELI OSAD	KIRJELDUS
SA roll	<ul style="list-style-type: none"> personali värbamine haridusasutuste tugispetsialistide vajaduse katmine personali koolitamine, kompetentside tagamine, koolitusvajaduse kaardistamine kvaliteedikontroll tugivõrgustiku tegevuse koordineerimine
Vajalikud ressursid	<ul style="list-style-type: none"> juhi ja juhiabi töökoha loomine ruumide kohandamine uuendatud seadusandlus, ametijuhendid, töölepingud, koostöölepped ühine koolituseelarve töövahendite soetamine transpordikulude kompenseerimine (nt koosolekud keskus, valdkonna ümarlauad, haridusasutuste külastused jms)
Osutatavad teenused - KOOLID	<ul style="list-style-type: none"> psühholoogiline nõustamine ja psühholoogiline hindamine (kõik kooliastmed) logopeediline abi (I kooliaste) eripedagoogiline nõustamine (kõik kooliastmed). 4.-9.klass on õpiabi andjateks õpetajad, kes on läbinud eripedagoogilise koolituse. sotsiaalpedagoogiline nõustamine (kõik kooliastmed)
Osutatavad teenused - LASTEAIAD	<ul style="list-style-type: none"> logopeediline nõustamine eripedagoogiline nõustamine sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi teenust pakutakse vastavalt vajadusele (tellimus keskusesse)
Muud keskuse teenused	Lisa esmatasandi tugispetsialistide teenusele pakub keskus ka nõustamisteenust ja rehabilitatsiooniteenuseid, nt erinevad teraapiad (loovteraapia, muusikateraapia).
Mudeli ellu rakendamise ajaraamistik	Tegevuste ettevalmistamisega alustatakse 2020. aastal.

Antud alternatiiv osutus valituks, kuna see võimaldab tugispetsialistidel süveneda erialasesse töösse, millele tuginedes on võimalik koordineerida tööd vastavalt vajadusele ning paindlikumalt, jõudes rohkemate abivajajateni. Antud alternatiiv aitab luua ühtsed alused teenusstandardile, sh koolitusvajadustele, prima praktika jagamisele, õpetajate ja lapsevanemate nõustamisele. Samuti on võimalik keskuse ühtse koordineerimise toel luua võimalusi spetsialiseerumiseks (st kõik tugispetsialistid ei pea läbima kõiki väga spetsiifilisi koolitusi, vaid konkreetsele teemale spetsialiseerunud saavad pakkuda tuge teistele tugispetsialistidele). Keskuse koordineerimisel vaadatakse, et kõikide tugispetsialistide koormus oleks optimaalne ning pakutakse tuge teenuse osutamise protsessi kohandamisel (nt luuakse ühtsed alused dokumenteerimiseks, mis oleks tugispetsialistide võimalikult vähe koormav ja ei teki vajadust info dubleerimiseks).

6.1.2. ROLLIJAOTUS

KOHALIK OMAVALITSUS

Kohaliku omavalitsuse peamine ülesanne on luua võimalused, sh ressursid, teenuse osutamiseks. Samuti vastutab kohalik omavalitsus strateegilise asutuste ülese vaate ning eesmärkide seadmise eest.

- Asutuste- koolid, lasteaiad ja teised võrgustiku asutuste arengukavade ja eesmärkide ühtlustamine

- Kõik osapooled teavad oma rolle – kommunikeerija
- Vajamineva personali tagamine

HARIDUSASUTUS

Direktori roll tugispetsialisti teenuse osutamisel on eesmärkide seadmine, võimaluste loomine ning rollide selguse loomine lähtuvalt üldisest mudelist. Direktor nimetab haridusasutuse HEV-koordinaatori. Samuti tegeleb asutuse juht õpetajate koolituseks vajalike valdkondade määramise ning õpetajate arenguvestluste läbiviimisega. Vajadusel osaleb direktor võrgustikutöös.

HEV-koordinaator on haridusasutuse sisemise võrgustiku haldaja ning juhib tegevusplaani koostamist, sealhulgas välise ekspertide kaasamist. Samuti on HEV-koordinaator koolipoolne kontaktisik välisele võrgustikule ning vajadusel nõustab lapsevanemaid.

Õppejuht seab abivajavate laste tegevusplaani üldisesse õppeplaani, korraldab õpetajate tugisüsteemi ning osaleb nii koolisiseses kui ka -välises nõustamismeeskonnas.

Õpetaja on märkaja rollis ning peaks lapsevanemaga esimesena kontakti looma, pakkudes esmast nõustamist ning leppides kokku edasise tegevusplaani. Seejärel kaasab õpetaja HEV-koordinaatori ja õppejuhi ning osaleb sisemises võrgustikus.

SA ELVA LASTE- JA PEREKESKUS

Keskuse juht seab koostöös kohaliku omavalitsusega eesmärgid, kujundab eelarve ja võimaldab ressursid. Samuti on keskuse juhi ülesanne personali värbamine.

Hariduse tugiteenuste koordinaator korraldab koolisiseses ja -välises võrgustiku ning tugispetsialistide tööd, toetades viimaste arengut arenguvestluste ja koolituste kaudu ning üldise töökorralduse (sh selgete ülesannete jaotamine spetsialistide vahel) eest vastutades. Lapsevanema esmane kontakt tugispetsialistide vajaduse korral. Ennetustöö planeerimine koostöös vallavalitsusega.

Tugispetsialistid hindavad laste abivajadust, koostavad abi osutamise plaani ning viivad tegevusplaani ellu, nõustades last ja vanemaid ning pakkudes tuge koolisisesele võrgustikule nii teavitustöö kui koolituste abil.

VÕRGUSTIKU MUUD OSAPOOLED

Lapsevanem toetab oma last, osaleb lapsele võimaluste loomises, pöördub abi saamiseks vastavate kontaktide poole ning teeb koostööd võrgustiku teiste osapooltega.

Huviharidus, noortekeskus jmt osapooled on peamiselt märkaja rollis ning vajadusel pakuvad esmast tuge. On oluline, et need osapooled mõistavad oma rolli ja osalust võrgustikus ning on teadlikud, kust tuge saada.

Haridusasutuse välised spetsialistid hindavad lapse abivajadust ning määravad abi, toetavad lapse perekonda ning teevad koostööd võrgustiku osapooltega.

Perearst on samuti märkaja rollis, toetab perekonda, oskab vajadusel suunata abipakkuja poole ning teeb koostööd võrgustiku osapooltega.

6.2. MUSTVEE MUDEL

Mustvee vallas otsustati luua tugispetsialistide teenuse osutamiseks Mustvee Valla Hariduse Tugikeskus.⁵⁶ Lisaks tugiteenustele soovitakse läbi keskuse hakata pakkuma ka teisi hariduse valdkonna teenuseid, mis võiksid olla kättesaadavad kõigile haridusasutustele sõltumata nende suurusest. Üheks haridusvaldkonna teenuseks, mida tugiteenustega koos ühtsetel alustel hakatakse arendama on haridustehnoloogi teenus.

⁵⁶ http://delta.andmevara.ee/mustvee_vald/dokument/3938633

6.2.1. STRUKTUUR JA PERSONAL

MUDELI OSAD	KIRJELDUS
Organisatsioon	Mustvee Valla Hariduse Tugikeskus
Asukoht	Mustvee
Struktuur ja personal	<ul style="list-style-type: none"> • psühholoogid (2 ametikohta) • sotsiaalpedagoogid (2 ametikohta) • logopeedid (6 ametikohta) • eripedagoogid (3 ametikohta) • haridustehnoloog (1 ametikoht) <ul style="list-style-type: none"> • HEV koordinaator koolis
Personali soodustused	<ul style="list-style-type: none"> • tööaeg 35 tundi nädalas • säilib puhkus praeguses mahus • säilib võimalus taotleda lähtetoetusi ja riiklikke stipendiume
Keskuse roll	<ul style="list-style-type: none"> • personali värbamine • koolide tugispetsialistide vajaduse katmine • personali koolitamine, kompetentside tagamine, koolitusvajaduse kaardistamine • kvaliteedikontroll • tugivõrgustiku tegevuse koordineerimine, sh õpetajate koolitus/nõustamine, vanemate ümarlauad jne.
Vajalikud ressursid	<ul style="list-style-type: none"> • piisav eelarve, konkurentsivõimelised palgad • lisatöötajate leidmine • töötajate koolitus • transpordikulud • õpetajate koolitus, vanemate teadlikkuse tõstmine
Osutatavad teenused - KOOLID	<ul style="list-style-type: none"> • psühholoogiline nõustamine ja psühholoogiline hindamine (kõik kooliastmed) • logopeediline abi • eripedagoogiline nõustamine (kõik kooliastmed). 4.-9.klass on õpiabi andjateks õpetajad, kes on läbinud eripedagoogilise koolituse. • sotsiaalpedagoogiline nõustamine (kõik kooliastmed)
Osutatavad teenused - LASTEAIAD	<ul style="list-style-type: none"> • logopeediline nõustamine • eripedagoogiline nõustamine • psühholoogiline hindamine kooliküpsuse määramiseks • sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi teenust pakutakse vastavalt vajadusele (tellimus keskusesse)
Muud keskuse teenused	Lisa tugispetsialistide teenusele pakub keskus asutustele tuge ka haridustehnoloogi poolt

Keskuse loomine võimaldab tugiteenuseid kasutada kõikidel haridusasutustel ja teeb teenuse osutamise paindlikumaks. Keskuse loomisega saab luua ühtsed alused teenusstandardile, sh koolitusvajadustele, parima praktika jagamisele, õpetajate ja lapsevanemate nõustamisele. Samuti on võimalik keskuse ühtse koordineerimise toel luua võimalusi spetsialiseerumiseks (st kõik tugispetsialistid ei pea läbima kõiki väga

spetsiifilisi koolitusi, vaid konkreetsele teemale spetsialiseerunud saavad pakkuda tuge teistele tugispetsialistidele). Keskuse koordineerimisel vaadatakse, et kõikide tugispetsialistide koormus oleks optimaalne ning pakutakse tuge teenuse osutamise protsessi kohandamisel (nt luuakse ühtsed alused dokumenteerimiseks, mis oleks tugispetsialistide võimalikult vähe koormav ja ei teki vajadust info dubleerimiseks).

6.2.2. ROLLIJAOTUS

KOHALIK OMAVALITSUS

Kohaliku omavalitsuse peamine ülesanne on luua võimalused, sh ressursid, teenuse osutamiseks. Samuti vastutab kohalik omavalitsus strateegilise asutuste ülese vaate ning eesmärkide seadmise eest.

- Asutuste- koolid, lasteaiad ja teised võrgustiku asutuste arengukavade ja eesmärkide ühtlustamine
- Kõik osapooled teavad oma rolle - kommunikeerija
- Vajamineva personali tagamine

HARIDUSASUTUS

Haridusasutuste olemasolevad juhtimisstruktuurid on erinevad ja seega on haridusasutuse juhi esmane roll jagada ülesanded asutuse sees (õpetaja, HEVko, koolijuht/õppejuht).

- Märkaja
- Eesmärkide seadmine, võimaluste loomine
- Rollide selguse loomine lähtuvalt üldisest mudelist
- HEVKO roll
- Õpetajate koolitus- prioriteetsete valdkondade seadmine
- Õpetajate arenguestlused
- Lapsevanemaga esimesena kontakti looja
- Esmane lapsevanema nõustamine ja tegevusplaani kokkuleppimine
- Abivajajate laste tegevusplaanide seadmine üldisesse õppeplaani
- Nõustamismeeskonnas osalemine- koolisisene, KOV ülene, kooliväline (Rajaleidja)
- Sisemise võrgustiku haldaja, sh jagab rollid sisemises võrgustikus
- Juhib tegevusplaani koostamist koolisiselt ja kaasab väliseid eksperte

Sõltumata juhtimisstruktuurist saab jagada selgemad eesmärgid ja ootused **HEV-koordinaatorile**, kes on on haridusasutuse sisemise võrgustiku haldaja ning juhib tegevusplaani koostamist, sealhulgas välise ekspertide kaasamist. Samuti on HEV-koordinaator koolipoolne kontaktisik välisele võrgustikule ning vajadusel nõustab lapsevanemaid. Samuti on selge ootus uue mudeli puhul **õpetajale**, kes on märkaja rollis ning peaks lapsevanemaga esimesena kontakti looma, pakkudes esmast nõustamist ning leppides kokku edasise tegevusplaani. Seejärel kaasab õpetaja HEV-koordinaatori ja õppejuhi ning osaleb sisemises võrgustikus.

VALLA HARIDUSE TUGIKESKUS

Keskuse juht/koordineerija/tugispetsialist võiks olla keegi tugispetsialistide hulgast, kuna arendustegevused eeldavad väga häid teadmisi tugiteenuste valdkonnas. Keskuse juhi juhtimis- ja arendusülesanneteks on:

- Eesmärkide seadmine
- Koolisisese ja välise võrgustiku töö korraldamine
- Tugispetsialistide töö korraldamine
- Tugispetsialistide arengu toetamine- arenguestlused, koolituste valik, üldine töökorraldus

- Lapsevanema esmane kontakt tugispetsialistide vajaduse korral
- Ülesannete selge jaotamine tugispetsialistide vahel

Tugispetsialistid hindavad laste abivajadust, koostavad abi osutamise plaani ning viivad tegevusplaani ellu, nõustades last ja vanemaid ning pakkudes tuge koolisisesele võrgustikule nii teavitustöö kui koolituste abil.

VÕRGUSTIKU MUUD OSAPOOLED

Lapsevanem toetab oma last, osaleb lapsele võimaluste loomises, pöördub abi saamiseks vastavate kontaktide poole ning teeb koostööd võrgustiku teiste osapooltega.

Huviharidus, noortekeskus jmt osapooled on peamiselt märkaja rollis ning vajadusel pakuvad esmast tuge. On oluline, et need osapooled mõistavad oma rolli ja osalust võrgustikus ning on teadlikud, kust tuge saada.

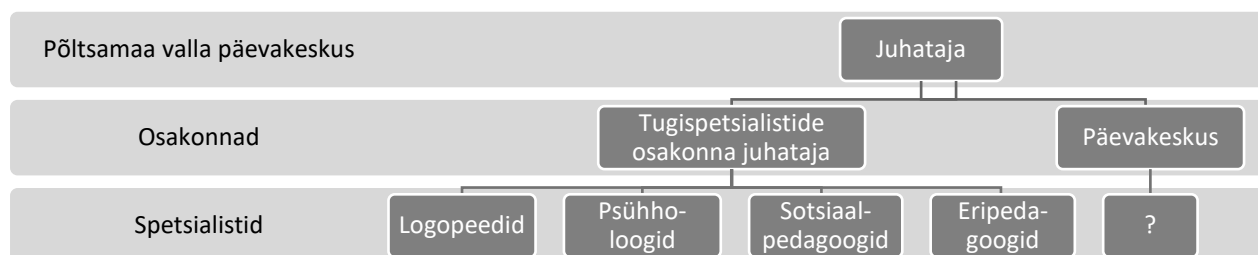
Haridusasutuse välised spetsialistid hindavad lapse abivajadust ning määravad abi, toetavad lapse perekonda ning teevad koostööd võrgustiku osapooltega.

Perearst on samuti märkaja rollis, toetab perekonda, oskab vajadusel suunata abipakkuja poole ning teeb koostööd võrgustiku osapooltega.

6.3. PÕLTSAMAA MUDEL

Alljärgnevalt on kirjeldatud, milline näeks välja ühtse katusorganisatsiooni alla koondunud tugispetsialistide toimetemudel.

JOONIS 6. PÕLTSAMAA VALLA VALITUD ALTERNATIIVI STRUKTUUR

6.3.1. STRUKTUUR JA PERSONAL

MUDELI OSAD	KIRJELDUS
Organisatsioon	Ühtne katusorganisatsioon – Heaolu Keskus. Tugispetsialistid koonduvad Heaolu keskuse tugispetsialistide osakonda, millel on eraldi juht.

MUDELI OSAD	KIRJELDUS	
Struktuur ja personal	<p>Tugispetsialistide osakond:</p> <p>17,8 tugispetsialisti (logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, psühholoog).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaalpedagoog 2,75 (+0) • Logopeed 5,5 (+0,75) • Eripedagoog/eripedagoog-logopeed 6 • Psühholoog 2,5 (+0,51) 	<p>Tugispetsialistid haridusasutuses:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adavere PK (alus) • Adavere PK (üld) • Aidu LK (alus) • Aidu LAK (üld) • Esku-Kamari Kool (alus) • Esku-Kamari Kool (üld) • Lustivere PK (alus) • Lustivere PK (üld) • Mari LA • Pisisaare Algkool (alus) • Pisisaare Algkool (üld) • Puurmani mõisakool • PÜG • Siilipesa LA • Tõruke LA
Personal	<ul style="list-style-type: none"> • tööaeg 35 tundi nädalas • säilib puhkus praeguses mahus • säilib võimalus taotleda lähtetoetusi ja riiklikke stipendiume • lisandub motivatsioonipakett (nt elamispind, transpordikulude katmine) 	
Keskuse roll	<ul style="list-style-type: none"> • personali värbamine • haridusasutuste tugispetsialistide vajaduse katmine • personali koolitamine, kompetentside tagamine, koolitusvajaduse kaardistamine • kvaliteedikontroll • tugivõrgustiku tegevuse koordineerimine 	
Vajalikud ressursid	<ul style="list-style-type: none"> • juhi töökoha loomine • ruumide kohandamine • uuendatud seadusandlus, ametijuhendid, töölepingud, koostöölepped • ühine koolituseelarve • töövahendite soetamine • transpordikulude kompenseerimine (nt koosolekud keskses, valdkonna ümarlauad, haridusasutuste külastused jms) 	
Osutatavad teenused - KOOLID	<p>Koolid tellivad logopeedi ja eripedagoogi ülevaatused, millest tulenevalt selgub töömahu vajadus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskses sotsiaalpedagoog, kes nõustab Adaveres, Pisisaarel, Esku-Kamaris (nõustab personali ja HEVkot; vaatlused, nõustavad õpetajaid, koolitavad lapsevanemaid). • psühholoogi teenus – hingehoidjate osakaalu suurendamine • palgatakse juurde 1 psühholoog ja suurendatakse olemasoleva hingehoidja koormust täiskoormuseni. 	

MUDELI OSAD	KIRJELDUS
	<ul style="list-style-type: none"> PÜG psühholoog koolis Puurmani Mõisakooli sotsiaalpedagoog ka lasteaias Siilipesa?
Osutatavad teenused - LASTEAIAD	<ul style="list-style-type: none"> logopeediline nõustamine eripedagoogiline nõustamine sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi teenust pakutakse vastavalt vajadusele (tellimus keskusesse)
Muud keskuse teenused	Perepesa pakub täiendavat toetust lapsevanematele, eelkõige 0-7-aastaste laste jaoks (nõustamine, koolitused jms).
Mudeli ellurakendamise ajaraamistik	Jätkatakse täpsemat analüüsi vajavate teemadega (tööaja kasutus, tööprotsesside optimeerimine)

Antud alternatiiv osutus valituks, kuna see võimaldab tugispetsialistidel süveneda erialasesse töösse, millele tuginedes on võimalik koordineerida tööd vastavalt vajadusele ning paindlikumalt, jõudes rohkemate abivajajateni. Antud alternatiiv aitab luua ühtsed alused teenusstandardile, sh koolitusvajadustele, parima praktika jagamisele, õpetajate ja lapsevanemate nõustamisele. Samuti on võimalik keskuse ühtse koordineerimise toel luua võimalusi spetsialiseerumiseks (st kõik tugispetsialistid ei pea läbima kõiki väga spetsiifilisi koolitusi, vaid konkreetsele teemale spetsialiseerunud saavad pakkuda tuge teistele tugispetsialistidele). Keskuse koordineerimisel vaadatakse, et kõikide tugispetsialistide koormus oleks optimaalne ning pakutakse tuge teenuse osutamise protsessi kohandamisel (nt luuakse ühtsed alused dokumenteerimiseks, mis oleks tugispetsialistide võimalikult vähe koormav ja ei teki vajadust info dubleerimiseks).

6.3.2. ROLLIJAOOTUS

LAPSEVANEM tajub ennast partnerina ning viib läbi vajalikke, eesmärgi toetavaid tegevusi, osaledes lapsele võimaluste loomises ja võrgustikutöös ning teab, kellelt ja kust abi saada.

KOHALIK OMAVALITSUS

Kohaliku omavalitsuse peamine ülesanne on võimaluste loomine ning võrgustiku asutuste vaate, eesmärkide ja arengukavade seadmine ja ühtlustamine. Lisaks peab kohalik omavalitsus kommunikeerima kõikidele osapooltele nende rolle.

Direktor seab eesmärgid ning loob võimalused ja rollide selguse lähtuvalt üldisest mudelist, sh nimetab HEV-koordinaatori. Veel vastutab direktor õpetajate koolituse ja arengu eest ning vastavalt lapsele koostatud tegevusplaanist osaleb vajadusel võrgustikutöös.

HEV-koordinaator on sisemise võrgustiku haldaja, sh jagab sisemises võrgustikus rollid, ning koolipoolne kontaktisik välisele võrgustikule. Lisaks juhib koordinaator tegevusplaani koostamist ning kaasab väliseid eksperte, vajadusel nõustab õpetajaid ja lapsevanemaid.

Õppejuht seab abivajavate laste tegevusplaani üldisesse õppeplaani, osaleb sisemises nõustamismeeskonnas ning korraldab õpetajate toetamist.

Õpetaja ülesanne on märgata ning luua esimesena kontakt lapsevanemaga, pakkuda esmast nõustamist ning leppida kokku tegevusplaani vastavas ulatuses. Lisaks kaasab õpetaja HEV-koordinaatori ja õppejuhi ning osaleb sisemises võrgustikus.

PÕLTSAMAA VALLA PÄEVAKESKUS

Keskuse juht seab koostöös kohaliku omavalitsusega teenuse osutamise eesmärgid, võimaldab ressursid ning tagab vajamineva personali.

Osakonna juht - korraldab võrgustiku ja tugispetsialistide tööd ning toetab tugispetsialistide arengut, viies läbi arenguveestlusi, valides koolitusi ning jaotades ülesandeid spetsialistide vahel. Lapsevanema esmane kontakt tugispetsialistide vajaduse korral.

Tugispetsialistide ülesanded on erinevad, sõltuvalt tegevuskava elluviimiseks seatud eesmärkidest, sh laste ja vanemate nõustamine, koolisese võrgustiku toetamine ning teavitamine ja koolitamine.

VÕRGUSTIKU MUUD OSAPOOLED

Huviharidus ja noortekeskus on märkaja rollis ning teab oma rolli. Vajadusel pakub esmast tuge ja teab, kuhu abivajajaid edasi suunata.

7. MUDELI EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

Tugispetsialistide teenuse osutamise mudeli eesmärgid on kirjeldatud neljast tasakaalus tulemuskaardi põhimõttest lähtuvalt:

- 1) Kasusaaja perspektiiv – määratakse üldine kasusaajatele/ühiskonnale suunatud eesmärk.
- 2) Sisemiste protsesside perspektiiv – seatakse eesmärgid sisemiste protsesside kujundamiseks/muutmiseks, et saavutada üldeesmärk.
- 3) Õppimise ja arengu perspektiiv – seatakse eesmärgid personali arendamiseks.
- 4) Finantsperspektiiv – seatakse eesmärgid ressursside kasutamiseks.

7.1. ELVA EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

TABEL 11. ELVA VALITUD MUDELI EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

VALDKOND	EESMÄRK	MÕÕDIK
Mõju ühiskonnale	Kõik abivajavad lapsed on saanud tuge. Lapse lasteaia- või koolipäev on lühem.	<ul style="list-style-type: none"> • Abivajaduse vähenemine kooliastme vahetumisel • Koolikiusamise juhtude arvu vähenemine • Õpitulemuste paranemine • Koolivalmiduse testi tulemuste tase • Vähenenud on logopeedilist abi saavate laste arv kooliastmes
Protsessid: organisatsioon	<ul style="list-style-type: none"> • Teenused on koondunud ühe organisatsiooni alla, kus toimub süsteemne teenuste ja personali arendamine. Katusorganisatsiooni roll on selge ja arusaadav. • Teenus on ühest kohast kättesaadav. Võimalus saada teenust väljaspool haridusametust neutraalsel pinnal. • Katusorganisatsiooni alla koondatakse toetavad teenused, mis üksteist täiendavad. „Ühe ukse“ teenus – laps saab abi ja tuge võimalikult palju ühe organisatsiooni lõikes. 	<p>Kinnitatud struktuur, sisekorra eeskiri.</p> <p>Kindlad kokkulepped teenuse tellimiseks ja kvaliteetse teenuse saamiseks (koostööleping).</p>

<p>Protsessid: struktuur</p>	<ul style="list-style-type: none"> Vajalikud teenuskohad on täidetud ja kõik haridusasutused saavad vajalikku teenust. Hinnatud on tugiteenuste vajadus lasteaedades ning on loodud kontseptsioon tugiteenuste pakkumiseks lasteaedades. 	<p>Haridusasutuste tagasiside teenuse kättesaadavuse osas.</p> <p>Kõigil haridusasutustel on ligipääs vajalikele teenustele.</p> <p>Keskuses töötab kuni 25 tugispetsialisti.</p> <p>Kõik õpilased/lapsed on vaadeldud vähemalt üks kord aastas, abivajadus määratud ning neile vajaminev abi on võrgustiku poolt komplekselt tagatud.</p>
<p>Protsessid: tööprotsessid ja ülesanded</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tööülesanded on selged ja kõigile üheselt arusaadavad, dubleerimine on vähenenud. Tugispetsialistide roll tugivõrgustiku nõustajana on suurenenud. Õpetajad oskavad märgata abivajadust ja anda vajaminevat tuge esmatasandil. Õpetaja lahendab esmaolukorrad iseseisvalt, pidades nõu tugispetsialistidega. Õpetajatel on olemas esmased eripedagoogilised oskused. 	<p>Vanemate ja õpetajate nõustamise osakaal tööajast on kasvanud. Töö dokumentidega võtab optimaalse aja (10-20% tööajast).</p> <p>Õpetajate arenguestlus (õpetaja eneseanalüüs, sh ümarlauad, tugispetsialistide tagasiside; kas õpetaja koostas tegevusplaani lapsele, kelle koolivalmiduskaardil oli toe vajadus välja toodud?); eripedagoogika koolitusprogrammi läbinute arv.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Lapsevanemate teadlikkus teenusest on kasvanud. Kohalik omavalitsus on taganud toimiva ja pidevalt areneva tugivõrgustiku, kus on selge rollijaotus. Tugiteenuste pakkumiseks vajalikud ressursid on tagatud (inimesed, füüsiline keskkond, vahendid eelarves jne). Õpetajad on koolijuhtide poolt toetatud, abiõpetajate vajadus on analüüsitud ja vajalikud kohad täidetud. Haridusasutustes on tagatud vajalikud tugispetsialistide teenused, määratud on HEV koordinaatorid ning toimib koolisisene koostöövõrgustik. Suhtlus kohaliku omavalitsusega on konstruktiivne. 	<p>Lapsevanemate initsieeritud pöördumiste arvu kasv. Teenust kasutavate lapsevanemate rahulolu kasv. Kaebuste arvu vähenemine.</p> <p>Teenuskohad on täidetud. Kõik haridusasutused saavad vajalikus mahus kvaliteetset teenust.</p> <p>Õpetajate koormus on optimaalne, rahulolu on kõrge (tagasiside küsitlus; töökohtade hindamine); õpilaste ja lapsevanemate rahulolu on kõrge.</p>
<p>Õppimine ja areng</p>	<ul style="list-style-type: none"> Toetatakse õppivaid tugispetsialiste, sh määratakse neile mentorid. Tugispetsialistid pakuvad kvaliteetset teenust ning arendavad ennast järjepidevalt 	<p>Mentorlusprogramm.</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaebuste arvu vähenemine. On loodud teenuse kvaliteedijuhis ning toimib selle alusel tugispetsialistide arendamine. Tööaja kasutuse hindamine. Koolitusplaan ja selle rakendamine.
<p>Ressursid/ eelarve</p>	<ul style="list-style-type: none"> Olemas on ressursid vajalike ametikohtade täitmiseks Tugispetsialistide töötasud on seotud õpetajate töötasuga. 	<p>Puuduvad ametikohad on täidetud.</p>

7.2. MUSTVEE EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

TABEL 12. MUSTVEE VALITUD MUDELI EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

VALDKOND	EESMÄRK	MÕÕDIK
Mõju ühiskonnale	Sotsiaal- ja eripedagogika valdkonnas pädevad klassijuhatajad, õpetajad ja lasteaiaõpetajad ning neid toetav tugispetsialistide võrgustik.	<ul style="list-style-type: none"> 5 aasta pärast on igas haridusasutuses 75% õpetajatest saavutanud pädevuse probleeme märgata ja oskuse väiksemaid probleeme lahendada. Selged rollijaotused Muutunud teenuste struktuur
Protsessid: organisatsioon	<ul style="list-style-type: none"> Teenused on juhitud ühtselt ning toimub süsteemne teenuste ja personali arendamine. KOV ja kooli ning teiste võrgustike liikmete roll on selge ja arusaadav kõigile osapooltele Teenus on kõigile kättesaadav. Võimalus saada teenust ka väljaspool haridusasutust neutraalsel pinnal. Teenuseid planeeritakse kogu elukaare vältel koostöös ja sarnastel alustel 	<ul style="list-style-type: none"> Kõigil haridusasutustel on ligipääs vajalikele teenustele. Tugispetsialistide võrgustik on KOV ülene ja käib koos regulaarselt vähemalt 4 korda õppeaasta jooksul.
Protsessid: struktuur	<ul style="list-style-type: none"> Vajalikud teenuskohad on täidetud ja kõik haridusasutused saavad pakkuda vajalikku teenust. Logopeediline abi saab maksimaalselt kättesaadavaks lasteaias, et vältida hilisemaid kompleksprobleeme ja psühholoogiline abi on kättesaadav lasteaias 	<ul style="list-style-type: none"> Tugispetsialistide ametikohad ja koormus on täidetud Lapsed hinnatakse ja suunatakse vajadusel teenusele juba 2-3 aastasel
Protsessid: tööprotsessid ja ülesanded	<ul style="list-style-type: none"> Kõik lapsed on vaadeldud ja abi vajadus määratud. Lapsed õpivad võimalusel tavaklassides ja saavad vajaminevat kompleks tugiteenust. 	<ul style="list-style-type: none"> Lapsele on abi vajaduse plaan üle vaadatud vähemalt 1 kord aastas. Indikaator 100% Indikaator: hinnatud abivajadus ja vastav abi pakutud
	<ul style="list-style-type: none"> Tugispetsialistid toetavad keerulisemaid juhtumeid ja on igapäevaselt partneriks õpetajale. Tugispetsialist (väljaspool kooli olevad) on järjest rohkem nõustaja rollis. 	<ul style="list-style-type: none"> Indikaator: tugispetsialistide võrgustik on KOV ülene ja käib koos regulaarselt vähemalt 4 korda õppeaasta jooksul. Indikaator: 20% tegeleb 1:1 tööga ja 80% teeb tööd võrgustiku suunal.
	<ul style="list-style-type: none"> Õpetaja on valmis märkama abivajavat last ja oskab sekkuda ja kasutab töövõtteid lähtuvalt lapse vajadustest Õpetaja teab ja oskab kaasata lapsevanemat ja vajaminevaid spetsialiste või teisi võrgustiku liikmeid. Indikaator: õpetaja kasutab erinevaid koostöövorme, nt listid, blogid, ühisüritused peredega, lastevanemate koosolekul spetsialist, vestlusringid 	<ul style="list-style-type: none"> Rahulolu kasvab- rahuloluküsitlus On tekkinud õpikogukonnad Õpetajate võrgustik on loodud ja on regulaarselt KOV üleselt toimetav

VALDKOND	EESMÄRK	MÕÕDIK
	<ul style="list-style-type: none"> Kasutatavad õppematerjalid on ette valmistatud lähtuvalt lapse huvist ja (eri)vajadusest. Õpetajate kogukond on toetatud 	
	<ul style="list-style-type: none"> Lapsevanemate teadlikkus teenusest on kasvanud ja ta mõistab oma rolli Lapsevanem on kaasatud ja tunneb et tema kui partneriga võrgustikus arvestatakse. 	<ul style="list-style-type: none"> Osalus ühisüritustel on tõusnud Rahulolu on tõusnud
	<ul style="list-style-type: none"> Lapsele on määratud abi komplekselt ja koostöös võrgustikuga abi pakutud. Lapse arvamus on ära kuulatud ja võimalusel tema arvamuslega arvestatakse 	<ul style="list-style-type: none"> Laste ja vanemate rahulolu teenusega on kasvanud

7.3. PÕLTSAMAA EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

TABEL 13. PÕLTSAMAA VALITUD MUDELI EESMÄRGID JA MÕÕDIKUD

VALDKOND	EESMÄRK	MÕÕDIK
Mõju ühiskonnale	Kõiki abivajavaid lapsi on märgatud ning võrgustiku poolt õigeaegselt ja rollide vastutuse piirides toetatud.	<ul style="list-style-type: none"> Paika on pandud mõõdikud, mida hakatakse regulaarselt jälgima ja mille alusel saab hinnata suundumust eesmärgi poole (nt esmatasandi juhtumid, mille õpetaja lahendab iseseisvalt; abivajaduse muutus kooliastmete vahetudes; õpetajate/lapsevanemate/TS rahulolu jms) Vähenenud on logopeedilist abi saavate laste arv I kooliastmes (50%). Logopeedi teenust pakutakse lasteaedades. <i>Kui abivajadus avastatud, siis on toetatud. Peale II kooliastet ei lisandu uusi juhtumeid (kui ainult väljast tulles).</i> Vähenenud on eripedagoogilist abi saavate laste arv II kooliastmes. <i>Laps oskab paremini oma erivajadusega hakkama saada. Probleemid ei ole eskaleerunud ning laps on toetatud. Peale II kooliastet ei lisandu uusi juhtumeid (kui ainult teisest koolist tulles).</i> Vähenenud on teated ebakorrektselt käitumistest koolis ja väljaspool kooli, sh koolikiusamise juhtude arv. Koolikohustuse täimine – vähenenud põhjuseta puudumiste arv. Politseist kooli teade – avaliku korra

VALDKOND	EESMÄRK	MÕÕDIK
		rikkumine (alkoholi tarbimine, vandalism). Registreeritud väärtegade arv väheneb (heaolu profiil).
Protsessid: organisatsioon	<ul style="list-style-type: none"> • Teenused on koondunud ühe organisatsiooni alla, kus toimub süsteemne teenuste ja personali arendamine. Katusorganisatsiooni roll on selge ja arusaadav. • Teenus on ühest kohast kättesaadav. Võimalus saada teenust väljaspool haridusasutust neutraalsel pinnal. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kinnitatud struktuur, töökorralduse reeglid. • Kindlad kokkulepped teenuse tellimiseks ja kvaliteetse teenuse saamiseks (koostööleping).
Protsessid: struktuur	<ul style="list-style-type: none"> • Vajalikud teenuskohad on täidetud ja kõik haridusasutused saavad vajalikku teenust. • Hinnatud on tugiteenuste vajadus lasteaedades ning on loodud kontseptsioon tugiteenuste pakkumiseks lasteaedades. 	<ul style="list-style-type: none"> • Haridusasutuste tagasiside teenuse kättesaadavuse osas. • Tugiteenuste katusorganisatsioonis töötab 16-18 tugispetsialisti. • Kõik õpilased/lapsed on vaadeldud vähemalt 1 kord aastas, abivajadus määratud ning neile vajaminev abi on võrgustiku poolt komplekselt tagatud.
Protsessid: tööprotsessid ja ülesanded	<ul style="list-style-type: none"> • Tugispetsialistide roll tugivõrgustiku nõustajana on suurenenud. 	Vanemate ja õpetajate nõustamise osakaal moodustab 40% tööajast (erinevate TS puhul erinev). Töö dokumentidega ei ületa keskmiselt 10-15% tööajast.
	<ul style="list-style-type: none"> • Hinnatud on psühholoogilise teenuse vajadus (lasteaiaid + koolid + perekeskus) • Hinnatud on eripedagoogi teenuse vajaduse maht 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Õpetajad oskavad märgata abivajadust ja anda vajaminevat tuge esmatasandil. Õpetaja lahendab esmaolukorrad iseseisvalt, pidades nõu tugispetsialistidega. Õpetajatel on olemas esmased eripedagoogilised oskused. 	Õpetajate arenguestlus (õpetaja eneseanalüüs, sh ümarlauad, tugispetsialistide tagasiside; kas õpetaja koostas tegevusplaani lapsele, kelle koolivalmiduskaardil oli toe vajadus välja toodud?); eripedagoogika koolitusprogrammi läbinute arv.
	<ul style="list-style-type: none"> • Õpetajad on koolijuhtide poolt toetatud, abiõpetajate vajadus on analüüsitud ja vajalikud kohad täidetud. Haridusasutustes on tagatud vajalikud tugispetsialistide teenused, määratud on HEV koordinaator ning toimib koolisisene koostöövõrgustik. Suhtlus kohaliku omavalitsusega on konstruktiivne. 	Õpetajate koormus on optimaalne, rahulolu on kõrge (75%) (tagasiside küsitlus; töökohtade hindamine); õpilaste ja lapsevanemate rahulolu on kõrge (75%).
	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsevanemate teadlikkus teenusest on kasvanud. 	Lapsevanemate initsieeritud pöördumiste arvu kasv. Teenust kasutavate lapsevanemate rahulolu on 80%.

VALDKOND	EESMÄRK	MÕÕDIK
	<ul style="list-style-type: none"> Kohalik omavalitsus on taganud toimiva ja pidevalt areneva tugivõrgustiku, kus on selge rollijaotus. Tugiteenuste pakkumiseks vajalikud ressursid on tagatud (inimesed, füüsiline keskkond, vahendid eelarves jne). 	Teenuskohad on täidetud. Kõik haridusasutused saavad vajalikus mahus kvaliteetset teenust.
Õppimine ja areng	Toetatakse õppivaid tugispetsialiste, sh määratakse neile mentorid.	Mentorlusprogramm.
	<ul style="list-style-type: none"> Tugispetsialistid pakuvad kvaliteetset teenust ning arendavad ennast järjepidevalt 	<ul style="list-style-type: none"> Kaebuste arvu vähenemine. On loodud teenuse kvaliteedijuhis ning toimib selle alusel tugispetsialistide arendamine. Tööaja kasutuse hindamine.
	<ul style="list-style-type: none"> Tugispetsialistid saavad asjakohaseid koolitusi. 	Koolitusplaan ja selle rakendamine.
Ressursid/ eelarve	<ul style="list-style-type: none"> Olemas on ressursid vajalike ametikohtade täitmiseks 	Puuduvad ametikohad on täidetud.

8. PAKUTAVAD TEENUSED JA TEENUSE OSUTAMISE PROTSESSID

Dokumendi lisas on välja toodud teenuse osutamise protsessid psühholoogi, sotsiaalpedagoogi, eripedagoogi ja logopeedi teenuse lõikes.

Olulisemad muudatused protsessides uue mudeli rakendamisel:

ELVA

- Teenuse tellimuse keskusele esitab haridusasutuse HEV-koordinaator koostöös haridusasutuse juhiga.** HEV-koordinaator on põhiliseks kontaktiks kooli ja keskuse vahel ning täpsed teenuse osutamise kokkulepped fikseeritakse koostöölepingus.
- SA Elva Laste- ja perekeskus pakub nii esmatasandi kui ka teise tasandi tuge.** See tähendab, et kui haridusasutuse meeskond koos tugispetsialistidega tuvastavad probleemi, mida on tarvis enne Rajaleidjast toe osutamise otsuse saamist analüüsida ja hinnata, siis perekeskusel on võimekus teha analüüsid/hindamised eelnevalt ära. See aitab vähendada erinevate organisatsioonide ("uste") arvu, mida abi vajav laps peab eelnevalt läbima.
- Ümarlaudade korraldamisel** otsuse langetamiseks kaasatakse kohe erinevad osapooled, sh ka välise võrgustiku osapooled. Keskus koordineerib võrgustike kaasamist.

Peatükis 15, Lisa 3 on esitatud tööprotsesside joonised. Joonised on aluseks tegelike tööprotsesside kujundamisele. Tegevuskavasse on lisatud ettepanek teatud aja möödudes vaadata üle, kuidas protsessid mudeli rakendamisel toimivad ning milliseid muudatusi on tarvis ellu viia.

MUSTVEE

- Keskusest saavad tellida teenust nii koolid kui ka lasteaiad vastavalt tekkinud vajadusele. Kooli ja keskuse vahel on kontakti looja ja hoidja eelkõige **HEV-koordinaator**.
- Koolivalmiduse hindamisse kaasatakse psühholoog.
- Lasteaedades muutub kättesaadavaks psühholoogiline nõustamine ja eelkõige suunatakse logopeediline tugi võimalikult varajases eas lastele.

Peatükis 15, Lisa 3 on esitatud tööprotsesside joonised. Joonised on aluseks tegelike tööprotsesside kujundamisele. Tegevuskavasse on lisatud ettepanek teatud aja möödudes vaadata üle, kuidas protsessid mudeli rakendamisel toimivad ning milliseid muudatusi on tarvis ellu viia.

PÖLTSAMAA

- **Teenuse tellimuse keskusele esitab haridusasutuse HEV-koordinaator.** HEV-koordinaator on põhiliseks kontaktiks kooli ja keskuse vahel ning täpsed teenuse osutamise kokkulepped fikseeritakse koostöölepingus.
- **Ümarlaudade korraldamisel** otsuse langetamiseks kaasatakse kohe erinevad osapooled, sh ka välise võrgustiku osapooled. Keskus koordineerib võrgustike kaasamist.

Peatükis 15, Lisa 3 on esitatud tööprotsesside joonised. Joonised on aluseks tegelike tööprotsesside kujundamisele. Tegevuskavasse on lisatud ettepanek teatud aja möödudes vaadata üle, kuidas protsessid mudeli rakendamisel toimivad ning milliseid muudatusi on tarvis ellu viia.

9. TEGEVUSKAVA

9.1. ELVA TEGEVUSKAVA

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIJA
Struktuuri- muudatuse läbiviimine	Volikogu otsus	November 2020		Volikogu
	Keskuse nõukogu loomine/olemasoleva nõukogu rollide ülevaatamine	November 2020	Volikogu	Vallavalitsus
	Valla põhimääruse ülevaatamine ja vajadusel uuendamine	Jaanuar- märts 2021	Vallavalitsus	Vallavalitsus
	Eelarve loomine ja kinnitamine	Oktoober- november 2020	Volikogu	Vallavalitsus
	Õigusaktide ettevalmistamine, kooskõlastamine, ühtsete sisekordade koostamine (sise-eeskiri jms korrad)	Jaanuar – aprill 2021	Vallavalitsus	Nõukogu
	Koordinaatori/üksuse juhi värbamine	Jaanuar 2021	Vallavalitsus	Nõukogu
	Koolidega koostöökokkulepete sõlmimine, sh määratletakse rollijaotus, infovahetuse kord jms	Jaanuar – juuni 2021	Vallavalitsus	Nõukogu
	Teenistuskohdade koosseisu väljatöötamine ja kehtestamine	November- detsember 2020	Volikogu	Nõukogu

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIJA
	Palgajuhendi väljatöötamine ja kehtestamine	November - detsember 2020	Nõukogu	Keskuse juht
	Lepingute läbirääkimised tugispetsialistidega	November 2020 – jaanuar 2021	Nõukogu	Keskuse juht, koordinaator
	Töölepingute ja ametijuhendite ülevaatus ja täiendamine	Jaanuar - veebruar 2021	Nõukogu	Keskuse juht, nõukogu
	Personalitoimingud (olemasolevate ületoomine, vajadusel täiendavate värbamine)	Jaanuar-veebruar 2021	Nõukogu	Keskuse juht, koordinaator
	Kommunikatsiooniplaani elluviimine	Jaanuar 2020 – jaanuar 2022	Keskuse juht	Volikogu, nõukogu, keskuse juht, koordinaator
	IT-süsteemide ühtlustamine ja vajalike programmide hankimine	Jaanuar–juuni 2021	Keskuse juht	Keskuse juht
Koolitused	Koolituskava ja eelarve koostamine	Märts-september 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Vajalike koolituste läbi viimine personalile	Jooksev tegevus	Keskuse juht	Koordinaator
	Mentorlussüsteemi loomine	Jaanuar – september 2021	Keskuse juht	Koordinaator
Teenuste osutamine	Kvaliteedijuhise/teenusstandardi koostamine, sh tööaja kasutuse ja töömetoodikate analüüs	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Eesmärkide täitmise mõõdukusüsteemi rakendamine ja täiendamine	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Ühiste andmevormide loomine (aruandlus)	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Mudeli käivitamise järgselt protsesside ülevaatamine ja kaasajastamine (omanike määramine)	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Teenuste kasutamise rahulolu uuringu väljatöötamine ja läbiviimine	2022	Koordinaator	Koordinaator
Võrgustik ja ennetustöö	Regulaarsete valdkondlike tugispetsialistide ümarlaudade korraldamine	Alates 2019 regulaarselt	Koordinaator	Koordinaator
	Koostöövõrgustiku visiooni loomine ja rollides kokkuleppimine	Jaanuar – november 2020	Vallavalitsus	Vallavalitsus
Füüsiline keskkond	Keskuse tegevusruumide kohandamine	November 2020 – märts 2021	Vallavalitsus	Koordinaator, keskuse juht

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIVA
	Töö- ja õppevahendite soetamine	Jaanuar 2021	Keskuse juht	Koordinaator

9.1.1. ELVA TUGISPETSIALISTIDE KOOLITUSVAJADUS

Küsitlusele vastanud Elva tugispetsialistid hindasid, et on saanud piisaval määral koolitusi. Koolitusi valiti eelkõige lektori ja sisu tutvustuse alusel. Tugispetsialistid hindavad ise, millises valdkonnas vajavad täiendust. Ühel juhul märgiti, et koolituse valikul usaldatakse koolijuhti. Eelistatakse aineliidu poolt korraldatud koolitusi (nt Logopeedide ühing).

Küsitlustest, intervjuudest ja seminaridest joonistusid välja järgmised koolitusvajadused:

- käitumisraskustega lastega hakkama saamine ja nende õpetamine, nende arengu hindamine
- nõustamine (lapsevanemad, kolleegid)
- motiveeriv intervjuerimine
- ennetustöö koolieelses eas. praktilisi, meetoodilisi koolitusi väga laias spektris.
- psüühika häiretega seonduvad koolitused
- töö liitpuudega lastega
- informatiivsed koolitused (nt muutused seadusandluses, tegevuskavades vm)
- erinevate testide läbiviimise koolitused
- koostöö ja meeskonnatöö alased koolitused (koolisest koostööd nii tugispetsialistide kui kogu õpetajaskonna vahel)
- kaasava hariduse alased koolitused
- teadmised suhtlemisest täna koolis õppiva ja homme kooli tuleva õpilasega vajavad täiendamist

Lisaks koolitustele nimetati, et tulevikutrende arvestades vajatakse supervisiooni ja kogemuste vahetamist.

9.2. MUSTVEE TEGEVUSKAVA

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIVA
Struktuuri- muudatuse läbiviimine	Volikogu otsus Hariduse Tugiteenuste keskuse (HTK) loomiseks	Okt, 2019		Volikogu
	HTK põhimääruse kinnitamine	Nov,2019	Vallavalitsus	Vallavalitsus
	Valla põhimääruse ülevaatamine ja vajadusel uuendamine		Vallavalitsus	Vallavalitsus
	Eelarve koostamine ja kinnitamine	2020	Volikogu	Vallavalitsus
	Õigusaktide ettevalmistamine, kooskõlastamine, ühtsete sisekordade koostamine (sise-eeskiri jms korrad)	2020 I p.a.	HTK, Vallavalitsus	Vallavalitsus, keskuse juht
	Koordinaatori/üksuse juhi värbamine	2020 I p.a.	Vallavalitsus	Vallavalitsus
	Koolidega koostöökokkulepete sõlmimine, sh määratletakse rollijaotus, infovahetuse kord jms	2020 I p.a	Vallavalitsus	Vallavalitsus, keskuse juht
	Teenistuskohdade koosseisu väljatöötamine ja kehtestamine	2020 I p.a	Volikogu	Vallavalitsus

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIJA
	Palgajuhendi väljatöötamine ja kehtestamine	2020 I p.a	Vallavalitsus	Keskuse juht
	Töölepingute ja ametijuhendite ülevaatus ja täiendamine	2020 I p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
	Lepingute läbirääkimised tugispetsialistidega	2020 I p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
	Personalitoimingud (olemasolevate ületoomine, vajadusel täiendavate värbamine)	2020 II p.a	Vallavalitsus	Keskuse juht
	Kommunikatsiooniplaani elluviimine	2020-2021	Keskuse juht	Vallavalitsus, haridusametused, HTK
	IT-süsteemide ühtlustamine ja vajalike programmide hankimine	2020 II p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
Koolitused	Koolituskava ja eelarve koostamine	2020 II p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
	Vajalike koolituste läbi viimine personalile	2020 II p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
	Mentorlussüsteemi loomine	2020 II p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
Teenuste osutamine	Kvaliteedijuhise/teenusstandardi koostamine.	2020 I p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
	Eesmärkide täitmise mõõdukussüsteemi rakendamine ja täiendamine	2020 II p.a	Keskuse juht	Keskuse juht, haridusametuste juhid, Vallavalitsus
	Ühiste andmevormide loomine (aruandlus)	2020 I p.a	Keskuse juht	Keskuse juht
	Mudeli käivitamise järgselt protsesside ülevaatus ja kaasajastamine (omanike määramine)	2021	Keskuse juht	Keskuse juht, haridusametuste juhid, Vallavalitsus
	Teenuste kasutamise rahulolu uuringu väljatöötamine ja läbiviimine	2021	Vallavalitsus	Keskuse juht, haridusametuste juhid, Vallavalitsus
Võrgustik ja ennetustöö	Regulaarsete valdkondlike tugispetsialistide ümarlaudade korraldamine	pidev	Keskuse juht	Keskuse juht
	Koostöövõrgustiku visiooni loomine ja rollides kokkuleppimine	2020 I p.a	Vallavalitsus	Vallavalitsus
Füüsiline keskkond	Keskuse tegevusruumide kohandamine	2020 I p.a	Vallavalitsus	Keskuse juht
	Töö- ja õppevahendite soetamine	pidev	Keskuse juht	Keskuse juht

9.2.1. MUSTVEE TUGISPETSIALISTIDE KOOLITUSVAJADUS

Mustvee vallas vastanud tugispetsialistidest tundsid enamik et nad on saanud oma kompetentsidele täiendamiseks piisavalt koolitusi. Samas isegi „jah“ vastuste kommentaaride juures oli, et vastatakse jah, kuigi koolitusest saadav kasu on väike, kuid enesetäiendamine on samal ajal vajalik. Probleemina toodigi välja et koolitused on vajalikud ja nendel osaletakse, aga koolituste valik ja sisu ei vasta tegelikule vajadusele. Sama probleem tõstatas ka fookusgruppides. Koolitusi valiti eelkõige koolitust korraldava organisatsiooni järgi, sest loodetakse, et kui on usaldusväärne korraldaja (nt Logopeedide ühing) , siis on

ka koolitusest saadav kasutegur kõige suurem. Samal ajal tugispetsialistid koolitusel õpitut siiski oma töös alati vastanute järgi siiski rakendavad.

Küsitlustest, intervjuudest ja seminaridest joonistusid välja järgmised koolitusvajadused:

- kuidas jõuda vanemateni kellel on HEV laps
- kogelejate nõustamine
- autistlike laste probleemide lahendamise seotud koolitused
- lugemis- ja kirjutamiskustega laste abistamine
- kaasav haridus üldiselt
- lasteaiaaeglaste laste kõneareng
- HEV õpilaste õppekorralduse seadusandlus

9.3. PÕLTSAMAA TEGEVUSKAVA

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIVA
Struktuuri- muudatuse läbiviimine	Volikogu otsus	November 2020		Volikogu
	Keskuse nõukogu loomine/olemasoleva nõukogu rollide ülevaatamine	November 2020	Volikogu	Vallavalitsus
	Eelarve loomine ja kinnitamine	Oktoober- november 2020	Volikogu	Vallavalitsus
	Õigusaktide ettevalmistamine, kooskõlastamine, ühtsete sisekordade koostamine (sise-eeskiri jms korrad)	Jaanuar – aprill 2021	Vallavalitsus	Nõukogu
	Koordinaatori/üksuse juhi värbamine	Jaanuar 2021	Vallavalitsus	Nõukogu
	Koolidega koostöökokkulepete sõlmimine, sh määratletakse rollijaotus, infovahetuse kord jms	Jaanuar – juuni 2021	Vallavalitsus	Nõukogu
	Teenistuskohdade koosseisu väljatöötamine ja kehtestamine	November- detsember 2020	Volikogu	Nõukogu
	Palgajuhendi väljatöötamine ja kehtestamine	November - detsember 2020	Nõukogu	Keskuse juht
	Lepingute läbirääkimised tugispetsialistidega	November 2020 – jaanuar 2021	Nõukogu	Keskuse juht, koordinaator
	Töölepingute ja ametijuhendite ülevaatus ja täiendamine	Jaanuar - veebruar 2021	Nõukogu	Keskuse juht, nõukogu
	Personalitoimingud (olemasolevate ületoomine, vajadusel täiendavate värbamine)	Jaanuar- veebruar 2021	Nõukogu	Keskuse juht, koordinaator
	Kommunikatsiooniplaani elluviimine	Jaanuar 2020 – jaanuar 2022	Keskuse juht	Volikogu, nõukogu, keskuse juht, koordinaator
	IT-süsteemide ühtlustamine ja vajalike programmide hankimine	Jaanuar– juuni 2021	Keskuse juht	Keskuse juht
Koolitused	Koolituskava ja eelarve koostamine	Märts- september 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Vajalike koolituste läbi viimine personalile	Jooksev tegevus	Keskuse juht	Koordinaator
	Mentorlussüsteemi loomine	Jaanuar – september 2021	Keskuse juht	Koordinaator

VALDKOND	TEGEVUS	AJAKAVA	VASTUTAJA	ELLUVIIJA
Teenuste osutamine	Kvaliteedijuhise/teenusstandardi koostamine, sh tööaja kasutuse ja töömetoodikate analüüs	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Eesmärkide täitmise mõõdukusüsteemi rakendamine ja täiendamine	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Ühiste andmevormide loomine (aruandlus)	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Mudeli käivitamise järgselt protsesside ülevaatamine ja kaasajastamine (omanike määramine)	Juuni – detsember 2021	Keskuse juht	Koordinaator
	Teenuste kasutamise rahulolu uuringu väljatöötamine ja läbiviimine	2022	Koordinaator	Koordinaator
Võrgustik ja ennetustöö	Regulaarsete valdkondlike tugispetsialistide ümarlaudade korraldamine	Alates 2019 regulaarselt	Koordinaator	Koordinaator
	Koostöövõrgustiku visiooni loomine ja rollides kokkuleppimine	Jaanuar – november 2020	Vallavalitsus	Vallavalitsus
Füüsiline keskkond	Keskuse tegevusruumide kohandamine	November 2020 – märts 2021	Vallavalitsus	Koordinaator, keskuse juht
	Töö- ja õppevahendite soetamine	Jaanuar 2021	Keskuse juht	Koordinaator

9.3.1. MUSTVEE TUGISPETSIALISTIDE KOOLITUSVAJADUS

Kümnest küsitluse vastanud Põltsamaa tugispetsialistist kaheksa hindas, et on saanud piisaval määral koolitusi oma kompetentside täiendamiseks. Koolitusi valiti eelkõige koolituse sisu kirjelduse, koolitaja, aga ka päevakohase probleemi alusel. Enamasti rakendatakse uusi teadmisi kohe ka oma töös. Lisaks toodi välja, et parim koolitus on kolleegidega teadmiste vahetamine.

Küsitlustest, intervjuudest ja seminaridest joonistusid välja järgmised koolitusvajadused:

- kaasav haridus
- psühholoogia - praktilisi töövõtteid ja uuemaid psühholoogia arengusuundi sisaldavaid (psühhoteraapia, nt mänguteraapia, skeemiteraapia, uuemad aju-uuringud jm)
- kõnearendus
- kuidas ühe kontakttunni raames mitme erineva õppekavaga õpilasi praktiliselt õpetada.
- digilahendused – alternatiivkommunikatsiooni alased koolitused
- kuidas tulla toime tänapäeva lapsevanemaga? kuidas nõustada ja motiveerida lapsevanemat?
- koovisiooni, supervisiooni läbiviimine
- teadvelolek
- liikumisravi
- autistlik laps
- kõnetu laps

10. RISKIANALÜÜS

10.1. ELVA RISKID

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÕENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Tugispetsialistide keskuse alla viimine viibib või üleminek võtab oodatust kauem aega	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõus ei teki piisavalt kiiresti, reaalsed kulud võivad suurened	Volikogu otsuse tegemise järgselt lähtutakse tegevuskavast ning kommunikatsiooniplaanis toodud tegevustest. Ettevalmistavate tegevustega alustatakse juba 2019.aastal eeldusega, et 2021.aastast alates otsus jõustub. Piisav ettevalmistusaeg võimaldab tagada, et tegevused on kaalutletud ja otsused ei ole langetatud kiirustades.
Teenuse osutamine jääb liiga Elva linna keskeks ja ei ole hajaasustusele sobiv (logistilised väljakutsed)	Keskmine	Tugispetsialistid osutavad teenuseid keskusest, sest logistiliselt on ebamugav sõita erinevate haridusasutuste vahel.	Tugispetsialistid osutavad teenust edasi haridusasutustes koha peal, sh on läbirääkimiste aluseks ka vajadusel erinevate haridusasutuste külastamine regulaarselt. Ühiste kokkusaamiste ja ümarlaudade kord pannakse paika vastavalt võimalustele (st ühised kokkusaamised ei tohi olla koormavad ja palju aega nõudvad), toetatakse piirkondlikku koostööd (nt Rõngu, Rannu).
Uue struktuuri loomine on kulukam kui olemasolev süsteem	Keskmine	Uue mudeli rakendamiseks peab leidma täiendavaid vahendeid.	Tervikuna on eesmärgiks seatud teenuse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine. Enne uue struktuuri loomist hinnatakse kõiki tugispetsialistide töökohti ning seonduvaid kulusid.
Mudeli rakendamisega seatud eesmärgid ei suudeta täita	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõusu ei tule.	Mudeli rakendamisel viiakse koheselt sisse eesmärkide täitmise jälgimise, mõõdikute ja tagasiside süsteem, mis aitab jälgida seatud eesmärkide täitmist. Korrapäraselt viiakse läbi tagasiside uuringuid, täiendatakse tööprotsesse. Vajadusel kohandatakse mudeli rakendamist.
Tugispetsialistid ei ole valmis muutustega kaasa minema, keskusesse üle tulema ning sisemisi tööprotsesse muutma	Keskmine	Protsess pikeneb, oodatud kvaliteedi tõusu ei tule.	Mudeli rakendamine viiakse läbi selge tegevuskava alusel, toimub pidev kommunikatsioon kõikide osapooltega. Tugispetsialistid on kaasatud mudeli loomise protsessi. Keskuse toimimine on tugispetsialistidele üheselt arusaadav ja pakub lisaväärtust. On leitud võimekas juht tugispetsialistide üksusele.
Kaugenemine teenuskohtadest (koolid, lasteaiad). Haridusasutuse väline tugispetsialist ei saa piisavalt teavet HEV laste kohta, mis haridusasutuses kohapeal töötades välja tuleks	Keskmine	Protsess ei ole nii paindlik, kui varasemalt; info liikumine on killustatum, kasusaajate rahulolu väheneb. Haridusasutuse väline tugispetsialist ei saa piisavalt teavet HEV laste kohta, mis	Haridusasutuste koostöölepetega pannakse paika täpsed rollijaotused ja teenuse osutamise kord. Toimub regulaarne analüüs teenuse osutamise protsessi toimivuse ja tulemuste üle. Vajadusel viiakse sisse korrigeerivaid muudatusi.

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÕENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
		haridusasutuses kohapeal töötades välja tuleks.	
Läbisaamine haridusasutuse kollektiiviga on keerulisem, kui asutuse töötajana	Väike	Haridusasutuse kollektiiv ei aktsepteeri tugispetsialisti meeskonna osana, koostöö ei toimi, teenuse osutamine ei ole nii tulemuslik, kui toimiva koostöö puhul võiks olla.	Tugispetsialistid töötavad edasi samade asutustega, kellele praegu teenust osutatakse. Teenust osutatakse koha peal, alternatiivina lisanduvad keskuse ruumid ja võimalused täiendavaks teenuse osutamiseks. Lisaks pakub keskus juurde tugispetsialistide kompetentside tõstmise võimalusi, mis aitab paremini nõustada haridusasutuste õpetajaid ja lapsevanemaid, et nõustamisprotsess oleks tulemuslikum.
Teenuste osutamine pole paindlik ja protsessi läbiviimiseks kuluv aeg suureneb	Väike	Teenuste osutamiseks kulub enam aega ning kasusaajad pole pikema ooteajaga rahul.	Tööülesannete jaotus töötajate vahel on konkreetsem ning saadav sisend on kvaliteetsem. Lepitakse kokku konkreetsed sise-eeskirjad ja töö teostamise alusdokumendid, mille järgimine tagab kvaliteetse teenuse osutamise.
Sobivaid tugispetsialiste ei suudeta leida/hoida	Suur	Ei suudeta kokkulepitud tasemel teenust pakkuda, kasusaajate rahulolu langeb, abivajadus suureneb, olemasolevate tugispetsialistide töökoormus suureneb.	Keskuses töötamiseks töötatakse välja tugispetsialistide motivatsioonipakett.
Huvide konflikt rahastamisel (erinevad rahastamismudelid kasutusel, mis võib mõjutada meeskondade komplekteerimist)	Väike	Keskuse töö rahastamiseks kaasatakse vahendeid ka muudest allikatest, mis vähendab teenuse osutamise paindlikkust.	Teenuse osutamisel on esmaseks eesmärgiks kvaliteet ja kõigile abivajajatele teenuse osutamine. Huvide konflikti korral tehakse otsused kvaliteetse teenuse suunas.

10.2. MUSTVEE RISKID

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÕENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Tugispetsialistide keskuse alla viimine viibib või üleminek võtab oodatust kauem aega	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõus ei teki piisavalt kiiresti, reaalsed kulud võivad suurened	Volikogu otsuse tegemise järgselt lähtutakse tegevuskavast ning kommunikatsiooniplaanis toodud tegevustest. Üleminek tehakse ühetapilisena

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÕENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Teenuse osutamine jääb liiga suuremate koolide keskseks ja ei ole hajaasustusele sobiv (logistilised väljakutsed)			Tugispetsialistid osutavad teenust edasi haridusasutustes koha peal. Ühiste kokkusaamiste ja ümarlaudade kord pannakse paika vastavalt võimalustele, toetatakse piirkondlikku koostööd.
Uue struktuuri loomine on kulukam kui olemasolev süsteem	Keskmine		Tervikuna on eesmärgiks seatud teenuse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine. Tugispetsialistide teenuse osutamise kulud keskuses suurenevad koordinaatori töötasu ja täiendavate arenduskulude võrra, kuid laieneb teenuse osutamise kohtade valik ning suureneb tugispetsialistide võimalus täiskoormusega erialast tööd teha.
Mudeli rakendamisega seatud eesmärgid ei suudeta täita	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõusu ei tule ning reaalsed kulud võivad suurenedada.	Mudeli rakendamisel viiakse koheselt sisse eesmärkide täitmise jälgimise, mõõdikute ja tagasiside süsteem, mis aitab jälgida seatud eesmärkide täitmist. Korrapäraselt viiakse läbi rahulolu uuringuid, täiendatakse tööprotsesse.
Tugispetsialistid ei ole valmis muudatustega kaasa minema, keskusesse üle tulema ning sisemisi tööprotsesse muutma	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõusu ei tule ning reaalsed kulud võivad suurenedada.	Mudeli rakendamine viiakse läbi selge tegevuskava alusel, toimub pidev kommunikatsioon kõikide osapooltega. Tugispetsialistid on kaasatud mudeli loomise protsessi. Keskuse toimimine on tugispetsialistidele üheselt arusaadav ja pakub lisaväärtust.
Kaugenemine teenuskohtadest (koolid, lasteaiad)	Väike	Protsess ei ole nii paindlik, kui varasemalt; info liikumine on killustatum, kasusaajate rahulolu väheneb.	Tööülesannete jaotuse, vastutajad ja kontaktisikud kommunikeeritakse selgelt nii omavalitsuste ja allasutuste sees kui ka väljaspoole.
Haridusasutuse väline tugispetsialist ei saa piisavalt teavet HEV laste kohta, mis haridusasutuses kohapeal töötades välja tuleks	Väike	Teenuse osutamise protsess on pikem.	
Läbisaamine haridusasutuse kollektiiviga on keerulisem, kui asutuse töötajana	Väike		Tugispetsialistid töötavad edasi samade asutustega, kellele praegu teenust osutatakse. Teenust osutatakse koha peal, alternatiivina lisanduvad keskuse ruumid ja võimalused täiendavaks teenuse osutamiseks.

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÖENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Teenuste osutamine pole pindlik ja protsessi läbiviimiseks kuluv aeg suureneb	Väike	Teenuste osutamiseks kulub enam aega ning kasusaajad pole pikema ooteajaga rahul.	Tööülesannete jaotus töötajate vahel on konkreetsem ning saadav sisend on kvaliteetsem. Lepitakse kokku konkreetset sise-eeskirjad ja töö teostamise alusdokumendid, mille järgimine tagab kvaliteetse teenuse osutamise.
Sobivaid tugispetsialiste ei suudeta leida/hoida	Suur	Ei suudeta kokkulepitud tasemel teenust pakkuda, kasusaajate rahulolu langeb, abivajadus suureneb, olemasolevate tugispetsialistide töökoormus suureneb.	
Huvide konflikt rahastamisel (erinevad rahastamismudelid kasutusel, mis võib mõjutada meeskondade komplekteerimist)			

10.3. PÕLTSAMAA RISKID

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÖENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Tugispetsialistide keskuse alla viimine viibib või üleminek võtab oodatust kauem aega	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõus ei teki piisavalt kiiresti, reaalsed kulud võivad suurened	Volikogu otsuse tegemise järgselt lähtutakse tegevuskavast ning kommunikatsiooniplaanis toodud tegevustest. Ettevalmistavate tegevustega alustatakse juba 2019.aastal eeldusega, et 2021.aastast alates otsus jõustub. Piisav ettevalmistusaeg võimaldab tagada, et tegevused on kaalutletud ja otsused ei ole langetatud kiirustades.
Teenuse osutamine jääb liiga Elva linna keskseks ja ei ole hajaasustusele sobiv (logistilised väljakutsed)	Keskmine	Tugispetsialistid osutavad teenuseid keskusest, sest logistiliselt on ebamugav sõita erinevate haridusasutuste vahel.	Tugispetsialistid osutavad teenust edasi haridusasutustes koha peal, sh on läbirääkimiste aluseks ka vajadusel erinevate haridusasutuste külastamine regulaarselt. Ühiste kokkusaamiste ja ümarlaudade kord pannakse paika vastavalt võimalustele (st ühised kokkusaamised ei tohi olla koormavad ja palju aega nõudvad), toetatakse piirkondlikku koostööd (nt Rõngu, Rannu).

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÖENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Uue struktuuri loomine on kulukam kui olemasolev süsteem	Keskmine	Uue mudeli rakendamiseks peab leidma täiendavaid vahendeid.	Tervikuna on eesmärgiks seatud teenuse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine. Kui lisanduvate otsuste kulude võrra vähenevad seatud kaudsed kulud (nt Kui laps ei saa õigel ajal abi koolikiusamise korral, mille tulemusena tekib depressioon, tuleb tema raviks (teraapiaseansid) kulutada rahalist ressursi, vanemate tööaega (lapse teraapiaseanssidele viimine) ja kaotatud õppepäevi), on tegemist vajaliku kulude suurenemisega.
Mudeli rakendamisega seatud eesmärgid ei suudeta täita	Keskmine	Oodatud kvaliteedi ja efektiivsuse tõusu ei tule.	Mudeli rakendamisel viiakse koheselt sisse eesmärkide täitmise jälgimise, mõõdikute ja tagasiside süsteem, mis aitab jälgida seatud eesmärkide täitmist. Korrapäraselt viiakse läbi tagasiside uuringuid, täiendatakse tööprotsesse. Vajadusel kohandatakse mudeli rakendamist.
Tugispetsialistid ei ole valmis muudatustega kaasa minema, keskusesse üle tulema ning sisemisi tööprotsesse muutma	Keskmine	Protsess pikeneb, oodatud kvaliteedi tõusu ei tule.	Mudeli rakendamine viiakse läbi selge tegevuskava alusel, toimub pidev kommunikatsioon kõikide osapooltega. Tugispetsialistid on kaasatud mudeli loomise protsessi. Keskuse toimimine on tugispetsialistidele üheselt arusaadav ja pakub lisaväärtust. On leitud võimekas juht tugispetsialistide üksusele.
Kaugenemine teenuskohtadest (koolid, lasteaiad). Haridusasutuse väline tugispetsialist ei saa piisavalt teavet HEV laste kohta, mis haridusasutuses kohapeal töötades välja tuleks	Keskmine	Protsess ei ole nii paindlik, kui varasemalt; info liikumine on killustatum, kasusaajate rahulolu väheneb. Haridusasutuse väline tugispetsialist ei saa piisavalt teavet HEV laste kohta, mis haridusasutuses kohapeal töötades välja tuleks.	Haridusasutuste koostöölepetega pannakse paika täpsed rollijaotused ja teenuse osutamise kord. Toimub regulaarne analüüs teenuse osutamise protsessi toimivuse ja tulemuste üle. Vajadusel viiakse sisse korrigeerivaid muudatusi.
Läbisaamine haridusasutuse kollektiiviga on keerulisem, kui asutuse töötajana	Keskmine	Haridusasutuse kollektiiv ei aktsepteeri tugispetsialisti meeskonna osana, koostöö ei toimi, teenuse osutamine ei ole nii tulemuslik, kui toimiva koostöö puhul võiks olla.	Tugispetsialistid töötavad edasi samade asutustega, kellele praegu teenust osutatakse. Teenust osutatakse koha peal, alternatiivina lisanduvad keskuse ruumid ja võimalused täiendavaks teenuse osutamiseks. Lisaks pakub keskus juurde tugispetsialistide kompetentside tõstmise võimalusi, mis aitab paremini nõustada haridusasutuste õpetajaid ja lapsevanemaid, et nõustamisprotsess oleks tulemuslikum.
Teenuste osutamine pole paindlik ja protsessi läbiviimiseks kuluv aeg suureneb	Väike	Teenuste osutamiseks kulub enam aega ning kasusaajad pole pikema ooteajaga rahul.	Tööülesannete jaotus töötajate vahel on konkreetsem ning saadav sisend on kvaliteetsem. Lepitakse kokku konkreetset sise-eeskirjad ja töö teostamise alusdokumendid, mille järgimine tagab kvaliteetse teenuse osutamise.

RISKI KIRJELDUS	ESINEMISE TÖENÄOSUS	RISKI MÕJU	TEGEVUSED RISKI MÕJU VÄHENDAMISEKS
Sobivaid tugispetsialiste ei suudeta leida/hoida	Suur	Ei suudeta kokkulepitud tasemel teenust pakkuda, kasusaajate rahulolu langeb, abivajadus suureneb, olemasolevate tugispetsialistide töökoormus suureneb.	Keskuses töötamiseks töötatakse välja tugispetsialistide motivatsioonipakett.
Huvide konflikt rahastamisel (erinevad rahastamismudelid kasutusel, mis võib mõjutada meeskondade komplekteerimist)	Väike	Keskuse töö rahastamiseks kaasatakse vahendeid ka muudest allikatest, mis vähendab teenuse osutamise paindlikkust.	Teenuse osutamisel on esmaseks eesmärgiks kvaliteet ja kõigile abivajajatele teenuse osutamine. Huvide konflikti korral tehakse otsused kvaliteetse teenuse suunas.

11. FINANTSPLAAN

11.1. ELVA FINANTSPROGNOOSIDE EELDUSED

Finantsanalüüsi eelduseks on võetud olukord, kus tugispetsialistide toomisega SA Elva Laste- ja Perekeskuse alla alustatakse 2021. aastal, ettevalmistavad tegevused algavad 2020.aastal. Finantsprognoosid on tehtud reaalhindades, mis toob välja kulude muutuse tänaste hindade alusel. Prognoosides ei ole arvestatud makromajandusliku prognoosiga. Eeldused kululiikide lõikes on:

Tööjõukulud

Mudeli rakendamiseks alustades tuuakse SA Elva Laste- ja Perekeskusesse üle kogu kohaliku omavalitsuse üksustes tugiteenuste osutamisega seotud personal. 2021. aasta alguses leitakse perekeskusesse tugispetsialistide osakonna juht ja juhiabi. Keskuse tegevusmudel on täismahus rakendunud 2022. aastal ning selleks hetkeks on kõik vajalikud muudatused struktuuris ja õigusaktides teostatud. Tegevuse alustamiseks määratletakse eesmärkide mõõtmise lähteandmed ning nende alusel jälgitakse seatud eesmärkide täitmist.

2021.aastal alustab keskuses tööd 25 tugispetsialisti, osakonna juht ja juhiabi: üksuse juht (1), juhiabi (0,5), psühholoogid (3,05), sotsiaalpedagoogid (5), logopeedid (10,45), eripedagoogid (6,5).

Töötasude aluseks on võetud töötajate tänased palgatasemed. Uute ametikohtade (osakonna juht ja juhiabi) töötasude leidmise aluseks on võetud valla sama tasemega teenistujate gruppide tasud palgajuhendis. Leitnud andmete baasil on arvatud välja keskmine palgatase, mille alusel on tehtud ametikohtade brutopalka ettepanekud. Arvutuste aluseks olevad andmed on välja toodud alljärgnevas tabelis.

AMETIKOHT	PALGATASE (BRUTOPALK)
Tugispetsialistide osakonna juht	1650
Juhiabi	1100
Tugispetsialistid	1350

Nullstsenaariumi puhul kasvavad tööjõukulud aastas 2%. Täisstsenaariumi puhul kasvavad tööjõukulud 3% aastas.

Administratiivsed kulud

KULU	ÜHIK
Sidekulud (telefoni kompensatsioon, keskuse sidekulud)	10 eurot kuus, 9 kuud
IT halduskulud	6000 eurot aastas
Transpordikulud	0,2 eurot km kohta; keskmiselt 80 km kuus, 9 kuud
Bürookulud	6000 eurot aastas
Töövahendid	100 eurot aastas tugispetsialisti kohta

Koolituskulud

Koolituskulud on arvestatud hetkel 100 eurot aastas ühe töötaja kohta.

Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud

Kulude prognoosimisel on eeldatud, et perekeskuse ruume laiendatakse tugispetsialistide osakonna loomiseks. Selle tulemusena tekivad kuludena juurde ruumide ülalpidamis- ja remondikulud, prognoosimise hetkel on arvestatud 100 ruutmeetriga. Säilivad tugispetsialistide tööruumid haridusasutuste juures.

KULU	ÜHIK
Ruumide rent	5 eurot ruutmeetri kohta
Valve	20 eurot kuus
Kommunaalkulud (elekter, küte, koristusteenused)	7 eurot ruutmeetri kohta

Vajalikud esmainvesteeringud

Keskuse toimimiseks on vajalik teostada esmased üldinvesteeringud.

KULU	ÜHIK
Ruumide kohandamine	100 eurot ruutmeetri kohta
Arvutite soetamine	500 eurot töötaja kohta
Muud IT lahendused (kliendihaldussüsteem), server, printerid	20 000 eurot

Täisstsenaariumis on kõikide kulude puhul arvestatud kulude kasvu 3% aastas. Tugispetsialistide arv ei muutu vastavalt laste ja tugispetsialistide arvu prognoosile.

11.2. ELVA KULUMUDEL

Alljärgnevalt on välja toodud kulumudeli nullstsenaarium (säilib olemasolev olukord), täisstsenaarium (mudeli rakendamine) ning kulude muutus kahe stsenaariumi vahe peal.

Nullstsenaarium, Elva

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	517 361	517 361	527 656	538 158	548 870	559 796	570 941	582 308	593 903	605 730	617 793	630 098	642 648	655 450
Tööjõukulud	514 796	514 796	525 091	535 593	546 305	557 231	568 376	579 743	591 338	603 165	615 228	627 533	640 083	652 885
Administreerimiskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Sidekulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>IT haldus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Transport</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bürookulud, sh kontorimasinate remont</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Töövahendid</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koolituskulud	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565	2 565
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>ruumide rent</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>valve</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>kommunaalkulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>muud kulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Täisstsenaarium, Elva

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	517 361	517 361	620 069	638 671	657 831	677 566	697 893	718 830	740 395	762 607	785 485	809 050	833 321	858 321
Tööjõukulud	514 796	514 796	577 213	594 530	612 365	630 736	649 659	669 148	689 223	709 899	731 196	753 132	775 726	798 998
Administreerimiskulud	0	0	20 851	21 477	22 121	22 784	23 468	24 172	24 897	25 644	26 413	27 206	28 022	28 863
<i>Sidekulud</i>	0	0	2 385	2 457	2 530	2 606	2 684	2 765	2 848	2 933	3 021	3 112	3 205	3 301
<i>IT haldus</i>	0	0	6 000	6 180	6 365	6 556	6 753	6 956	7 164	7 379	7 601	7 829	8 063	8 305
<i>Transport</i>	0	0	3 816	3 930	4 048	4 170	4 295	4 424	4 557	4 693	4 834	4 979	5 128	5 282
<i>Bürookulud, sh kontorimasinate remont</i>	0	0	6 000	6 180	6 365	6 556	6 753	6 956	7 164	7 379	7 601	7 829	8 063	8 305
<i>Töövahendid</i>	0	0	2 650	2 730	2 811	2 896	2 983	3 072	3 164	3 259	3 357	3 458	3 561	3 668
Koolituskulud	2 565	2 565	2 565	2 642	2 721	2 803	2 887	2 974	3 063	3 155	3 249	3 347	3 447	3 551
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	19 440	20 023	20 624	21 243	21 880	22 536	23 212	23 909	24 626	25 365	26 126	26 910
<i>ruumide rent</i>	0	0	6 000	6 180	6 365	6 556	6 753	6 956	7 164	7 379	7 601	7 829	8 063	8 305
<i>valve</i>	0	0	240	247	255	262	270	278	287	295	304	313	323	332
<i>kommunaalkulud</i>	0	0	8 400	8 652	8 912	9 179	9 454	9 738	10 030	10 331	10 641	10 960	11 289	11 628
<i>muud kulud</i>	0	0	4 800	4 944	5 092	5 245	5 402	5 565	5 731	5 903	6 080	6 263	6 451	6 644

Kulude muutus, Elva

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	0	0	92 413	100 513	108 961	117 770	126 953	136 522	146 492	156 877	167 692	178 952	190 673	202 871
Tööjõukulud	0	0	52 122	58 936	66 060	73 505	81 283	89 405	97 885	106 734	115 968	125 599	135 643	146 113
Administreerimiskulud	0	0	20 851	21 477	22 121	22 784	23 468	24 172	24 897	25 644	26 413	27 206	28 022	28 863
Koolituskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	19 440	20 023	20 624	21 243	21 880	22 536	23 212	23 909	24 626	25 365	26 126	26 910

11.3. MUSTVEE FINANTSPROGNOOSI EELDUSED

Finantsanalüüsi eelduseks on võetud olukord, kus tugispetsialistide toomisega Mustvee Valla Hariduse Tugikeskuse alla alustatakse 2020. aastal, ettevalmistavad tegevused algavad 2019. aasta lõpust. Finantsprognoosid on tehtud reaalhindades, mis toob välja kulude muutuse tänaste hindade alusel. Prognoosides ei ole arvestatud makromajandusliku prognoosiga. Eeldused kululiikide lõikes on:

Tööjõukulud

Mudeli rakendamisega alustades tuuakse Mustvee Valla hariduse Tugikeskusesse üle kogu kohaliku omavalitsuse üksustes tugiteenuste osutamise seotud personal. Kuludesse ei ole arvestatud haridustehnoloogi ametikoha kulusid. 2020. aasta alguses leitakse tugispetsialistide osakonna juht. Keskuse tegevusmudel on täismahus rakendunud 2022. aastal ning selleks hetkeks on kõik vajalikud muudatused struktuuris ja õigusaktides teostatud. Tegevuse alustamiseks määratletakse eesmärkide mõõtmise lähteandmed ning nende alusel jälgitakse seatud eesmärkide täitmist.

2020.aasta sügisel alustab keskus tööd 13 tugispetsialisti, sh on ka osakonna juht.

Töötasude aluseks on võetud töötajate tänased palgatasemed. Osakonna juhi töötasu on arvestatud 10% suuremana tugispetsialisti töötasust ja tugispetsialisti töötasude aluseks on õpetajate keskmine palk. Leitud andmete baasil on arvatud välja keskmine palgatase, mille alusel on tehtud ametikohtade brutopalka ettepanekud. Arvutuste aluseks olevad andmed on välja toodud alljärgnevas tabelis.

AMETIKOHT	PALGATASE (BRUTOPALK)
Tugispetsialistide osakonna juht (1)	1695
Tugispetsialistid (12)	1540

Nullstsenariumi puhul kasvavad tööjõukulud aastas 2%. Täisstsenaariumi puhul kasvavad tööjõukulud 3% aastas.

Administratiivsed kulud

KULU	ÜHIK
Sidekulud (telefoni kompensatsioon, keskuse sidekulud)	10 eurot kuus, 9 kuud
IT halduskulud	6000 eurot aastas
Transpordikulud	0,2 eurot km kohta; keskmiselt 100 km kuus, 9 kuud
Bürookulud	6000 eurot aastas
Töövahendid	100 eurot aastas tugispetsialisti kohta

Koolituskulud

Koolituskulud on arvestatud hetkel 100 eurot aastas ühe töötaja kohta.

Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud

Kulude prognoosimisel on eeldatud, et perekeskuse ruume laiendatakse tugispetsialistide osakonna loomiseks. Selle tulemusena tekivad kuludena juurde ruumide ülalpidamis- ja remondikulud, prognoosimise hetkel on arvestatud 100 ruutmeetriga. Säilivad tugispetsialistide tööruumide haridusasutuste juures.

KULU	ÜHIK
Valve	20 eurot kuus

KULU	ÜHIK
Kommunaalkulud (elekter, küte, koristusteenused)	7 eurot ruutmeetri kohta

Vajalikud esmainvesteeringud

Keskuse toimimiseks on vajalik teostada esmased üldinvesteeringud.

KULU	ÜHIK
Ruumide kohandamine	100 eurot ruutmeetri kohta
Arvutite soetamine	500 eurot töötaja kohta
Muud IT lahendused (kliendihaldussüsteem), server, printerid	20 000 eurot

Täisstsenaariumis on kõikide kulude puhul arvestatud kulude kasvu 3% aastas. Tugispetsialistide arv ei muutu vastavalt laste ja tugispetsialistide arvu prognoosile.

11.4. MUSTVEE KULUMUDEL

Alljärgnevalt on välja toodud kulumudeli nullstsenaarium (säilib olemasolev olukord), täisstsenaarium (mudeli rakendamine) ning kulude muutus kahe stsenaariumi vahe peal.

Nullstsenaarium, Mustvee

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	134 131	136 800	139 523	142 300	145 132	148 022	150 969	153 975	157 041	160 169	163 359	166 613	169 932	173 317
Tööjõukulud	133 466	136 135	138 858	141 635	144 467	147 357	150 304	153 310	156 376	159 504	162 694	165 948	169 267	172 652
Administreerimiskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Sidekulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>IT haldus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Transport</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bürookulud, sh kontorimasinat remont</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Töövahendid</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koolituskulud	665	665	665	665	665	665	665	665	665	665	665	665	665	665
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>ruumide rent</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>valve</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>kommunaalkulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>muud kulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Täisstsenaarium, Mustvee

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	134 131	354 845	354 845	365 490	376 455	387 748	399 381	411 362	423 703	436 414	449 507	462 992	476 882	491 188
Tööjõukulud	133 466	323 930	323 930	333 648	343 657	353 967	364 586	375 523	386 789	398 393	410 345	422 655	435 335	448 395
Administreerimiskulud	0	16 810	16 810	17 314	17 834	18 369	18 920	19 487	20 072	20 674	21 294	21 933	22 591	23 269
<i>Sidekulud</i>	0	1 170	1 170	1 205	1 241	1 278	1 317	1 356	1 397	1 439	1 482	1 527	1 572	1 620
<i>IT haldus</i>	0	6 000	6 000	6 180	6 365	6 556	6 753	6 956	7 164	7 379	7 601	7 829	8 063	8 305
<i>Transport</i>	0	2 340	2 340	2 410	2 483	2 557	2 634	2 713	2 794	2 878	2 964	3 053	3 145	3 239
<i>Bürookulud, sh kontorimasinat remont</i>	0	6 000	6 000	6 180	6 365	6 556	6 753	6 956	7 164	7 379	7 601	7 829	8 063	8 305
<i>Töövahendid</i>	0	1 300	1 300	1 339	1 379	1 421	1 463	1 507	1 552	1 599	1 647	1 696	1 747	1 800
Koolituskulud	665	665	665	685	705	727	748	771	794	818	842	868	894	921
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	13 440	13 440	13 843	14 258	14 686	15 127	15 581	16 048	16 530	17 025	17 536	18 062	18 604
<i>valve</i>	0	240	240	247	255	262	270	278	287	295	304	313	323	332
<i>kommunaalkulud</i>	0	8 400	8 400	8 652	8 912	9 179	9 454	9 738	10 030	10 331	10 641	10 960	11 289	11 628
<i>muud kulud</i>	0	4 800	4 800	4 944	5 092	5 245	5 402	5 565	5 731	5 903	6 080	6 263	6 451	6 644

Kulude muutus, Mustvee

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	0	218 045	215 322	223 190	231 322	239 727	248 412	257 387	266 662	276 246	286 148	296 379	306 950	317 871
Tööjõukulud	0	187 795	185 072	192 013	199 190	206 610	214 282	222 214	230 413	238 889	247 651	256 707	266 068	275 743
Administreerimiskulud	0	16 810	16 810	17 314	17 834	18 369	18 920	19 487	20 072	20 674	21 294	21 933	22 591	23 269
Koolituskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	13 440	13 440	13 843	14 258	14 686	15 127	15 581	16 048	16 530	17 025	17 536	18 062	18 604

11.5. PÕLTSAMAA FINANTSPROGNOOSIDE EELDUSED

Finantsanalüüsi eelduseks on võetud olukord, kus tugispetsialistide toomisega päevakeskuse alla alustatakse 2021. aastal, ettevalmistavad tegevused algavad 2020.aastal. Finantsprognoosid on tehtud reaalhindades, mis toob välja kulude muutuse tänaste hindade alusel.

Ametikohad

AMETIKOHT	2019	2021
Sotsiaalpedagoog	2,75	2,75
Logopeed	4,75	5,50
Eripedagoog	6,05	6,00
Psühholoog	1,99	2,50
Juht		1,00
KOKKU	15,5	17,8

Tööjõukulud

Mudeli rakendamiseks alustades tuuakse keskusesse üle kogu kohaliku omavalitsuse üksustes tugiteenuste osutamiseks seotud personal. 2021. aasta alguses leitakse perekeskusesse tugispetsialistide osakonna juht ja juhiabi. Keskuse tegevusmudel on täismahus rakendunud 2022. aastal ning selleks hetkeks on kõik vajalikud muudatused struktuuris ja õigusaktides teostatud. Tegevuse alustamiseks määratletakse eesmärkide mõõtmise lähteandmed ning nende alusel jälgitakse seotud eesmärkide täitmist.

2021.aastal alustab keskuses tööd 17,8 tugispetsialisti ja osakonna juht.

Töötasude aluseks on võetud töötajate tänased palgatasemed. Uute ametikohtade (osakonna juht) töötasude leidmise aluseks on võetud valla sama tasemega teenistujate gruppide tasud palgajuhendis. Leitud andmete baasil on arvatud välja keskmine palgatase, mille alusel on tehtud ametikohtade brutopalgata ettepanekud. Arvutuste aluseks olevad andmed on välja toodud alljärgnevas tabelis.

AMETIKOHT	PALGATASE (BRUTOPALK)
Tugispetsialistide osakonna juht	1600
Tugispetsialistid	1375

Nullstsenaariumi puhul kasvavad tööjõukulud aastas 2%. Täisstsenaariumi puhul kasvavad tööjõukulud 3% aastas.

Administratiivsed kulud

KULU	ÜHIK
Sidekulud (telefoni kompensatsioon, keskuse sidekulud)	10 eurot kuus, 9 kuud
IT halduskulud	2000 eurot aastas
Transpordikulud	0,2 eurot km kohta; keskmiselt 120 km kuus, 9 kuud
Bürookulud	6000 eurot aastas
Töövahendid	100 eurot aastas tugispetsialisti kohta

Koolituskulud

Koolituskulud on arvestatud hetkel 100 eurot aastas ühe töötaja kohta.

Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud

Kulude prognoosimisel on eeldatud, et perekeskuse ruume laiendatakse tugispetsialistide osakonna loomiseks. Selle tulemusena tekivad kuludena juurde ruumide ülalpidamis- ja remondikulud, prognoosimise hetkel on arvestatud 100 ruutmeetriga. Säilivad tugispetsialistide tööruumide haridusasutuste juures.

KULU	ÜHIK
Ruumide rent	Ei rakendu
Valve	20 eurot kuus
Kommunaalkulud (elekter, küte, koristusteenused)	7 eurot ruutmeetri kohta
Muud kulud	4 eurot ruutmeetri kohta

Vajalikud esmainvesteeringud

Keskuse toimimiseks on vajalik teostada esmased üldinvesteeringud.

KULU	ÜHIK
Ruumide kohandamine	
Arvutite soetamine	500 eurot töötaja kohta
Muud IT lahendused, server, printerid	10 000 eurot

Täisstsenaariumis on kõikide kulude puhul arvestatud kulude kasvu 3% aastas. Tugispetsialistide arv ei muutu vastavalt laste ja tugispetsialistide arvu prognoosile.

11.6. PÕLTSAMAA KULUMUDEL

Alljärgnevalt on välja toodud kulumudeli nullstsenaarium (säilib olemasolev olukord), täisstsenaarium (mudeli rakendamine) ning kulude muutus kahe stsenaariumi vahe peal.

Nullstsenaarium, Põltsamaa

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	329 660	329 660	336 222	342 915	349 743	356 706	363 809	371 055	378 445	385 982	393 671	401 513	409 513	417 672
Tööjõukulud	328 106	328 106	334 668	341 361	348 189	355 152	362 255	369 501	376 891	384 428	392 117	399 959	407 959	416 118
Administreerimiskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Sidekulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>IT haldus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Transport</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bürookulud, sh kontorimasinate remont</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Töövahendid</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koolituskulud	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554	1 554
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>ruumide rent</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>valve</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>kommunaalkulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>muud kulud</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Täisstsenaarium, Põltsamaa

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	329 660	329 660	425 680	438 450	451 604	465 152	479 106	493 480	508 284	523 533	539 238	555 416	572 078	589 240
Tööjõukulud	328 106	328 106	395 479	407 344	419 564	432 151	445 115	458 469	472 223	486 390	500 981	516 011	531 491	547 436
Administreerimiskulud	0	0	15 207	15 663	16 133	16 617	17 115	17 629	18 157	18 702	19 263	19 841	20 436	21 049
<i>Sidekulud</i>	0	0	1 598	1 645	1 695	1 746	1 798	1 852	1 907	1 965	2 024	2 084	2 147	2 211
<i>IT haldus</i>	0	0	2 000	2 060	2 122	2 185	2 251	2 319	2 388	2 460	2 534	2 610	2 688	2 768
<i>Transport</i>	0	0	3 834	3 949	4 067	4 190	4 315	4 445	4 578	4 715	4 857	5 003	5 153	5 307
<i>Bürookulud, sh kontorimasinate remont</i>	0	0	6 000	6 180	6 365	6 556	6 753	6 956	7 164	7 379	7 601	7 829	8 063	8 305
<i>Töövahendid</i>	0	0	1 775	1 828	1 883	1 940	1 998	2 058	2 119	2 183	2 249	2 316	2 385	2 457
Koolituskulud	1 554	1 554	1 554	1 601	1 649	1 698	1 749	1 802	1 856	1 911	1 969	2 028	2 088	2 151
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	13 440	13 843	14 258	14 686	15 127	15 581	16 048	16 530	17 025	17 536	18 062	18 604
<i>ruumide rent</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>valve</i>	0	0	240	247	255	262	270	278	287	295	304	313	323	332
<i>kommunaalkulud</i>	0	0	8 400	8 652	8 912	9 179	9 454	9 738	10 030	10 331	10 641	10 960	11 289	11 628
<i>muud kulud</i>	0	0	4 800	4 944	5 092	5 245	5 402	5 565	5 731	5 903	6 080	6 263	6 451	6 644

Kulude muutus, Põltsamaa

EELARVEREA NIMETUS	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Tegevustulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tegevuskulud	0	0	89 458	95 535	101 861	108 445	115 297	122 425	129 839	137 550	145 567	153 902	162 566	171 569
Tööjõukulud	0	0	60 811	65 982	71 375	76 999	82 860	88 968	95 332	101 961	108 864	116 052	123 533	131 318
Administreerimiskulud	0	0	15 207	15 663	16 133	16 617	17 115	17 629	18 157	18 702	19 263	19 841	20 436	21 049
Koolituskulud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud	0	0	13 440	13 843	14 258	14 686	15 127	15 581	16 048	16 530	17 025	17 536	18 062	18 604

12. KOMMUNIKATSIOONI PÕHIMÕTTED

12.1. ELVA KOMMUNIKATSIOONIPLAAN

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
Juhtrühm (VV + keskus)/ mudeli kujundamise ja elluviimise käiguga kursis hoidmine	Tegevuste vastavus/mittevastavus tegevuskavale, võimalikud probleemid/riskid, saavutatud tulemid	infokiri (e-mail)	elektrooniline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja Iga nädalane
		juhtrühma koosolekud	Vallavalitsus	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja Esimese poolaasta jooksul kord nädalas? Edasi kord kuus?
Volikogu/ mudeli rakendamise ja eelarve	Tagasiside mudelile ja vajalik info otsuse tegemiseks	infokiri (e-mail)	elektrooniline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja Sõltub täiendusvajaduste hulgast
		Volikogu koosolek tutvustamiseks	suuline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja 1-2 korda
	Iga-aastased mudeli rakendamise ülevaated + eelarve kohandamine	infokiri (e-mail)	elektrooniline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja 1 kord aastas
		Volikogu koosolek tutvustamiseks	suuline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja 1 kord aastas
Keskuse nõukogu	Saavutatud tulemid ja tagasiside päring	sissejuhatav kiri (e-mail)	elektrooniline	Keskuse juht	Üksuse juht	Kord aastas
		koosolekud	Keskus	Keskuse juht	Üksuse juht	Kord aastas
		kirjalikud päringud (e-mail)	Elektrooniline	Keskuse juht	Üksuse juht	Määramata
	Päring tänaste probleemide ja vajaduste osas	koosolekud	Keskus	Keskuse juht	Üksuse juht	Kvartaalne

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
Tugispetsialistid	Regulaarsed kohtumised valdkonna raames	Koosolek	Keskus	Üksuse juht	Üksuse poolt määratud vastutaja	2020.aastal kord kuus, mudeli rakendamisel vastavalt kokkulepitavale sisekorrale
	Regulaarsed tugispetsialistide koosolekud keskuse koosolekud (kogu personal)	Koosolek	Keskus	Üksuse juht	Üksuse juht	Kord kuus
	Aruandlus (tugispetsialistide aruanne tööülesannete lõikes)	Dokument, e-kiri	elektrooniline	Üksuse juht	Tugispetsialistid	2 korda aastas
	Personaalsed tagasiside vestlused tugispetsialistidega	Individaalne kohtumine	Keskus	Üksuse juht	Tugispetsialistid/üksuse juht	2 korda aastas
Haridusasutused	Regulaarsed kohtumised ülemineku korraldamiseks	koosolekud	Haridusasutus	Haridus- ja kultuuriosakond	Üksuse juht	Ülemineku perioodil kord kuus, edasi vastavalt vajadusele
	Regulaarsed kohtumised tööprotsesside arutamiseks	Koosolekud	Haridusasutus	Üksuse juht	Üksuse juht	Ülemineku perioodil kord kuus, edasi vastavalt vajadusele
	Päring tänaste protsesside toimimise, probleemide ja vajaduste osas	Kirjalik päring	elektrooniline	Üksuse juht	Üksuse juht	Vähemalt kord kvartalis
	Aruandlus	Dokument	elektrooniline	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Kord aastas
Väline võrgustik	Teenuste üleminek, edasised protsessid, kontaktid; koostöö	e-mail, pressiteade	elektrooniline, suuline	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Vastavalt vajadusele
		koosolekud	Keskus või muu asukoht	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Ülemineku perioodil vähemalt kord kvartalis

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
		Individuaalsed kohtumised	Keskus või muu asukoht	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Vastavalt vajadusele

12.2. MUSTVEE KOMMUNIKATSIOONIPLAAN

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
Juhtrühm (VV + keskus)/ mudeli kujundamise ja elluviimise käiguga kursis hoidmine	Tegevuste vastavus/mittevastavus tegevuskavale, võimalikud probleemid/riskid, saavutatud tulemid	Infokiri (e-mail)	elektrooniline	Haridusnõunik		Iga nädalane
		Juhtrühma koosolekud	Vallavalitsuses	Haridusnõunik		Esimese poolaasta jooksul kord nädalas? Edasi kord kuus?
Volikogu/ mudeli rakendamise ja eelarve	Tagasiside mudelile ja vajalik info otsuse tegemine	Infokiri (e-mail)	elektrooniline	Haridusnõunik		Sõltub täiendusvajaduste hulgast
		Volikogu koosolek eelarve tutvustamiseks	suuline	Haridusnõunik		1-2 korda
	Iga-aastased mudeli rakendamise ülevaated + eelarve kohandamine	Infokiri (e-mail)	elektrooniline	Haridusnõunik		1 kord aastas
		Volikogu koosolek tutvustamiseks	suuline	Haridusnõunik		1 kord aastas
Vallavalitsus	Saavutatud tulemid ja tagasiside päring	Sissejuhatav kiri (e-mail)	elektrooniline	Keskuse juht		2 korda aastas
		Koosolekud	Vallavalitsuses			

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
		Kirjalikud päringud (e-mail)	Elektrooniline			
	Saavutatud tulemid, saavutatud tulemite osas tagasiside päring	Infokiri (e-mail), fookusgrupid-koosolekud	elektrooniline,			
	Päring tänaste probleemide ja vajaduste osas	Fookusgrupid-koosolekud	Vallavalitsuses			
Tugispetsialistid	Regulaarsed kohtumised	Koosolek	e-mail			2020. aastal kord kuus, mudeli rakendamisel vastavalt kokkulepitavale sisekorrale
	Päring tänaste protsesside toimimise, probleemide ja vajaduste osas	Töörühmad-koosolekud	Vallavalitsus			
Haridusasutused	Päring tänaste protsesside toimimise, probleemide ja vajaduste osas	Koosolekud	Skype või erinevate osapoolte asukohad	VV esindaja + keskuse juht ja HEV koordinaator		
		Individaalsed kohtumised				
Väline võrgustik	Teenuste üleminek, edasised protsessid, kontaktid; koostöö	E-mail, pressiteade	elektrooniline, suuline			
		Koosolekud	Suuline			
		Individaalsed kohtumised	suuline			

12.3. PÕLTSAMAA KOMMUNIKATSIOONIPLAAN

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
Juhtrühm (VV + keskus)/ mudeli kujundamise ja elluviimise käiguga kursis hoidmine	Tegevuste vastavus/mittevastavus tegevuskavale, võimalikud probleemid/riskid, saavutatud tulemid	Infokiri (e-mail)	elektrooniline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja Iga nädalane
		Juhtrühma koosolekud	Vallavalitsus	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja Esimese poolaasta jooksul kord nädalas? Edasi kord kuus?
Volikogu/ mudeli rakendamine ja eelarve	Tagasiside mudelile ja vajalik info otsuse tegemiseks	Infokiri (e-mail)	elektrooniline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja Sõltub täiendusvajaduste hulgest
		Volikogu koosolek tutvustamiseks	suuline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja 1-2 korda
	Iga-aastased mudeli rakendamise ülevaated + eelarve kohandamine	Infokiri (e-mail)	elektrooniline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja 1 kord aastas
		Volikogu koosolek tutvustamiseks	suuline	Abivallavanem	Haridus-kultuuriosakond	ja 1 kord aastas
Keskuse nõukogu	Saavutatud tulemid ja tagasiside päring	Sissejuhatav kiri (e-mail)	elektrooniline	Keskuse juht	Üksuse juht	Kord aastas
		Koosolekud	Keskus	Keskuse juht	Üksuse juht	Kord aastas
		Kirjalikud päringud (e-mail)	Elektrooniline	Keskuse juht	Üksuse juht	Määramata
	Päring tänaste probleemide ja vajaduste osas	Koosolekud	Keskus	Keskuse juht	Üksuse juht	Kvartaalne
Tugispetsialistid	Regulaarsed kohtumised valdkonna raames	Koosolek	Keskus	Üksuse juht	Üksuse poolt määratud vastutaja	2020.aastal kord kuus, mudeli rakendamisel vastavalt

SIHTRÜHM/ EESMÄRK	SÕNUM	VORM	KANAL	AUTOR /KÕNEISIK	VASTUTAJA	AEG /SAGEDUS
						kokkulepitavale sisekorrale
	Regulaarsed tugispetsialistide koosolekud keskuse koosolekud (kogu personal)	Koosolek	Keskus	Üksuse juht	Üksuse juht	Kord kuus
	Aruandlus (tugispetsialistide aruanne tööülesannete lõikes)	Dokument, e-kiri	elektrooniline	Üksuse juht	Tugispetsialistid	2 korda aastas
	Personaalsed tagasiside vestlused tugispetsialistidega	Individuaalne kohtumine	Keskus	Üksuse juht	Tugispetsialistid/üksuse juht	2 korda aastas
Haridusasutused	Regulaarsed kohtumised ülemineku korraldamiseks	koosolekud	Haridusasutus	Haridus- ja kultuuriosakond	Üksuse juht	Ülemineku perioodil kord kuus, edasi vastavalt vajadusele
	Regulaarsed kohtumised tööprotsesside arutamiseks	Koosolekud	Haridusasutus	Üksuse juht	Üksuse juht	Ülemineku perioodil kord kuus, edasi vastavalt vajadusele
	Päring tänaste protsesside toimimise, probleemide ja vajaduste osas	Kirjalik päring	elektrooniline	Üksuse juht	Üksuse juht	Vähemalt kord kvartalis
	Aruandlus	Dokument	elektrooniline	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Kord aastas
Väline võrgustik	Teenuste üleminek, edasised protsessid, kontaktid; koostöö	E-mail, pressiteade	elektrooniline, suuline	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Vastavalt vajadusele
		Koosolekud	Keskus või muu asukoht	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Ülemineku perioodil vähemalt kord kvartalis
		Individuaalsed kohtumised	Keskus või muu asukoht	Haridus- ja kultuuriosakond	Haridus- ja kultuuriosakond	Vastavalt vajadusele

13. LISA 1 - VEEBIKÜSITLUSTE KOKKUVÕTTED

Kaasatud osapoolte ehk tugispetsialistide ja koolijuhtide ning lapsevanemate kui teenusesaajate seas viidi läbi **veebiküsitlused** eesmärgiga kaardistada teenuse sihtrühm, selle suurus ja iseloom, teenuse maht, sisu ja tegelik vajadus, tugispetsialistide arv ning tegelik vajadus, osapoolte koolitusvajadused, peamised probleemid ning võimalikud lahendused. Järgnevalt on esitatud ülevaade veebiküsitlusele vastanute profiilist ning kokkuvõtted nende vastustest.

13.1. TUGISPETSIALISTIDE KÜSITLUSTE KOKKUVÕTE

Tugispetsialistide seas viidi läbi kaks veebiküsitlust, millest esimene kogus teavet tugispetsialistide tööülesannete, tööaja jaotuse ja mahu, abivajajate arvu, tugispetsialistide koostöö ja koolituste kohta.

Esimesele küsitlusele vastas 33 tugispetsialisti ehk ligi pooled (52,4%) Elva, Mustvee ja Põltsamaa tugispetsialistidest. 2 tugispetsialisti eelistasid mitte märkida, millises vallas nad teenust osutavad. Üle kolmandiku (n=12; 36,4%) vastanutest töötavad rohkem kui ühes asutuses, neist pooled (n=6; 18,2%) spetsialistid osutavad teenust lausa kolmes asutuses. Enam kui kolmandik (n=13; 39%) vastanud tugispetsialistidest täidavad ka teisi rolle, nt klassijuhataja, aineõpetaja, HEV-koordinaatori jmt.

TABEL 4. VEEBIKÜSITLUSELE VASTANUD TUGISPETSIALISTIDE OSAKAAL TUGISPETSIALISTIDE KOGUARVUST

KOV	TUGISPETSIALISTIDE ARV	VASTUSTE ARV	VASTANUTE %
Elva	31	11	35,5
Mustvee	9	10	100
Põltsamaa	23	10	43,5

Järgnevalt on esitatud keskmine protsentuaalne hinnang tugispetsialistide tööaja jaotusele omavalitsuste ja ametikohtade lõikes:

TABEL 5. PROTSENTUAALNE HINNANG TUGISPETSIALISTIDE TÖÖAJA JAOTUSELE KOV-IDE LÕIKES

TUGI-SPETSIALIST	ELVA			MUSTVEE			PÕLTSAMAA		
	Kontakt-tunnid	Dokumendid	Nõustamine	Kontakt-tunnid	Dokumendid	Nõustamine	Kontakt-tunnid	Dokumendid	Nõustamine
Logopeed	68	17	15	66	20	14	-	-	-
Eripedagoog	69	21	10	98	1	1	50	25	25
Eripedagoog-logopeed	65	15	20	50	25	25	73	17	10
Sotsiaalpedagoog	70	10	20	40	20	40	-	-	-
Psühholoog	-	-	-	50	50	-	50	50	-
KOV keskmine	68%	16%	16%	61%	23%	16%	58%	31%	11%

Kõikidest vastanutest arvas 19 tugispetsialisti, et **ennetuse osakaal tööajast võiks olla keskmiselt 32,4%**, jäädes vahemikku 5 kuni 75 protsendini. Ülejäänud ei osanud hinnangut anda. Küsimusele, milliseid tegevusi tuleks teostada ennetamise suunal, vastasid enamik tugispetsialistidest, et olulisel kohal on nii **õpetajate kui ka lapsevanemate nõustamine** varase märkamise ja sekkumise osas.

„Oleme oma koolis praktiseerinud koolieelikute lapsevanematele loenguid nii psühholoogi kui logopeedi osavõtul. Pean neid vajalikuks. Eriti aga tuleks täiendavalt rõhutada, et erivajadustega lapsed vajavad kindlasti ka palju kodu abi ja toetust.“

„Tuleks tõsta lastevanemate teadlikkust. Rääkima õpitakse rääkides, lugema õpitakse lugedes, kirjutama õpitakse kirjutades. Nutiseadmed siin ei aita.“

Veel olevat kriitilise tähtsusega erivajaduse märkamine juba lasteaias, et HEV lastega oleks võimalik varakult tegelema hakata ning kooli minnes saaks nad juba vastavasse klassi suunata.

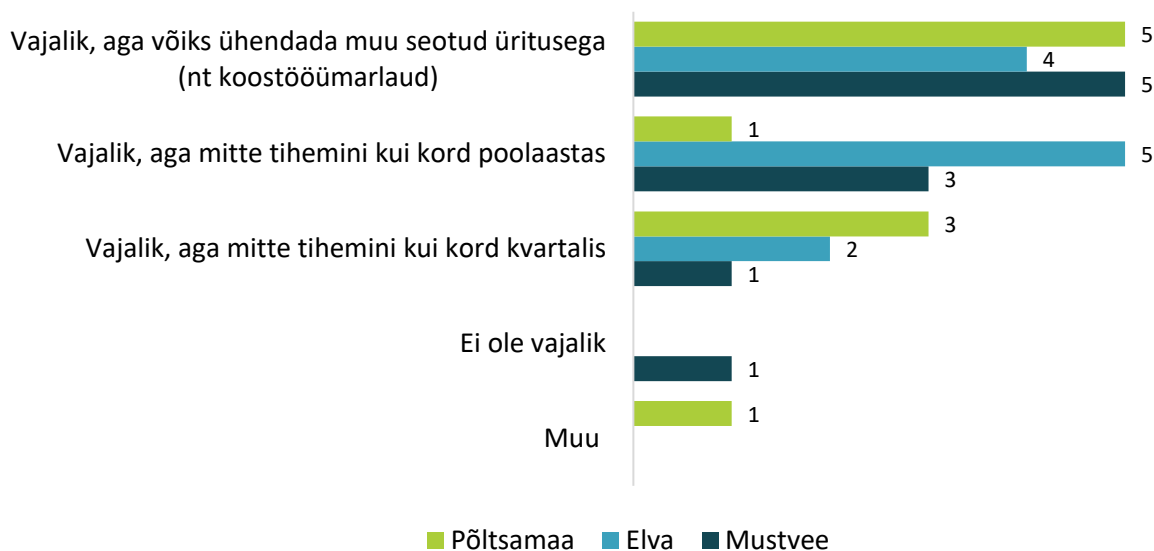
„Suuremat tähelepanu tuleks minu arvates pöörata meie piirkonnas erivajaduslikele lasteaiastele, et kooli tulles ei peaks hakkama välja selgitama, millise õppekava järgi on õpilane võimeline õppima. Eelkõige peangi tähtsaks tööd vanematega ja tugiisikute koolitamist.“

„Kui lapsed on enne kooli lasteaias ja lasteaias osatakse märgata ja vajadusel on võimalus ka abi saada, siis on suur töö ennetuse suunal tehtud.“

Samuti lisati olulise aspektina tugispetsialistide omavaheline koostöö ja koostöö teiste seotud osapooltega (nt lastekaitsepspetsialist, perearst).

„Lastekaitsepspetsialisti rolli on vaja suurendada. Kui lapse toetamine jääb lapsevanema taha, siis on koolil piiratud võimalused pere koostööle mõjutamiseks ning lastekaitsepspetsialisti sekkumine on väga oodatav.“

JOONIS 4. KUIDAS HINDATE ÜMARLAUDEDE JA ÜHISKOOLITUSTE VAJALIKKUST TEISTE PIIRKONNA TUGISPETSIALISTIDEGA?

Enam kui 20% tugispetsialistidest leidsid, et nad ei ole saanud oma tööalaste kompetentside täiendamiseks piisavalt vajalikku koolitust. Valdav enamus (85%) on koolitustelt saadud teadmisi oma töös enamasti kohe rakendanud. Läbivalt kiideti Logopeedide Ühingu koolitusi. Koolitusvajadused on välja toodud järgnevates alapeatükkides.

„Olen kõige rohkem läbinud ja soovin ka edaspidi osaleda Logopeedide ühingu poolt korraldatud koolitustel. Neil on hästi välja kujunenud süsteem, kõrge tase ja tugev side TÜ eripedagoogika osakonnaga. Arvestatakse ka tulevikutrende.“

ELVA

Küsitlusele vastas 11 Elva valla tugispetsialisti, kes töötavad 11 erinevas asutuses. Kaks tugispetsialisti töötavad kahes ja üks kolmes asutuses. Kaks vastanut (18%) täidavad lisaks tugispetsialisti ülesannetele ka HEVKO ja direktori rolli.

Kaks tugispetsialisti väitsid, et ei jõua täita kõiki ametijuhendis kirjeldatud tugispetsialisti tööülesandeid ning sooviksid rohkem aega pühendada järjepidevale tööle rohkemate õpilastega, vanemate ja lastega kohtumistele, õppetundide vaatluses osalemisele ning tundide järgsele analüüsile eripedagoogiliste võtete kasutamise juhendamiseks.

Tugispetsialistide töö iseärasustena töid Elva tugispetsialistid välja:

- Töövoo ette planeerimine on võimalik, kuid tihti esineb ootamatusi/olukordi, mille tõttu peab oskama jooksvalt tööd ümber planeerida ja varuvariante ette mõelda.
- Kasutatakse nii individuaal- kui ka grupitöö vormi. Laps vajab individuaalset lähenemist ning aega, kuid ka kollektiivis toimetulekuks vajalike sotsiaalseid oskusi.
- Töö baseerub usaldussuhetel. Õpilaste ja vanematega usaldussuhte loomine on pikaajaline protsess ning seda tuleb teha igapäevaselt.
- Suur osakaal on koostööl nii lapsevanemate, õpetajate kui ka teiste tugispetsialistidega.
- Grupitundi vahel sujuvam läbi viia, sest kui mõni õpilane on end kenasti tunnile häälestanud, motiveerib see ka teisi kaasa tegutsema.
- Transport (nt busside sõidugraafik) seab kellaajalisi piiranguid.
- Mõnikord on vaja tegeleda lastega ainetundide ajal.

Keskmine tugispetsialistide tööjaotus kontakttundide, ettevalmistuse ja dokumentatsiooni ning õpetajate ja vanemate nõustamise vahel on vastavalt 64%, 21% ja 17% tööajast. **Elva tugispetsialistide tööaeg jaguneb keskmiselt 68% kontakttundidele** (vastused vahemikus 40-90%), **16% ettevalmistusele ja dokumentatsioonile** (10-40%) ning **16% õpetajate ja vanemate nõustamisele** (5-20%).

Kaks vastanut arvasid, et õpetajate ja lapsevanemate nõustamisele kuluvat ajamaht on piisav, kusjuures **enam kui pooled arvasid, et mahtu tuleks suurendada 25%** ning üks tugispetsialist, et mahtu tuleks suurendada enam kui 50%. Seejuures töid kaks tugispetsialisti välja, et nõustamise mahtu võiks suurendada, kuid see on suuresti ka vanemate endi valmisolekust.

Tugispetsialiste kaasatakse õppekorraldusse erinevatel viisidel. Õpetajad pöörduvad tugispetsialistide poole otsese probleemi kirjeldamisega, küsivad nõu ja materjale ning vajadusel suunavad tugispetsialisti juurde õppima. Eripedagoog käib tunnis vaatlemas, et hinnata ja kaardistada õpilase abivajadust ja edasisi käike. Koostöös õpetajaga määratakse lapse harjutusravil käimise ajad. Klassijuhataja saadab lapsega koju dokumendi, kuhu lapsevanem annab allkirja nõusoleku kohta. Samuti tehakse koostööd lapsevanemate nõustamisel. Tugispetsialistid osalevad ümarlaudadel ja individuaalsete õppe- ja arengukavade koostamisel, laste hindamisel, iseloomustuste kirjutamisel ning pakuvad nõuandeid HEV lastega töötamisel, õpiabi jne. Tugispetsialistid annavad nõu ja soovitusi jõukohaste õppematerjalide ja meetodite valikul. Tugispetsialistid ja klassiõpetajad vahetavad kogemusi, mis konkreetselt ühe või teise õpilase puhul toimib ja tema arengule kaasa aitab. Tugiteenuste rakendamisel arvestatakse õpetajate tähelepanekuid õpilaste toimetuleku kohta klassi tingimustes. Vajadusel annavad tugispetsialistid individuaaltunde, et õpilane saaks edaspidi jätkata koos klassiga. Korraldatakse nõu kogemuste vahetamist, ühised arutelud õpilase arengu jälgimisel, vastastikune abistamine ja nõustamine. Üha enam küsitakse eripedagoogi või logopeedi nõuandeid spetsiifiliseks tööks tuge vajavate õpilastega, kes on klassiruumis. Tugispetsialistid osalevad vajadusel õpilaste arenguevestlustel ja ümarlaudadel edasiste tegevuste planeerimiseks, erinevate tuge määramise selgitamiseks lapsevanematele. Kaasamine toimub ka läbi vastastikuse nõustamise. Kaks tugispetsialisti leidsid, et neid tuleks õppekorraldusse kaasata senisest enamal määral.

Kõige efektiivsemate tugispetsialistide kaasamise viisidena tõid tugispetsialistid välja, et meetodid ja nende mõju sõltuvad ennekõige õpilasest ja tema vajadustest. Õpilast tuleb proovida kaasata klassitöösse nii palju kui võimalik (arvestades seal tema erisustega) ning pakkuda selle kõrval tugispetsialisti lisatuge. Pakutava õpiabi hulk ja intensiivsus võib seejuures aasta jooksul muutuda, lähtuvalt õpilase edusammudest või käsitletavatest teemadest. Enim mainiti kaasamise meetoditest ümarlaudasiid, ühiseid arutelusiid ning eesmärkide seadmisi ja analüüse järgnevateks perioodideks, nt küsimustike näol. Teisisõnu peetakse parimaks spetsialistide kaasamise viisiks tihedat võrgustiku koostööd. Oluline on ka, et lapsevanem töötaks kaasa. Väga oluliseks peeti ka tugispetsialisti kohalolek tunniväliselt (nt söögisaalis, üritustel) ja liikuda n-ö samadel trajektooridel, et märgata laste käitumismustreid ning täheldada kõrvalekaldeid, mis ei pruugi avalduda planeeritud tegevuse käigus.

Elva tugispetsialistide ootused koostöö osas on, et abivajadusega õpilase kooli vahetamise korral võiks temaga kaasas käia täidetud kaart ning muud vajalikud dokumendid. Samuti oleks vaja kiiremat ja paremat informatsiooni liikumist nende laste kohta, kellega tegeleb mitu spetsialisti. Tugispetsialistid peavad koostöö juures oluliseks ka valdkonnapõhiseid kovisioone ja koolitusi ning sarnase eriala tugispetsialistide omavahelisi kohtumisi, ühiseid koosolekuid ja koolitusi ning ümarlaudasiid. Samas viidati viimaste kohta, et neid ei saaks tugispetsialistide suure töökoormuse tõttu väga tihti läbi viia.

„Tulge häid mõtteid, võtteid tooma kohapeale kooli lastevanematele, lastele, õpetajatele. Võiks ka kohapeal anda individuaalset nõustamist keerulisemate probleemide korral.“

Elva tugispetsialistid leidsid, et **ennetustööle võiks kuluda ligi 10-50% tugispetsialisti tööajast.** Arvati, et lisaks arenguveestlusele ja rühmakoosolekutele tuleks ennetustööd käsitleda ka vanematele suunatud infomaterjalides ja programmide osana. Osaliselt tehakse ennetustööd ka kontakt tundides, kuna õpilasel tekkivate õpiraskuste kiire märkamise ja sekkumise aitab ära hoida edasise probleeme, mis võivad tekkida, kui õpilane abi ei saa. **Ennetavate tegevustena toodi välja** lastekaitse spetsialistide mahu suurendamist, kuna kool ei saa midagi teha, kui lapsevanem ei tee koostööd. Samuti on oluline tõsta värske lapsevanemate teadlikkust esimese eluaasta suhtlemiskogemuse tähtsusest lapse kõne ja üldise arengu seisukohast. Läbivalt toodi välja, et kriitilise olulisusega on lapsevanemate nõustamine ja koolitamine.

Üks tugispetsialist märkis, et ei ole saanud tööalaste kompetentside täiendamiseks piisaval määral vajalikke koolitusi ning üks jättis küsimusele vastamata. Olgugi, et **enamik tugispetsialiste (9) vastasiid, et on saanud piisavalt koolitusi**, väideti ka järgnevat:

„Võiks rohkem saada, kuna kõik hariduses on pidevas muutuses. Sageli on koolitused kallid ja ei tahaks asutusele panna koormust. 2-3 koolitust aastas olen ikka saanud.“

Koolituste käigus omandatud teadmisi on oma töös enamasti kohe rakendanud kümme vastajat, kusjuures üks vastajatest on uusi teadmisi rakendanud üksnes mõnikord. **Koolitused peaksid toimuma vastavalt vajadusele**, kuid eraldi toodi välja järgmised teemad:

- Käitumisraskustega lastega hakkama saamine ja nende õpetamine
- Psüühikahäire(te) korral tegutsemine
- Liitpuudega lastega töötamine
- Nõustamine (nii lapsevanemate kui kolleegide nõustamine)
- Ennetustöö koolieelses eas
- Supervisioon, kogemuste vahetamine
- Informatiivsed koolitused, mis tutvustavad muudatusi seadustes, tegevuskavades vmt
- Erinevate testide läbiviimine; arengu hindamine
- Koostööalased koolitused; meeskonnakoolitus
- Kaasamisele suunatud koolitused (sh kuidas nõustada õpetajaid, kes peavad klassitundides toime tulema kaasatud õpilastega ning kust nad võiksid leida abimaterjale)

- Koolitused eelkõige alustavale töötajale, kuidas käituda ning kuhu ja kuidas õpilasi edasi suunata, kui on märgatud abivajadust, sh valla poolt pakutavad teenused
- Teadmised suhtlemisest täna koolis õppiva ja homme kooli tuleva õpilasega vajavad täiendamist

MUSTVEE

Küsitlusele vastas kümme Mustvee valla tugispetsialisti, kes töötavad 11 erinevas asutuses. Kaks tugispetsialisti töötavad kahes ja neli kolmes asutuses. Viis vastajat (50%) täidavad lisaks tugispetsialisti ülesannetele ka HEVKO, aineõpetaja ja klassijuhataja rolli.

Neli tugispetsialisti väitsid, et ei jõua täita kõiki ametijuhendis kirjeldatud tugispetsialisti tööülesandeid ning sooviksid rohkem aega pühendada individuaalsele tööle, kuna hetkel on rühmatöö ülekaalus.

Tugispetsialistide töö iseärasustena tõid Mustvee tugispetsialistid välja:

- Tööaega on võimalik ette planeerida klasside kaupa; töökorraldus on paindlik ja lapsega arvestav.
- Vastavalt vajadusele saab rühmatunnis ka individuaalset tööd teha. Kõik oleneb lapse vajadustest.
- Süsteemne tegevus ning järjepidevus tekitavad õpilases kindlustunnet ja innustavad toime tulema.
- Oluline on koostöö erinevate teiste osapooltega (nt vanemad), aga ka teiste spetsialistidega.
- Tööga tuleb mõnikord tegeleda koolitundide ajal, kuna lastel on päris kooli huvitegevus.
- Töövoo planeerimisel tuleb jätta vabasid aegasid ootamatute olukordade lahendamiseks.
- Töös on oluline usalduslik suhe ja järjepidevus, pigem probleemide ennetamine kui "tule kustutamine."
- Töö mahtuma selle aja sisse, mis on ette nähtud, sest muidu ei jõua teise asutusse õigeks ajaks.
- Koolis on enamasti rühmatunnid. Individuaaltunnid on lisaks neile, kellele on see hädavajalik.
- Ettevalmistavatele tegevustele kulub palju aega.
- Lapsele tuleb koostada individuaalne plaan isegi rühmas töötades.
- Töö ei lähtu konkreetsest vastuvõtuajast vaid vajadusest ning lapse, õpetaja või lapsevanema soovist.
- Liitklassi tingimustes tuleb õpetada kuni kolme erineva klassi õpilasi ning töö vastavalt korraldada.

Keskmine tugispetsialistide tööjaotus kontakttundide, ettevalmistuse ja dokumentatsiooni ning õpetajate ja vanemate nõustamise vahel on KOV-ide lõikes vastavalt 62%, 21% ja 14% tööajast (vt Tabel 5). **Mustvee tugispetsialistide tööaeg jaguneb keskmiselt 61% kontakttundidele** (vastused vahemikus 40-98%), **23% ettevalmistusele ja dokumentatsioonile** (1-50%) ning **16% õpetajate ja vanemate nõustamisele** (5-40%).

Viis vastajat arvasid, et õpetajate ja lapsevanemate nõustamisele kuluvat ajamaht on piisav, kusjuures kolm vastajat arvasid, et mahtu tuleks suurendada 25% ning üks tugispetsialist, et mahtu tuleks suurendada enam kui 50%. Üks vastaja ei osanud vastata, kuid ütles, et üritab leida nõustamistööle veidi rohkem aega.

Efektivseimateks kaasamise viisideks peetakse varajast märkamist ning kohest sekkumist koos lapsele toetava võrgustiku loomisega. Samuti leiti, et kaasamine toimub kõige paremini läbi töögruppide ja koostöö, ühiste arutelude, juhtumiste analüüside ning ümarlaudade. Märgiti ära ka, et kaasamine on lihtsam, kui tugispetsialist töötab asutuses pea igapäevaselt.

Tugispetsialistid ootavad koostöö raames ühiseid koolitusi, nõupidamisi ning kogemuste jagamist. Samuti soovitakse spetsialistide sidusust ning rohkem avatust, eelkõige kui lapsele on vaja koolivälise spetsialisti arvamust erivajaduse toetamiseks, siis hindamine võiks võimalikult kiiresti toimuda. Veel oodatakse tugispetsialistide ametikohtade arvu suurenemist, näiteks psühholoogide ja sotsiaalpedagoogide näol.

„Eldan, et piirkonnas (piirkonna keskus) töötab täiskoormusega psühholoog, kellel on nii hommikused kui õhtused vastuvõtuajad ning kelle vastuvõtukoht on neutraalne, st asub mitte

õppeasutuses (nt vallavalitsuse hoones, perearstikeskuses). See võimaldab lapsevanematel ise pöörduda vajadusel vastuvõtule või suunata lapsevanemat võimalikult kiiresti psühholoogi vastuvõtule.“

Pakuti, et **ennetustöö osakaal võiks olla veerand kuni ligi kolmandik tugispetsialisti tööajast**. Samas leidsid kaks tugispetsialisti, et tööajast ennetustööd teha ei jõua. Ennetustöö võimalus ja edukus olenevad lapsevanemate teadlikkusest ja koostöövalmidusest. Ennetustegevuste hulka peaks kuuluma probleemide ilmnmisel kohene sekkumine ning vanemate nõustamine ja koostöö nendega. Vanematele tuleks luua näiteks koolitusi ja programme laste arengu ning riskikäitumise kohta – millele tähelepanu pöörata ning kuidas erivajadust märgata? Samuti peetakse kriitiliseks tegutsemist ennetuse suunal juba lasteaiaaas.

„Tuleks tõsta lastevanemate teadlikkust. Rääkima õpitakse rääkides, lugema õpitakse lugedes, kirjutama õpitakse kirjutades. nutiseadmed siin ei aita.“

„Ennetuse suunal on oluline tugispetsialistide kättesaadavus alushariduses ning erivajadustega laste toetamine eelkooliasutustes.“

„Suuremat tähelepanu tuleks minu arvates pöörata meie piirkonnas erivajaduslikele lasteaiastele, et kooli tülles ei peaks hakkama välja selgitama, millise õppekava järgi on õpilane võimeline õppima. Eelkõige peangi tähtsaks tööd vanematega ja tugisikute koolitamist.“

Kümnest vastajast kuus leidis, et on saanud vajalikul määral koolitusi, kusjuures kolm ei ole ning üks ei vastanud antud küsimusele. Enamasti on koolitusel saadud teadmisi töö kohe rakendanud kaheksa ning mõnikord kaks küsitlusele vastanud tugispetsialisti. **Koolitussoovidenä toodi välja järgmised teemad:**

- Koostöö (HEV laste) vanematega
- Kaasava hariduse rakendamine
- Autism
- Sooviksin lugemis- ja kirjutamisraskustega õpilaste õpetamine
- Koolieelse lapse kõneareng
- HEV õpilaste õppekorralduse seadusandlikel teemadel koolitusi
- Logopeedilisi koolitusi; kogelejate nõustamine

„Tunnen, et töös kogelejatega jään võin jääda hätta. Kõiki asju tahetakse teha arvuti baasil. Arvan, et logopeedi tööd ei saa arvuti abil teha, sest rääkima õpitakse rääkides; kirjutama õpitakse kirjutades; lugema õpitakse lugedes.“

PÕLTSAMAA

Küsitlusele vastas kümme Põltsamaa valla tugispetsialisti, kes töötavad kuues erinevas asutuses. Pooled vastanutest täidavad ka muid ülesandeid, sh klassijuhataja ja aineõpetaja rolli.

40% tugispetsialistidest kirjeldas, et ei jõua täita kõiki ametijuhendis kirjeldatud tööülesandeid ning sooviksid praegusest enam pühendada aega eelkõige ennetustööle, nõustamisele ning terviseedendusele, nt liikumisravile vmt.

Tugispetsialistide töö iseärasustena tõid Põltsamaa tugispetsialistid välja:

- Tööd planeeritakse lühikeseks ajaks, tunniplaani alusel
- Aasta alguses selgitatakse abivajajad välja
- Töö toimub nii individuaalselt kui ka väikestes rühmades
- Laste päevakavas tuleb arvestada ka puhkeajaga
- Võimalus inimestega töötada ja neid suunata

- Osa tööajast on planeeritud kontakttundidele, teine osa on paindlik ja võimaldab teha tunnivaatlusi ning nõustada õpetajaid ja lapsevanemaid
- Dokumentatsioon vajab aega
- Minu jaoks ei ole erilisi iseärasusi võrreldes klassijuhataja tööga

Keskmine tugispetsialistide tööjaotus kontakttundide, ettevalmistuse ja dokumentatsiooni ning õpetajate ja vanemate nõustamise vahel on KOV-ide lõikes vastavalt 64%, 21% ja 17% tööajast (vt Tabel 5). **Põltsamaa tugispetsialistide tööaeg jaguneb keskmiselt 88% kontakttundidele, 31% ettevalmistusele ja dokumentatsioonile ning 11% õpetajate ja vanemate nõustamisele.**

Tööaja kasutus Põltsamaa tugispetsialistide seas on keskmiselt **57% kontakttunnid, 30% ettevalmistus ja dokumentatsioon** (vahemikus 15-50%) ning **22% vanemate ja õpetajate nõustamisele** (10-60%). **60% vastanutest hindas, et lapsevanemate ja õpetajate nõustamisele kuluvad ajamahtu tuleks suurendada**, kusjuures ülejäänud leidsid, et praegune nõustamisele kuluv aeg on piisav.

Põltsamaa haridusasutustes kaasatakse tugispetsialiste ümarlaudude ja kogemuste vahetamise kaudu, individuaalsete arengu- ja õppekavade koostamisel, iseloomustuste kirjutamisel ning nõuandjana. Eelkõige probleemide ilmnelisel kutsutakse tugispetsialiste tundi vaatlema ning meetodeid ja keskkonda vastavalt kohandama. Küll aga märkisid kolm tugispetsialisti, et kaasamine on üsna juhuslik ning puuduvad järjepidevus ja kindel töökorraldus. Vajadusel küsivad õpetajad abi õpilase järgi aitamiseks individuaaltundide toel, et õpilane saaks edaspidi jätkata koos klassiga.

Efektiveimad kaasamise viisid lähtuvad tugispetsialisti pädevusest, kuid oluliseks peetakse tihedat koostööd klassiõpetaja ning lapsevanematega. Teisisõnu on väga oluline toimiv võrgustik, koostöö ning pidev infovahetus. Küll aga peetakse tähtsaks ka isiklike vestluseid ja kirjavahetust.

„Lapse toetamine on meeskonnatöö.“

„Õpetajate nõustamine lapsest lähtuva töö planeerimisel arvestades lapse erivajadusi ja lähima arengu tsooni. Põhitöö kaasatava lapsega teeb ära rühmaõpetaja, seega peaks tugispetsialist toetama õpetajat igapäevatoös.“

Koostöö osas oodatakse peamiselt töökogemuste jagamist, üksteise nõustamist, koolitusi ning ümarlaudasid. Samuti väljendati, et kooli tulevate laste puhul oleks kasulik teada nende eelnevat arengut (vaatluskaardi esitamine koolile ei ole praegu lapsevanemale kohustuslik). Supervisioon ning juhtumite analüüsid koos teiste tugispetsialistide on vajalikud ning võrgustikutööd ja omavahelist info jagamist oodatakse senisest enam. Samas on koostöö eelduseks eelkõige tugispetsialistide enda huvi.

„Infovahetus abivajavatest lastest koos tööks vajaliku taustainfoga on oluline, et planeerida lapse erivajadusi arvestavat arendustegevust.“

„Ilmselt aitaks koostööle kaasa ka ühiste koolituste korraldamine.“

„Kindlasti võiks olla koostöö parem. Näiteks olen mina alles alustav logopeed (lõpetan kevadel magistratuuri logopeedias) ning kindlasti tuleks kasuks, kui tugispetsialistid omavahel suhtleksid, jagaksid infot, annaksid nõu.“

„Koostöö valla logopeedide vahel on hea. Saame aeg ajalt kokku ja räägime enda töö rõõmudest ja muredest.“

Leiti, et **ennetustöö peaks toimuma vastavalt vajadusele ning selle osakaalu tööajast ei osatud pakkuda, kuna see peaks olema pidev ja paralleelne tegevus.** Pakutud osakaalud jäid vahemikku 5-60%.

Ennetavate tegevustena peetakse eelkõige oluliseks nii õpetajate kui ka lapsevanemate (varajast) nõustamist ning usalduslikku koostööd last ümbritseva võrgustiku vahel.

„Idealis võiks pool ajast kuludagi ennetusele, siis poleks lihtsamate probleemide lahendamisele vaja laste hilisemas eas enam mõtetult palju aega kulutada. Paraku tegeleme me praegu tule kustutamise, kuna varase märkamise ja sekkumise süsteemi meil riiklikul tasemel ei ole, sest

märkamine peaks olema toimunud juba enne kui laps jõuab lasteaeda ja ka last toetavate tegevustega peaks olema juba selleks ajaks alustatud.”

„Oleme oma koolis praktiseerinud koolieelikute lapsevanematele loenguid nii psühholoogi kui logopeedi osavõtul. Pean neid vajalikuks. Eriti aga tuleks täiendavalt rõhutada, et erivajadustega lapsed vajavad kindlasti ka palju kodu abi ja toetust.“

„Nii õpetajate kui ka lapsevanemate nõustamine varase märkamise ja sekkumise kohapealt. Kuna töö lapsevanematega on enamikel juhtudel ajamahukas ja võib venida erinevatel põhjustel pikaks, tuleks nõustamisega alustada juba võimalikult varases eas, kuna ootamine ja vaatamine võib mõjuda kahjustavalt lapse edasisele arengule. Seega peab just rühmaõpetajal olema pädevus ja valmidus erivajadusi märgata ja vajadusel kaasata tugispetsialisti lapse hindamiseks ja vanemate nõustamiseks.“

Kümnest vastajast kaheksa on saanud piisavalt asjakohaseid koolitusi, kusjuures kaks leidsid, et ei ole. Valdav enamus (9) tugispetsialistidest on koolitustel saanud teadmisi oma töö juures ka rakendanud. Toodi välja, et parim koolitus on kollegide vaheline kogemuste jagamine. **Koolitusvajadus toodi välja järgmistel teemadel:**

- Kaasav haridus, psühholoogia, kõnearendus
- Kuidas ühe kontakttunni raames mitme erineva õppekavaga õpilasi praktiliselt õpetada?
- Digilahendused; alternatiivkommunikatsioon
- Nõustamisalaseid koolitusi - kuidas mõista, toetada ja motiveerida lapsevanemat
- Kõniseerimise, supervisiooni jmt läbiviimine
- Praktilised töövõtted ja uuemad psühholoogia arengusuunad (psühhoteraapia, mänguteraapia, skeemiteraapia, uuemad aju-uuringud jm)

15.1.2. TUGISPETSIALISTIDE ÜLESANNETE JAOTUS

Teine veebiküsitlus koostati eesmärgiga koguda täiendavat teavet haridusasutustes töötavate tugispetsialistide ülesannete kohta, sh seaduse ja kutsestandarditega sätestatud tööülesannete jaotuse osas. Teisele veebiküsitlusele vastasid valdavalt tugispetsialistid, kuid ka haridusasutuste juhid. Täpsem ülevaade teisele küsitlusele vastanutest:

Elva valla eest vasta küsitlusele 17 tugispetsialisti (kolm logopeedi, neli sotsiaalpedagoogi, üks HEVKO ja viis eripedagoogi, kellest kolm on ühtlasi ka HEVKO-d) ja koolijuhti (kaks direktorit ja üks direktor, kes täidab ka HEVKO ja õpiabi õpetaja rolli).

Mustvee 10 vastust – 4 asutuse juhti, kellest üks ka HEVKO, 1 koolipsühholoog, 3 logopeedi, kellest 1 HEVKO, 1 tugispetsialist, 1 eripedagoog-logopeed.

Põltsamaa 21 vastust - 6 asutuse juhti, kellest 1 HEVKO, 2 eripedagoog-logopeedi, 2 sotsiaalpedagoogi, kellest 1 ka HEVKO, 1 psühholoogiline nõustaja, 3 õpetajat, 5 logopeedi, 1 tugispetsialist, 1 HEVKO.

ELVA

Enamikes asutustes **kaardistavad haridusliku erivajadusega (HEV) õpilasi** HEV-koordinaatorid (Elva Gümnaasium, Palupera Põhikool, Rannu Kool, Puhja Kool, Valguta Lasteaed-Algkool). Neli vastajat täpsustasid, et HEV-koordinaator teeb seda koostöös teiste tugispetsialistide, õpetajate ning juhtkonnaga. Kolmes asutuses vastutab HEV õpilaste kaardistamise eest eripedagoog (Rõngu Lasteaed Pihlakobar, Elva Lasteaed Õnneseen, Elva Lasteaed Murumuna). Aakre Lasteaed-Algkoolis kaardistab HEV õpilasi direktor.

EHIS-e registri nõuetele vastava täitmise HEV osas tagab viies asutuses direktor (Aakre LAK, Lasteaed Murumuna, Elva Lasteaed Õnneseen, Palupera PK, Valguta LAK), kuna tugispetsialistidel puuduvat registrile ligipääs. Rannu Koolis täidab EHIS-e registrit direktori määratud administraator koostöös HEV-koordinaatoriga. Rõngu LAKis vastutavad registri täitmise eest nii eripedagoog kui ka direktor. Elva

Gümnaasiumis täidavad registrit HEV-koordinaator ja õppesekretär. Puhja Koolis on vastutavaks HEV-koordinaator. Ühes koolis vastutab registri täitmise eest juhataja ning teises HEV-koordinaator, kes on ühtlasi ka kooli õppealajuhataja.

Vastavalt erivajadusele **määrab õpilasele sobiva õpiabivormi** enamasti HEV-koordinaator (Elva Gümnaasium, Lasteaed Murumuna) koostöös tugimeeskonna (nt Puhja Kool) ja õpetajatega (Valguta LAK) või vähemalt lähtudes nende soovitudest. Rõngu Lasteaias Pihlakobar teeb vastava otsuse eripedagoog koostöös rühmaõpetajatega. Lasteaias Önneseen määrab õpiabivormi Rajaleidja nõustamismeeskond. Palupera Põhikoolis teeb vastava otsuse õppenõukogu. Elva Laste- ja Perekeskuses teenuse juht või rehabilitatsioonimeeskond. Aakre LAK ei osanud küsimusele vastata, kuid eeldaks, et õpiabivormi määramine võiks toimuda koosöona. Ühes koolis määrab õpiabivormi juhataja. Rannu Koolis teeb õpiabivormi määramiseks HEV-koordinaator direktorile ettepaneku ning koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi rakendatakse vastavalt võimalustele.

“Kooli poolt rakendatava toe määramise ettepaneku teeb HEVKO direktorile, tulenevalt toe vajadusest ja iseloomust. Koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi rakendatakse vastavalt sellele, millist tuge on soovitatud rakendada.” (direktor, Rannu Kool)

Tugisüsteemi koostööd asutuseväliste osapooltega koordineerivad HEV-koordinaator (Elva Gümnaasium, Rannu Kool, Valguta Lasteaed-Algkool) koostöös direktoriga (Palupera Põhikool, Puhja Kool, Lasteaed Murumuna) või tugispetsialistid koostöös direktoriga (Lasteaed Önneseen, Aakre Lasteaed-Algkool). Elva Laste- ja Perekeskuses koordineerib koostööd teenuse juht.

“See sõltub juhtumist. HEV laste puhul HEVKO, sotsiaalsete probleemide puhul sotsiaalpedagoog.” (eripedagoog-HEVKO, Elva Gümnaasium)

Õpilase esindaja määramiseks nõustamiskomisjonis teeb ettepaneku enamasti HEV-koordinaator (Palupera Põhikool, Puhja Kool, Valguta Lasteaed-Algkool, Lasteaed Murumuna) ning vajadusel kaasatakse ka teisi tugispetsialiste või õpetajaid (Elva Gümnaasium, Rannu Kool). Veel märgiti ära, et õpilase esindaja määramiseks teeb ettepaneku lapsevanem koos lapsega või koolist keegi, kes tunneb last. Aakre Lasteaed-Algkool ning lasteaedade Önneseen ja Pihlakobar esindajad ei osanud vastata.

“Nõustamismeeskonna ümarlaudadel osaleb HEVKO. Vajadusel kaasab nõustamismeeskond tugispetsialiste või õpetajaid.” (sotsiaalpedagoog ja eripedagoog-HEVKO, Rannu Kool)

Õpiabi tõhusust jälgivad peamiselt HEV-koordinaatorid koos tugimeeskonna ning õpetajatega (Elva Gümnaasium, Lasteaed Murumuna, Puhja Kool, Rannu Kool, Valguta Lasteaed-Algkool). Tihti on kaasatud ka asutuse direktor või õppealajuhataja. Aakre Lasteaed-Algkoolis jälgivad õpiabi tõhusust õpetajad ja logopeed ning Palupera Põhikoolis õppealajuhataja. Elva Laste- ja Perekeskuses annab spetsialist ülevaate meeskonna koosolekul, kus otsustatakse, mis teenuseid õpilane edaspidi vajab.

“Spetsialist annab tulemustest ülevaate meeskonna koosolekul, kus otsustatakse, milliseid teenuseid õpilane edaspidi (lisaks) vajab.” (eripedagoog-HEVKO, Lasteaed Murumuna)

Tugisüsteemi töögrupi kutsub vajadusel kokku tavaliselt HEV-koordinaator või tugispetsialist, kes märkab vajadust (Elva Gümnaasium, Elva Laste- ja Perekeskus, Lasteaed Murumuna, Lasteaed Önneseen, Puhja Kool, Rannu Kool, Rõngu Lasteaed Pihlakobar, Valguta Lasteaed-Algkool). Puhja Koolis käib tugisüsteem koos vähemalt ühel korral nädalas. Lasteaedades (Aakre Lasteaed-Algkool, Lasteaed Önneseen) on töögrupi kokku kutsumisega tihti seotud ka direktor, Palupera Põhikoolis aga õppealajuhataja.

Kes nõustavad lapsevanemaid erinevate juhtumite korral sõltub eelkõige juhtumi sisust (Aakre Lasteaed-Algkool, Elva Gümnaasium, Palupera Põhikool, Puhja Kool). Enamasti on nõustaja rollis tugispetsialistid koos HEV-koordinaatori, klassijuhataja ning õpetajatega (Lasteaed Murumuna, Lasteaed Önneseen, Rannu Kool, Rõngu Lasteaed Pihlakobar, Valguta Lasteaed-Algkool). Mõnikord on kaasatud ka asutuse direktor või juhataja. Elva Laste- ja Perekeskuses nõustab lapsevanemaid spetsialist, kelle teenusel laps käib, kuid ka teenuse juht või pereterapeut.

“Kõik tugisüsteemi liikmed, olenevalt juhtumist.” (sotsiaalpedagoog, Puhja Kool)

Ettepanekuid tugisüsteemide töö parendamiseks juhtkonnale teevad eelkõige HEV-koordinaator (Puhja Kool, Lasteaed Murumuna, Elva Gümnaasium) ja tugispetsialistid (Elva Gümnaasium, Lasteaed Õnneseen, Lasteaed Murumuna, Puhja Kool, Rannu Kool, Valguta Lasteaed-Algkool) ning õpetajad (Palupera Põhikool, Rannu Kool, Valguta Lasteaed-Algkool). Elva Laste- ja Perekeskuses teevad parendusettepanekuid spetsialistid ja lapsevanemad, kusjuures Rõngu Pihlakobara lasteaias ja Aakre Lasteaed-Algkoolis toodi välja, et kõik (sh kogu kollektiiv) võivad ettepanekuid teha.

“Ettepanekuid töö parendamiseks sh tugisüsteemide tõhusamaks tööks saavad teha kõik õpetajad ja tugispetsialistid, tulenevalt töö kokkuvõtetest ja õppeaasta tulemuslikkuse analüüsist.” (direktor, Rannu Kool)

“Usun, et kõik võivad ettepanekuid teha.” (logopeed, Aakre Lasteaed-Algkool)

Tugisüsteemi tööplaani ja dokumentatsiooni täitmise eest vastutab asutustes iga töötaja oma valdkonna eest (Aakre Lasteaed-Algkool, Elva Gümnaasium, Rõngu Lasteaed Pihlakobar). Samas toodi välja, et üldiselt vastutab direktor (Aakre Lasteaed-Algkool, Valguta Lasteaed-Algkool, Lasteaed Õnneseen), õppealajuhataja (Lasteaed Õnneseen, Palupera Põhikool), tugispetsialistid (Lasteaed Õnneseen, Lasteaed Murumuna) ja/või HEV-koordinaator (Puhja Kool, Rannu Kool). Elva Laste- ja Perekeskuses vastutab tugisüsteemi tööplaani ja dokumentatsiooni täitmise eest teenuse juht.

HEV-alase seadusandlusega hoitakse end kursis iseseisvalt (Lasteaed Murumuna, Palupera Põhikool, Rannu Kool, Valguta Lasteaed-Algkool), koolitustel osaledes (Elva Gümnaasium, Elva Laste- ja Perekeskus, Lasteaed Murumuna, Palupera Põhikool, Rannu Kool, Valguta Lasteaed-Algkool), seadusandlust lugedes (Elva Gümnaasium, Puhja Kool, Rõngu Lasteaed Pihlakobar) ning juhtkonna või kolleegide kaudu (Aakre Lasteaed-Algkool, Elva Laste- ja Perekeskus, Puhja Kool, Rannu Kool). Samas toodi välja täiendavat vajadust vastavate koolituste järele.

“Eraldi otseselt polegi hoidnud, kuigi sageli tunnen, et vajaksin selle alast koolitust. Olen mõnel korral konsulteerinud kogenumate kolleegidega.” (logopeed, Aakre Lasteaed-Algkool)

Millised aruandeid, dokumente, vorme peate oma asutustes täitma? Kas esineb samade andmete korduvat sisestamist? Õpilase individuaalse arengu kaart (kümme vastajat), koolivalmiduse kaart (kolm vastajat), töö analüüs ja aastalõpu kokkuvõtte osana sisehindamisest (kuus vastajat) ja iseloomustused (kaks vastajat). Lisaks märgiti ära individuaalse õppekava ja töökava koostamine ning HEV õpilaste kaardistamise tabeli ja vajadusel käitumise tugikaardi täitmine. Veel koostatakse tugikeskuse koosoleku protokolle. Elva Laste- ja Perekeskuses kajastatakse teenusel tehtava töö sisu ning täidetakse vastavat osa rehabilitatsiooniplaanis. Andmete korduva sisestamise kohta toodi välja, et seda tuleb ette mõnikord, kuid üritatakse vältida.

ÜLESANNE	LOGOPEED	SOTSIAAL- PEDAGOOG JA HEV LASTE ÕPETAJA	SOTSIAAL- PEDAGOOG	ERI- PEDAGOOG	ERI- PEDAGOOG, HEVKO	HEVKO	DIREKTOR	DIREKTOR, HEVKO, ÕPIABI- RÜHMA ÕPETAJA
a) Selgitan välja lapse arengutaseme, arengut takistavad põhjused, õpioskused, lugemis-ja kirjutamisraskused ning koostab tegevusplaani lapse arengu ja õppimise toetamiseks.	ALA, ELP			LAP	EG, RAK, LAM	PUK	PPP	
b) Valmistan ette õpiabi(rühma) või individuaaltunnid ja viib neid läbi.	ALA, ELP, LAÕ	Kool		LAP	EG, RAK, LAM		PPP	VLA
c) Hindan õpilase kommunikatsioonivõimet, selgitan välja kommunikatsioonihäiretega õpilased, toetan nende suulise ja kirjaliku kõne arengut ning soovitan neile sobiva suhtluskeskkonna.	ALA, ELP, LAÕ		PUK		RAK	PUK	PPP	
d) Hindan õpilase psühholoogilist arengut ja õppeprotsessis toimetulekut mõjutavaid tegureid.			PUK, RAK		RAK, LAM	PUK		
e) Nõustan last valikute ja otsuste tegemisel, eneseteadvuse kujunemisel, isikliku elu ja õppetööga seotud probleemide lahendamisel, suhtlemisoskuste omandamisel, enesehinnangu korrigeerimisel, kriisisituatsioonist väljatulemisel (vastava väljaõppe olemasolul).	ELP		PUK, RAK		RAK, LAM	PUK	PPP	VLA

ÜLESANNE	LOGOPEED	SOTSIAAL- PEDAGOOG JA HEV LASTE ÕPETAJA	SOTSIAAL- PEDAGOOG	ERI- PEDAGOOG	ERI- PEDAGOOG, HEVKO	HEVKO	DIREKTOR	DIREKTOR, HEVKO, ÕPIABI- RÜHMA ÕPETAJA
f) Selgitan koostöös lapse, õpetajate ja lapse vanematega välja lapse sotsiaalsed oskused ja hindan hariduse omandamist ja sotsiaalset tegutsemisvõimet takistavaid tegureid (sh käitumine, kohanemine ja õppimine, koolikohustuse eiramine, tõrjutus, kiusamine jms).			EG, PUK, RAK	RAK		PUK	PPP	VLA
g) Koostan lapse riski- ja kaitsetegureid arvestades juhtumipõhise tegevusplaani, määratledes erinevatel tasanditel olemasolevaid abi- ja tugivõimalusi.			EG, PUK, RAK	RAK			PPP	VLA
h) Kaardistan koolis esilekerkivate õpilaste sotsiaalsete ja koolikohustuse täitmist takistavad probleemid, koordineerin nende ennetus- ja lahendustegevusi.		Kool	EG, PUK, RAK	RAK			PPP	VLA
i) Selgitan välja koostöös teiste tugispetsialistidega õpilase abi- ja toetusvajaduse.	ELP, LAÕ	Kool	EG, PUK, RAK	RAK	EG, RAK, LAM	PUK	PPP	VLA
j) Hindan õpilase arengut ja toimetulekut õpikeskkonnas.	ALA, LAÕ	Kool	PUK, RAK	RAK	EG, RAK, LAM	PUK	PPP	VLA
k) Nõustan õpetajaid ja toetan neid õpilase õppe- ja arendustegevuse planeerimisel, parima õppemetoodika	ALA, LAÕ			LAP	EG, RAK, LAM	PUK	PPP	VLA

ÜLESANNE	LOGOPEED	SOTSIAAL- PEDAGOOG JA HEV LASTE ÕPETAJA	SOTSIAAL- PEDAGOOG	ERI- PEDAGOOG	ERI- PEDAGOOG, HEVKO	HEVKO	DIREKTOR	DIREKTOR, HEVKO, ÕPIABI- RÜHMA ÕPETAJA
valimisel, õppematerjalide kohandamisel jpm.								
l) Suunan õpilast ja toetan probleemide lahendamisel, kavandan ja viin läbi õpilase arengut toetavaid tegevusi individuaalselt või rühmas ning hindan meetmete tulemuslikkust.	ELP	Kool	EG, PUK, RAK	RAK	RAK, LAM	PUK	PPP	VLA
m) Nõustan kooli juhtkonda.	LAÕ		EG	LAP	EG, LAM	PUK		
n) Nõustan lapsevanemaid.	ALA, ELP, LAÕ	Kool	EG, PUK, RAK	LAP	EG, RAK, LAM	PUK	PPP	VLA
o) Teen koostööd teiste spetsialistidega (meditsiin, rehabilitatsioon, lastekaitse, haridusspetsialist jms) õpilasele vajaliku toe pakkumiseks.	ELP, LAÕ	Kool	EG, PUK, RAK	RAK	EG, RAK, LAM	PUK	PPP	VLA

Aakre Lasteaed-Algkool – ALA; Elva Laste- ja Perekeskus – ELP; Elva Gümnaasium – EG; Lasteaed Murumuna – LAM; Lasteaed Pihlakobar – LAP; Lasteed Önneseen – LAÕ; Puhja Kool – PUK; Palupera Põhikool – PPP; Valguta LAK – VLA; Rannu Kool – RAK.

MUSTVEE

Mustvee valla asutustes **kaardistavad HEV õpilasi** valdavalt HEV-koordinaatorid koos HEV töögrupi (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool) ja tugimeeskonnaga (Avinurme Gümnaasium). Lasteasutustes kaardistavad HEV lapsi enamasti logopeedid (Mustvee Lasteaed, Lasteaed Naerulind, Peipsi Gümnaasium).

EHIS-e registri nõuetele vastava täitmise HEV osas tagab HEV-koordinaator (Avinurme Gümnaasium, Voore Põhikooli lasteaed), sekretär (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool), logopeed (Peipsi Gümnaasium) või infojuht. Lasteasutustes tagab registri täitmise eest asutuse direktor (Mustvee Lasteaed, Lasteaed Naerulind).

Õpilasele sobiva õpiabivormi määrab enamasti asutuse tugimeeskond (sh HEV-koordinaator, tugispetsialistid, õpetajad) koostöös direktori ja/või õppenõukoguga. Vajadusel määrab õpiabivormi kooliväline nõustamismeeskond.

“Olenevalt õpilase erivajadusest määrab selle kas kooliväline nõustamiskomisjon või HEVKO koostöös kooli tugimeeskonnaga teeb ettepaneku; teatud tugimeetmete puhul määratakse sobiv meede lapsevanema nõusolekul ja direktori käskkirjaga; nt õpiabi teenus määratakse direktori käskkirja alusel ja lapsevanema nõusolekul.” (tugispetsialist, Avinurme Gümnaasium)

Tugisüsteemi koostööd kooliväliste osapooltega koordineerib HEV-koordinaator (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool, Peipsi Gümnaasium, Avinurme Gümnaasium) ja/või asutuse direktor (Peipsi Gümnaasium, Lasteaed Naerulind) koostöös logopeedi ja juhiabiga (Voore Põhikooli lasteaed).

Ettepaneku õpilase esindaja määramiseks nõustamiskomisjonis teeb direktor (Voore Põhikooli lasteaed, Avinurme Gümnaasium, Lasteaed Naerulind), kooli juhtkond (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool), klassijuhataja (Peipsi Gümnaasium) või HEV-koordinaator.

Õpiabi tõhusust jälgib HEV-koordinaator (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool, Peipsi Gümnaasium, Avinurme Gümnaasium), õpetaja (Peipsi Gümnaasium, Lasteaed Naerulind), tugispetsialist, õppejuht või kõik, kes õpilasega tegelevad (Voore Põhikooli lasteaed).

Vajadusel kutsub tugisüsteemi töögrupi kokku HEV-koordinaator (Voore Põhikooli lasteaed, Avinurme Gümnaasium, Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool), direktor (Lasteaed Naerulind, Voore Põhikooli lasteaed, Avinurme Gümnaasium), logopeed või õppealajuhataja (Peipsi Gümnaasium).

Erinevate juhtumite puhul nõustavad lapsevanemaid HEV-koordinaator (Mustvee Kool, Voore Põhikooli lasteaed, Avinurme Gümnaasium), tugispetsialistid (Mustvee Lasteaed, Voore Põhikooli lasteaed, Avinurme Gümnaasium, Peipsi Gümnaasium, Lasteaed Naerulind, Mustvee Kool, Lohusuu Kool), kooli juhtkond ja direktor (Lasteaed Naerulind, Mustvee Kool) ning õpetajad ja õppejuht (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu kool, Peipsi Gümnaasium, Mustvee Lasteaed, Lasteaed Naerulind).

“Olenevalt probleemist ja nõustamise valdkonnast – kas HEVKO, eripedagoog või logopeed.” (tugispetsialist, Avinurme Gümnaasium)

Juhtkonnale teevad ettepanekuid tugisüsteemide parendamiseks HEV-koordinaatorid (Mustvee Kool, Peipsi Gümnaasium, Avinurme Gümnaasium), tugispetsialistid (Peipsi Gümnaasium, Lasteaed Naerulind), õpetajad (Lasteaed Naerulind, Avinurme Gümnaasium, Voore Põhikooli lasteaed), lapsevanemad (Voore Põhikooli lasteaed) või kõik, kes märkavad selleks vajadust (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool).

Tugisüsteemi tööplaani ja dokumentatsiooni täitmise eest vastutavad HEV-koordinaator (Mustvee Kool, Voore Põhikool, Lohusuu Kool, Voore Põhikooli lasteaed, Avinurme Gümnaasium), tugispetsialistid (Mustvee Lasteaed, Mustvee Kool, Lasteaed Naerulind), õppejuht (Peipsi Gümnaasium, Mustvee Kool), õpetaja (Lasteaed Naerulind) ja direktor (Peipsi Gümnaasium).

HEV-alase seadusandlusega hoitakse end kursis läbi koolituste (Mustvee Lasteaed, Mustvee Kool, Avinurme Gümnaasium), seaduste lugemise (Avinurme Gümnaasium), interneti (Peipsi Gümnaasium,

Mustvee Lasteaed, Mustvee Kool), Rajaleidja (Peipsi Gümnaasium), kolleegide (Voore Põhikooli lasteaed). Lisaks märgiti ära vajadus seadusandlusega seotud koolituse järele (Voore Põhikooli lasteaed).

Milliseid aruandeid, dokumente, vorme (nt koolivalmiduse hindamise kaart) peate oma asutustes täitma? Kas esineb samade andmete korduvat sisestamist?

Õpilase individuaalse arengu kaart (neli vastajat), EHIS (kaks vastajat), individuaalne õppekava (kaks vastajat), koolivalmiduse hindamise kaart (kaks vastajat), laste iseloomustused (kaks vastajat), HEV tugimeeskonna koosolekute protokollid (kaks vastajat), aruanded (kaks vastajat) ning tööplaanid üle erinevate perioodide.

ÜLESANNE	LOGOPEED	ERIPEDAGOOG- LOGOPEED/ HEVKO	LOGOPEED, HEVKO	PSÜHHOLOOG	TUGISPETSIALIST	DIREKTOR, HEVKO
a) Selgitan välja lapse arengutaseme, arengut takistavad põhjused, õpioskused, lugemis- ja kirjutamisraskused ning koostab tegevusplaani lapse arengu ja õppimise toetamiseks.	PG	MK	VK+KLA		AG	
b) Valmistan ette õpiabi(rühma) või individuaaltunnid ja viib neid läbi.	PG	MK	VK+KLA			
c) Hindan õpilase kommunikatsioonivõimet, selgitan välja kommunikatsioonihäiretega õpilased, toetan nende suulise ja kirjaliku kõne arengut ning soovitan neile sobiva suhtluskeskkonna.	PG, MLA	MK	VK+KLA			
d) Hindan õpilase psühholoogilist arengut ja õppeprotsessis toimetulekut mõjutavaid tegureid.	PG		VK+KLA	MK, VK,LK		
e) Nõustan last valikute ja otsuste tegemisel, eneseteadvuse kujunemisel, isikliku elu ja õppetööga seotud probleemide lahendamisel, suhtlemisoskuste omandamisel, enesehinnangu korrigeerimisel, kriisisituatsioonist väljatulemisel (vastava väljaõppe olemasolul).		MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?

ÜLESANNE	LOGOPEED	ERIPEDAGOOG- LOGOPEED/ HEVKO	LOGOPEED, HEVKO	PSÜHHOLOOG	TUGISPETSIALIST	DIREKTOR, HEVKO
f) Selgitan koostöös lapse, õpetajate ja lapse vanematega välja lapse sotsiaalsed oskused ja hindan hariduse omandamist ja sotsiaalset tegutsemisvõimet takistavaid tegureid (sh käitumine, kohanemine ja õppimine, koolikohustuse eiramine, tõrjutus, kiusamine jms).	PG	MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?
g) Koostan lapse riski- ja kaitsetegureid arvestades juhtumipõhise tegevusplaani, määratledes erinevatel tasanditel olemasolevaid abi- ja tugivõimalusi.			VK+KLA		AG	?
h) Kaardistan koolis esilekerkivate õpilaste sotsiaalsete ja koolikohustuse täitmist takistavad probleemid, koordineerin nende ennetus- ja lahendustegevusi.		MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?
i) Selgitan välja koostöös teiste tugispetsialistidega õpilase abi- ja toetusvajaduse.	PG		VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?
j) Hindan õpilase arengut ja toimetulekut õpikeskkonnas.	PG, MLA	MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	
k) Nõustan õpetajaid ja toetan neid õpilase õppe- ja arendustegevuse planeerimisel, parima õppemetoodika valimisel, õppematerjalide kohandamisel jpm.	PG, MLA	MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?

ÜLESANNE	LOGOPEED	ERIPEDAGOOG-LOGOPEED/ HEVKO	LOGOPEED, HEVKO	PSÜHHOLOOG	TUGISPETSIALIST	DIREKTOR, HEVKO
l) Suunan õpilast ja toetan probleemide lahendamisel, kavandan ja viin läbi õpilase arengut toetavaid tegevusi individuaalselt või rühmas ning hindan meetmete tulemuslikkust.	PG, MLA	MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?
m) Nõustan kooli juhtkonda.		MK	VK+KLA	MK, VK,LK		
n) Nõustan lapsevanemaid.	PG, MLA	MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?
o) Teen koostööd teiste spetsialistidega (meditsiin, rehabilitatsioon, lastekaitse, haridusspetsialist jms) õpilasele vajaliku toe pakkumiseks.	PG, MLA	MK	VK+KLA	MK, VK,LK	AG	?

Mustvee Kool – MK; Lohusuu Kool – LK; Voore kool ja Kääpa Lasteaed – VK+KLA; Peipsi Gümnaasium – PG; Mustvee Lasteaed – MLA; Avinurme Gümnaasium – AG; Avinurme Lasteaed – ALA.

PÖLTSAMAA

Haridusliku erivajadusega (HEV) õpilasi kaardistavad üldiselt HEV-koordinaator ja tugispetsialistid koostöös õppealajuhataja ning klassi- ja aineõpetajatega (Adavere Põhikool, Aidu Lasteaed-Algkool, Esku-Kamari Kool, Lasteaed Siilipesa, Lasteaed Tõruke, Lustivere Põhikool, Pisisaare Algkool, Puurmani Mõisakool, Põltsamaa Ühisgümnaasium).

EHIS-e registri nõuetele vastava täitmise HEV osas tagavad asutuse direktor (Aidu Lasteaed-Algkool, Esku-Kamari Kool, Lasteaed Tõruke, Lasteaed Siilipesa, Lustivere Põhikool, Pisisaare Lasteaed-Algkool) ning õppealajuhataja, sekretär ja/või HEV-koordinaator (Adavere Põhikool, Lasteaed Tõruke, Puurmani Mõisakool, Põltsamaa Ühisgümnaasium).

Õpilasele sobiva õpiabivormi määrab kooliväline nõustamismeeskond, kui tegemist on eritoega (Adavere Põhikool, Puurmani Mõisakool, Esku-Kamari Kool, Lasteaed Tõruke, Lustivere Põhikool, Põltsamaa Ühisgümnaasium). Üldtoe määrab asutuse HEV-koordinaator koostöös tugispetsialistide ja klassõpetajatega (Aidu Lasteaed-Algkool, Esku-Kamari Kool, Pisisaare Algkool, Põltsamaa Ühisgümnaasium) või kooli õpiabi ümarlaud (Adavere Põhikool, Lustivere Põhikool) või kooli juhtkond (Puurmani Mõisakool, Lasteaed Tõruke, Lasteaed Siilipesa). Oluline roll on kooli ja Rajaleidja spetsialistide koostööl ning Põltsamaa haridusasutustes mainiti koostööd enam kui teiste omavalitsuste vastajate seas.

“Koostöös kool ja Rajaleidja spetsialistid; sageli jäävad need sobiva õpiabivormi leidmised ja määramised venima lapsevanemate suhtumise jm taha; märgatakse ehk küll, kuid napib ka koolil ressursi... Kindlasti ei ole kõik õpilased vajadusele vastavalt aidatud; erivajadustega lapsi tuleb järjest juurde.” (psühholoogiline nõustaja, Esku-Kamari Kool, Adavere Põhikool, Lustivere Põhikool)

Tugisüsteemi koostööd kooliväliste osapooltega koordineerib peamiselt HEV-koordinaator (Pisisaare Algkool, Aidu Lasteaed-Algkool, Puurmani Mõisakool, Lustivere Põhikool, Adavere Põhikool, Põltsamaa Ühisgümnaasium), aga ka asutuse direktor (Esku-Kamari Kool, Lasteaed Tõruke, Lasteaed Siilipesa, Puurmani Mõisakool). Küll aga toodi ühes asutuses välja ka, et koostööd ei koordineeritagi.

“Mitte keegi. Iga tugispetsialist töötab ise. Senine HEV-koordinaator seda ei teinud.” (tugispetsialist, Põltsamaa Ühisgümnaasium)

Küsimusele, kes teeb ettepaneku õpilase esindaja määramiseks nõustamiskomisjoni, mitmed asutused vastust ei andnud. Vastanud asutustes **teevad ettepaneku õpilase esindaja määramiseks nõustamiskomisjoni** õpetaja ja direktor (Aidu Lasteaed-Algkool, Pisisaare Algkool, Esku-Kamari Kool, Lustivere Põhikool). Põltsamaa Ühisgümnaasiumis on õpilase esindajaks HEV-koordinaator-sotsiaalpedagoog. Puurmani Mõisakool vastas antud küsimusele, et õpilase esindajaks on tema seaduslik esindaja ning nõustamismeeskonna ümarlual osaleja(d) valib HEV-koordinaator.

Õpiabi tõhusust jälgivad enamasti mitmed erinevad osapooled, sh HEV-koordinaator koostöös tugispetsialistide (Puurmani Mõisakool, Lustivere Põhikool) ja klassijuhatajaga (Pisisaare Algkool, Aidu Lasteaed-Algkool, Adavere Põhikool, Esku-Kamari Kool) ning aineõpetajatega. Põltsamaa Ühisgümnaasiumis märgiti ära nii ümarlaud kui ka HEV-koordinaator, tugispetsialistid, klassijuhataja ja lapsevanemad. Lasteaedades (Tõruke, Siilipesa) jälgib õpiabi tõhusust direktor.

Tugisüsteemi töögrupi kutsub vajadusel kokku enamasti HEV-koordinaator (Pisisaare Algkool, Puurmani Mõisakool, Lustivere Põhikool, Adavere Põhikool) koos klassijuhataja ja direktoriga (Aidu Lasteaed-Algkool). Direktor on vastutav töögrupi kokku kutsumise eest Esku-Kamari Koolis ning lasteaedades. Põltsamaa Ühisgümnaasiumis kutsuvad vastavalt vajadusele tugisüsteemi töögrupi kokku HEV-koordinaator, õppealajuhataja või tugispetsialistid – kuidas kunagi.

Erinevate juhtumite puhul nõustavad lapsevanemaid olenevalt probleemist ümarluala spetsialistid, sh tugispetsialistid, (klassi)õpetajad, õppealajuhataja ja direktor (Aidu Lasteaed-Algkool, Lasteaed Tõruke, Lasteaed Siilipesa, Esku-Kamari Kool, Lustivere Põhikool, Puurmani Mõisakool, Põltsamaa Ühisgümnaasium) ning HEV-koordinaatorid (Adavere Põhikool, Pisisaare Algkool).

Juhtkonnale teeb ettepanekuid tugisüsteemide töö parendamiseks HEV-koordinaator (Puurmani Mõisakool, Pisisaare Algkool, Aidu Lasteaed-Algkool), tugispetsialistid (Lasteaed Tõruke, Lasteaed Siilipesa,

Aidu Lasteaed-Algkool, Puurmani Mõisakool), õpetajad (Puurmani Mõisakool, Adavere Põhikool, Esku-Kamari Kool, Lustivere Põhikool, Aidu Lasteaed-Algkool). Põltsamaa Ühisgümnaasiumis võib ettepanekuid teha igaüks ning tugisüsteemide töö parendamiseks korraldatakse tugispetsialistidega arutelusid.

Tugisüsteemi tööplaani ja dokumentatsiooni täitmise eest vastutavad klassiõpetaja (Pisisaare Algkool, Aidu Lasteaed-Algkool), direktor (Esku-Kamari Kool, Lasteaed Tõrke, Lasteaed Siilipesa, Puurmani Mõisakool), HEV-koordinaator ja tugispetsialistid (Adavere Põhikool, Aidu Lasteaed-Algkool, Lasteaed Tõrke, Lustivere Põhikool, Puurmani Mõisakool, Põltsamaa Ühisgümnaasium).

“Tugisüsteemi toimimise eest vastutab kooli direktor. Konkreetse toe väljaselgitamise eest vastutavad aineõpetajad, tugispetsialistid, klassijuhatajad. Toe rakendamise protsessi eest vastutab HEVKO. Õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardi eest vastutab meie koolis HEVKO.” (direktor, Puurmani Mõisakool)

HEV-alase seadusandlusega hoitakse end kursis peamiselt Rajaleidja ning nende korraldatud infopäevade kaudu (Esku-Kamari Kool, Lasteaed Siilipesa, Lasteaed Tõrke, Lustivere Põhikool, Põltsamaa Ühisgümnaasium) või seaduseid lugedes (Aidu Lasteaed-Algkool, Pisisaare Algkool). Olulisemate teabeallikate hulka kuuluvad ka internet ja erinevad asjakohased väljaanded (Adavere Põhikool, Lasteaed Tõrke, Pisisaare Algkool, Põltsamaa Ühisgümnaasium). Lisaks konsulteeritakse kolleegide ja juhtkonnaga (Lasteaed Tõrke, Põltsamaa Ühisgümnaasium) ning peetakse vastavaid koosolekuid (Esku-Kamari Kool, Puurmani Mõisakool) ja osaletakse koolitustel (Aidu Lasteaed-Algkool, Puurmani Mõisakool). Mõningatel juhtudel vastav informatsioon saadetakse koolidele (Puurmani Mõisakool).

Milliseid aruandeid, dokumente, vorme (nt koolivalmiduse hindamise kaart) peate oma asutustes täitma? Kas esineb samade andmete korduvat sisestamist?

Kõige enam ehk pea kõikides küsimustikule vastanud asutustes täidetakse individuaalse arengu kaarte. Veel täidetakse koolivalmiduse kaarte (kuus vastajat), koostatakse õpilastele iseloomustused (neli vastajat), kõnekaardid (neli vastajat) ning täidetakse EHIS-e andmeid (kolm vastajat), e-kooli või Stuudiumit. Lisaks püstitatakse asutustes igakuiselt eesmärgid ning tehakse tulemuste analüüs, peetakse tööpäevikuid ja -kavasid ning vaatluskaarte. Veel analüüsivad tugispetsialistid tugisüsteemi tegevusi kui koostavad aasta kokkuvõtteid iga õpilase kohta. Üks asutus märkis, et enamasti suheldakse teiste osapooltega suuliselt. Vähem märgiti individuaalsete õppekavade koostamist, teatiste vormistamist lapsevanematele ning taotluste kirjutamist Rajaleidjasse.

Leiti, et aruandlust on palju ning esineb andmete korduvat täitmist, kuid tugisüsteemidega seotud andmete sisestamisel üritatakse dubleerimist vältida.

ÜLESANNE	LOGOPEED	LOGOPEED-ERI-PEDADAGOOG	SOTSIAAL-PEDAGOOG	SOTSIAAL-PEDAGOOG-HEVKO	PSÜHHOLOOGI LINE NÕUSTAJA (HINGEHOIDJA)	TUGI-SPETSIALIST	HEVKO	DIREKTOR/HEV KO	ÕPETAJA/ERI-PEDAGOOG/KLASSIÕPETAJA	DIREKTOR
a) Selgitan välja lapse arengutaseme, arengut takistavad põhjused, õpioskused, lugemis- ja kirjutamisraskused ning koostab tegevusplaani lapse arengu ja õppimise toetamiseks.	LA, LAT, LAS, ÜG, ALK	LAT,PAK	PMK			ÜG	APK		ALK, PMK,	
b) Valmistan ette õpiabi(rühma) või individuaaltunnid ja viib neid läbi.	LA, LAT, LAS, ÜG, ,ALK, ?, LA	LAT, PAK							ALK, PMK,	
c) Hindan õpilase kommunikatsioonivõimet, selgitan välja kommunikatsioonihäiretega õpilased, toetan nende suulise ja kirjaliku kõne arengut ning soovitan neile sobiva suhtluskeskkonna.	LA,LAT, LAS, ÜG, ALK	LAT, PAK							PMK	
d) Hindan õpilase psühholoogilist arengut ja õppeprotsessis toimetulekut mõjutavaid tegureid.	ÜG	LAT			LPK, EKK, APK	ÜG			ALK	
e) Nõustan last valikute ja otsuste tegemisel, eneseteadvuse kujunemisel, isikliku elu ja õppetööga seotud probleemide lahendamisel, suhtlemisoskuste omandamisel, enesehinnangu korrigeerimisel, kriisisituatsioonist väljatulemisel (vastava väljaõppe olemasolul).	ÜG	LAT	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG			ALK	

ÜLESANNE	LOGOPEED	LOGOPEED-ERI-PEDAGOGOOG	SOTSIAAL-PEDAGOGOOG	SOTSIAAL-PEDAGOOG-HEVKO	PSÜHHOLOOGI LINE NÕUSTAJA (HINGEHOIDJA)	TUGI-SPETSIALIST	HEVKO	DIREKTOR/HEVKO	ÕPETAJA/ERI-PEDAGOOG/KLASSIÕPETAJA	DIREKTOR
f) Selgitan koostöös lapse, õpetajate ja lapse vanematega välja lapse sotsiaalsed oskused ja hindan hariduse omandamist ja sotsiaalset tegutsemisvõimet takistavaid tegureid (sh käitumine, kohanemine ja õppimine, koolikohustuse eiramine, tõrjutus, kiusamine jms).		LAT,PAK	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG			ALK	
g) Koostan lapse riski- ja kaitsetegureid arvestades juhtumipõhise tegevusplaani, määratledes erinevatel tasanditel olemasolevaid abi- ja tugivõimalusi.						ÜG		EKK		
h) Kaardistan koolis esilekerkivate õpilaste sotsiaalsete ja koolikohustuse täitmist takistavad probleemid, koordineerin nende ennetus- ja lahendustegevusi.			PMK	ÜG	LPK, EKK, APK			EKK		LPK
i) Selgitan välja koostöös teiste tugispetsialistidega õpilase abi- ja toetusvajaduse.	ÜG, ?	PAK, LAT	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG	APK	EKK	PMK, ALK	APK, PAK, LPK
j) Hindan õpilase arengut ja toimetulekut õpikeskkonnas.	ÜG, ALK	PAK, LAT	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG	APK		PMK, ALK	
k) Nõustan õpetajaid ja toetan neid õpilase õppe- ja arendustegevuse planeerimisel, parima	LAT, LAS, ÜG, ALK, ?	PAK, LAT	PMK		LPK, EKK, APK	ÜG	APK	EKK	PMK	

ÜLESANNE	LOGOPEED	LOGOPEED-ERI-PEDADAGOOG	SOTSIAAL-PEDAGOOG	SOTSIAAL-PEDAGOOG-HEVKO	PSÜHHOLOOGI LINE NÕUSTAJA (HINGEHOIDJA)	TUGI-SPETSIALIST	HEVKO	DIREKTOR/HEV KO	ÕPETAJA/ERI-PEDAGOOG/KLASSIÕPETAJA	DIREKTOR
õppemetoodika valimisel, õppematerjalide kohandamisel jpm.										
l) Suunan õpilast ja toetan probleemide lahendamisel, kavandan ja viin läbi õpilase arengut toetavaid tegevusi individuaalselt või rühmas ning hindan meetmete tulemuslikkust.	ALK, ?, LA	PAK, LAT	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG			ALK	
m) Nõustan kooli juhtkonda.		PAK, LAT		ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG				
n) Nõustan lapsevanemaid.	LAT, LAS, ÜG, ?, ALK, LA	PAK, LAT	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG		EKK	PMK, ALK	LPK
o) Teen koostööd teiste spetsialistidega (meditsiin, rehabilitatsioon, lastekaitse, haridusspetsialist jms) õpilasele vajaliku toe pakkumiseks.	LA, LAT, LAS, ÜG	LAT, PAK	PMK	ÜG	LPK, EKK, APK	ÜG	APK	EKK	ALK, PMK	PAK, LPK, APK

Puurmani Mõisakool – PMK; Esku Kamari Kool – EKK; Põltsamaa Lasteaed Tõruke – LAT; Adavere Põhikool – APK; Lustivere Põhikool – LPK; Aidu Lasteaed-Algkool – ALK; Põltsamaa Ühisgümnaasium – ÜG; Pisisaare Algkool – PAK; Puurmani Lasteaed Siilipesa – LAS; Lasteaed LA (logopeed, kes ütles, et uuest aastast töötab ainult lasteaias)

13.2. LAPSEVANEMATE VEEBIKÜSITLUSE KOKKUVÕTE

Lapsevanemate veebiküsitlusele vastas 420 lapsevanemat; sh 62 Elva vallast, 59 Mustvee vallast ning 117 Põltsamaa vallast vanemat. 182 vastajat eelistasid oma elukoha omavalitsust mitte märkida.

Vastanutest 283 laps(ed) on saanud koolis ja/või lasteaias tugispetsialisti teenust. 128 küsitlusele vastanud vanema laps ei ole teenust koolis ega lasteaias saanud ning 9 vanemat jätsid küsimusele vastamata. Teenust saanute jagunemine omavalitsuste lõikes on järgmine:

- Elva vallas said teenust 39 last
- Mustvee vallas said teenust 41 last
- Põltsamaa vallas said teenust 78 last

Küsimusele, **kas lapsevanemad tundsid end teenuse osutamisesse piisavalt kaasatuna**, vastas **44% (n=183)**, et olid piisavalt kaasatud ning **27% (n=112)** ei tundnud ennast piisavalt kaasatuna. 43 lapsevanemat (10%) valisid antud küsimuse vastuseks „Muu“ – valdavalt põhjuseks, et vanem oli ise aktiivne ja kaasati oma initsiatiivil või väidetavalt puudus vajadus kaasamiseks. Ülejäänud jätsid vastamata.

Elva vallas tundsid end kaasatuna 23 (59%) vanemat, kelle laps oli tugispetsialisti teenust saanud. Mustvee vallas tundsid end kaasatuna 20 (49%) ning Põltsamaa vallas 53 (68%) vanemat.

Teenuse tulemuslikkust hindasid vanemad valdavalt positiivselt, st **57% (n= vanematest leidsid, et tugiteenus aitab nende last. 10% tunnistasid, et teenus ei olnud nende last aidanud ning 27% ei osanud tulemuslikkust hinnata.**

Keskmiselt 31% (n=148) vanematest on otsinud abi mujalt ehk väljaspoolt haridusasutust.

Vanemad otsisid abi mujalt järgmistel põhjustel:

- Pakkumaks lapsele regulaarsemat tuge (spetsialistidel on ülekoormatus ja/või käivad harva kohal);
- Lasteaias/koolis puudub vastav teenus või spetsialist;
- Lasteaia/kooli teenusega ei olda rahul;
- Rehabilitatsiooniplaani alusel;
- Diagnoos, mille tõttu peab käima mujal;
- Vanema isiklik soov.

Küsimusele, kas vanemad oleksid valmis osalema vanematele ja lastele korraldatud koolitustel, ümarlaudadel jm taolistel üritustel vastas jaatavalt 330 vastajat (79%).

14. LISA 2 – PRAKTIKANÄITED

Käesolevas lisas on antud ülevaade teiste omavalitsuste - Pärnu, Viljandi, Tartu ning Saaremaa - parimatest praktikatest koos nende tugevuste ja kitsaskohtadega tugispetsialistide teenuse osutamisel.

14.1. PÄRNU ÕPPENÕUSTAMISKESKUS

- Pärnu Õppenõustamiskeskuses on 19 tugispetsialisti – 10 sotsiaalnõustajat, 9 psühholoogi. Logopeedid ja eripedagoogid ei kuulu keskuse alla, vaid töötavad koolide ja lasteaedade juures. Lisaks keskuse all ka linnaelanike nõustamine - psühholoogiateenistus (1,0 kohta psühholoogile).
- Hetkel pakutakse teenust eelkõige koolidele. Lasteaiad liitusid süsteemiga märtsist 2019 (lähevad appi kutse peale). Kõikide lasteaedade peale planeeritud 1 psühholoog ja 1 sotsiaalnõustaja. Esmane kriis lasteaedades lahendatakse õpetajate poolt. Maakoolid liidetakse süsteemiga

septembris 2019 (5 õppeasutust). Vajadus täiendava psühholoogi järele, et tagada ühtne kvaliteedi tase.

- Töö graafikut alusel: 22-27 tundi nädalas koolis; reegel, et keskuses mitte vähem kui 8 tundi (vestlused, kovisioon, ümarlauad, kogemuste vahetamine, arutelud). Kaugematest koolidest tulijatele on kohandatud süsteem selliselt, et jõuavad kord nädalas keskusesse, nt nõupidamistele, valdkonna koosolekutele jne.
- Praegu igas koolis kaks spetsialisti, ei jagata end koolide vahel. Kahes suuremas koolis 3 spetsialisti.
- Kõik koolide tugispetsialistid on täiskoormusega. Ühe koha peal hoida mitut osakoormusega spetsialisti on kulukas, kuid kui vajadus olemas, siis nii tehakse (linnaelanike nõustamisel).
- Tööplaanis ka ennetustegevused.
- Inimesed nii valitud, et kompetentsid täiendaksid üksteist (nt üks on psühholoogi, teine psühholoog-eripedagoog ettevalmistusega). Võtavad hea meelega koolist tulnud noori ja õpetavad välja. Aastaga juba kogenud.
- Õppenõustamiskeskuses on logopeed-eripedagoogi ettevalmistusega inimene, kelle poole saavad pöörduda need lapsevanemad, kelle lapsed lasteaias ei käi. Samuti need, kelle lapse lasteaias logopeedi pole.
- Ideaalis kujundaksid süsteemi nii, et logopeedid töötavad lasteaias ja koolis polegi vaja, häälikute õpe teostatakse lasteaias. Koolis eripedagoog, kes tegeleb õpiabiga. Paraku nii veel ei ole.
- Tugispetsialistide arvu määramine vana määruuse ehk laste arvu järgi. Näevad, et kui erituge ja tõhustatud tuge ka arvestada, siis on vajadus spetsialistide järgi suurem.
- Kui koolides on olemas piisavalt abiõpetajaid ja abipersonal, siis üks psühholoogi ametikoht kuni 600 lapse kohta on optimaalne. Abipersonal ja abiõpetajad lihtsustavad olulisel määral tugispetsialistide ja õpetajate tööd.
- Suureks abiks on spetsialistidele linnavalitsuses kaasava hariduse spetsialist.
- Õppenõustamise keskuse puhul bürokraatiaga ei koormata, tehakse poolaasta aruanded ja aastaaruanded. Jooksvalt lapsevanematele vastamine, nõustamiste kokkuvõtted jms. Nt Rajaleidjale dokumentide ettevalmistamine on koolis põhiliselt HEV koordinaatori ülesanne. Vormide täitmise maht on kasvanud küll, aga on harjutud seda tegema. Mõnes koolis kirjutavad igapäevaselt laste kohta ülevaate - mida tegid, kuidas toimis jne, eelkõige eriliste laste puhul.
- Koolitused - spetsialistid otsivad ise endale koolitused, sisekoolitused kolleegidele.
- Õpetajate nõustamine - kui õpetaja küsib, siis ta saab abi nii koolis kui keskuses. Üle 10a on õpetajatele pakutud supervisiooni, koos tugispetsialistidega. Samas õpetaja, kes vajaks nõustamist, kohati ise ei arva, et vajab. Õpetajate roll - kõikide õpetajate algharidusse peab kuuluma 160 tundi eripedagoogikat. Praegu, kus tavaklassis on erivajadusega lapsed, siis peab kogu personal olema koolitatud. Meelsuse tõstmine oluline. Paljud õpetajad arvavad, et neisse see ei puutu.
- Vene õppekeelega kool – tugispetsialistid kakskeelsed.

Süsteemi plussid:

- Keskuse all töötades on spetsialistid sõltumatud ja saavad pühenduda oma erialale, nõustada õpetajaid ja lapsi ning peresid, mitte asendada tunde.
- Keskuse juures saab ühtset infot, igapäevast kovisiooni, võimalus oma ala spetsialistidega teadmisi vahetada.
- Arendav ja toetav keskkond, noortel hea alustada, sest kogenumate tugi on olemas.
- Nõustamine neutraalses keskkonnas. Lapsel/perel lihtsam valida nõustajat.
- Kaadri voolavus on keskuses üliväike, inimesed ei vahetu.
- Töötab hästi see, et võetakse just kooli lõpetanud noored ja õpetatakse välja. Aastaga on võimalik saada üsna palju kogemusi. Keskuse näol on tugi olemas.

Süsteemi väljakutsed:

- Koolijuhid huvitatud sellest, et tugispetsialistid oleks koolide juures.
- Koolid on erinevad, erinev süsteem toimetamiseks.
- Nõustamismeeskondade kombineerimine, nt uue inimese tööle võtmisel või juhtumipõhiste meeskondade moodustamisel peab rohkem vaeva nägema meeskonna kombineerimisega (kes kellega sobib, kellel on millised läbirääkimisoskused).

14.2. VILJANDI PÄEVAKESKUS

- Viljandi Päevakeskuse juurde loodi alates 01.01.2018 laste ja perede osakond, mille põhieesmärgiks on tugispetsialistide pakutavate teenuste pakkumine Viljandi linna koolieelsetele lasteasutustele ja põhikoolidele.
- Aluseks võeti Pärnu mudel.
- Muutmise algatamise initsiaatoriteks olid ka haridusasutuste hoolekogud.
- Vajadus tekkis, kuna oli tugispetsialistide puudus. Tugispetsialistid olid koolide ja lasteaedade juures ning lepingu nendega sõlmis direktor. Keeruline oli aru saada, mis on koormused ja kuidas tööaeg jaguneb ning mis on ülesanded.
- Esimese asjana telliti sisse töökohtade kaardistus, kus vaadati täpselt üle kõik tööülesanded ja tööülesannetele kuluv aeg. Selle baasiga tehti tööülesannete vahelised väga selged jaotused. Seni olid näiteks logopeedid teinud palju ka eripedagoogi tööd.

Muudatused:

- Tööandajaks KOV, mitte kool - tekitas pahameelt mh koolijuhtkondades, kuna tugispetsialiste sai seni kasutada nt asendusõpetajana, saata ekskursioonile vmt.
- Töö sisu muutus - logopeedide ja eripedagoogide vahel selgem piir. Töoarvestus väga kindel. Päevas 7 tunnine tööaeg, sellest 5 tundi kontaktundideks, 2 tundi ettevalmistusele, paberite täitmisele.
- Igal sügisel laste ülevaatus - kasutavad ka n.ö kontrollimise mehhanismi ehk ülevaatus teevad kohati mitu logopeedi.
- Lasteaedadesse tekkis psühholoog, lisaks on logopeed ja eripedagoog. Koolis eripedagoog, psühholoog ja sotsiaalpedagoog- vt juurde kodulehte.
- Logopeedi koolis enam ei ole - kui koolis tekib vajadus, siis selle eest peab vanem ise tasuma ja sellisel juhul läheb vanem sinna, kus on logopeed, mitte ei sõida logopeed.
- Vanemal on õigus vahetada spetsialisti, kuid lapse transpordi korraldab ise.
- Töötajate jaoks muutused:
- Tööandajaks sai KOV, samas säilitati neile samad tingimused õpetajatega (palk, puhkused, ITIC kaart).
- Töölepingus määratud töötamise koht, igapäev määratud kool/lasteaed.
- Töötajad on koolimeeskondade liikmed - korra nädalas osalevad koolide juhtkondade koosolekutel.
- Koostöö - senini ei tuntud samas linnas üksteist. Korra kvartalis meeskonnaüritus, kasvatab koos hakkamasaamise tunnet.
- Info laste kohta liigub paremini (nt võib vanem koolikaardil mingi info kirjutamist keelata).

Probleemid:

- Koolitusraha ei liikunud koos töötajatega keskusesse, praegu eelarves koolitusteks ca 5000.-aastas. Samas on koolitused väga kallid võrreldes näiteks õpetajate koolitustega, üks koolituspäev võib olla keskmiselt 160 eurot. Teevad võimalusel ka sisekoolitusi, ehk kui keegi on saanud mingil heal koolitusel käia, annab selle info edasi. Kõiki koolitusi ei ole võimalik edasi anda, nt logopeedidel on hästi spetsiifilised koolitused.
- Abi vajavad juba ka 2,5-aastased lapsed (logopeedilist), selleks hetkel ressursi ei ole.
- Rohkem sooviks tegeleda ennetusega ja peredega - praegu ei jää ennetuseks aega, samuti vähe aega perenõustamistele.
- Linna vs maalapsed - surve linnakoolidesse suur, sh tugiteenustele.

Mida teha teisiti:

- 22 tugispetsialisti+ 1 juht (inimesi 25+1) – keeruline kohti juurde saada (volikogu nõusolek), samas vajadus üha kasvab ja täna tasulist teenust pakkuda ei suudeta. Tasulist teenust saaks pakkuda ka lähivaldadele, lähivallad käinud nende juures uurimas mudelit.
- Alustama peaks õppeaasta algusest, Viljandi alustas eelarve aasta algusest.
- Mitu muudatust käivitus samal ajal - tsentraliseeriti ka haridusasutuste haldusjuhtimist, lasteaedade toitlustamist.

- Kommunikatsioon, et hirmud maha võtta ja kõik võimalikud ohud läbi mõelda. Kommunikatsiooni pole kunagi liiast.

14.3. SAAREMAA KESKUS

Probleemi kirjeldus

- Tugispetsialistide vähesus, killustatus saare lõikes
- Spetsialistide koormused ebaühtlased
- HEV laste arvu kasv
- Rahalise ressursi piiratus ja inimeste lisavajadus

Tegevused

- Loodud 2019. aasta alguses keskus, juhatajaks logopeed (tekitas tugispetsialistides turvatunde)
- Olemasolevad tugispetsialistid lepingulises suhtes keskusega- töökohaks haridusasutus.
- Koolituste eelarve pingeline- kui on nii palju spetsialiste, on kasulikum koolitus saarele tellida.
- Eelarves autode rent
- Hetkel kaardistavad olukorda- kommunikatsioon ja vestlused kõigiga
- Haridusasutustes tekivad tugispetsialistide meeskonnad
- Töötajatel 35 tunnine töönädala, päevas 5 tundi kontaktideks ja 2 tundi üldtööaega. Maksimaalne koormus 1,2 või 1,25.
- Puhkus võrdne õpetajaga
- Planeerivad astmelist palgasüsteemi- juhendajatasu ja vastavalt kvalifikatsioonile palgatase
- Planeeritakse praktikabaasiks hakata, järelkasv. Võrgustik toimib hästi ka praegu (ainesektsioon)
- Noortele lisasoodustused- nt eluase, lähtetoetus- "õng kogu aeg vees"
- Planeerivad alustada sügisel 1.septembril- alguse aeg tähtis siduda kooli algusega

14.4. TARTU LINNA VÕRGUSTIK

Võrgustiku osad:

- Koolid, lasteaiad ja seal töötavad spetsialistid
- Hariduse Tugiteenuste Keskus
- Nõustamis- ja Kriisiabi Keskus
- Kompetentsikeskused, nt Masingu kool, Hiie kool, Pääsupesa lasteaed
- Planeeritakse tulevikus võrgustikku kaasata ka huvikoolid
- Spetsialistide vahel tugev võrgustikutöö, mida koordineerib LV

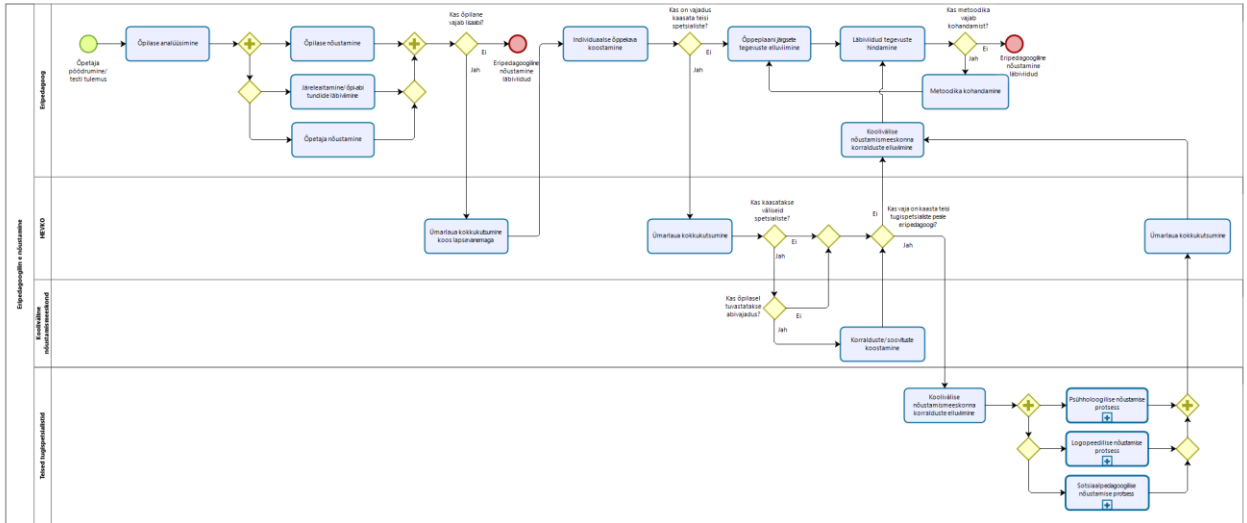
Tööjaotus:

- Teenust saavad lapsed haridusasutuses.
- Tugiteenuste Keskuses ei ole teenus, vaid on nõustamine ja hindamine, ent läbi rehabilitatsiooniplaani pakuvad ka teraapiat.
- Lasteaias on kõikides majades HEV koordinaator (0,25 kohta) ja logopeed. Erirühmadel on eraldi tugispetsialist; psühholoog teatud hulgale majadele (lepingus Hariduse Tugiteenuste Keskusega). Psühholoog on määratud konkreetse maja juurde - 4 lasteaeda ühe psühholoogi kohta (kaks suurt ja kaks väikest).
- Koolid kasutavad koosseisu määramiseks vana määrust (laste arvust lähtuv) ning haridusasutuse juhi ettepanekut koosseisu osas. Olemas kõik kohustuslikud teenused - HEVKO, logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, psühholoog.
- Kompetentsikeskusesse saavad pöörduda nii vanemad kui ka kõik koolid, on mh siseriiklikud kompetentsikeskused. Koolitavad õpetajaid HEV temaatikas.

15. LISA 3 – TÖÖPROTSESSID

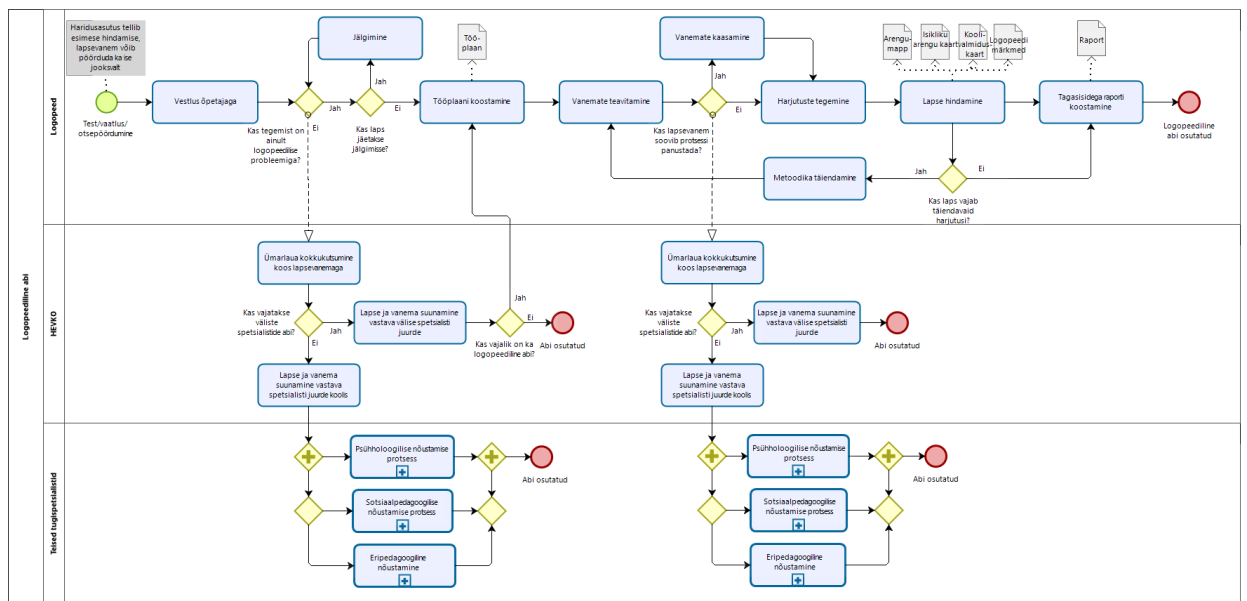
ELVA

Eripedagoog

Powered by bizagi

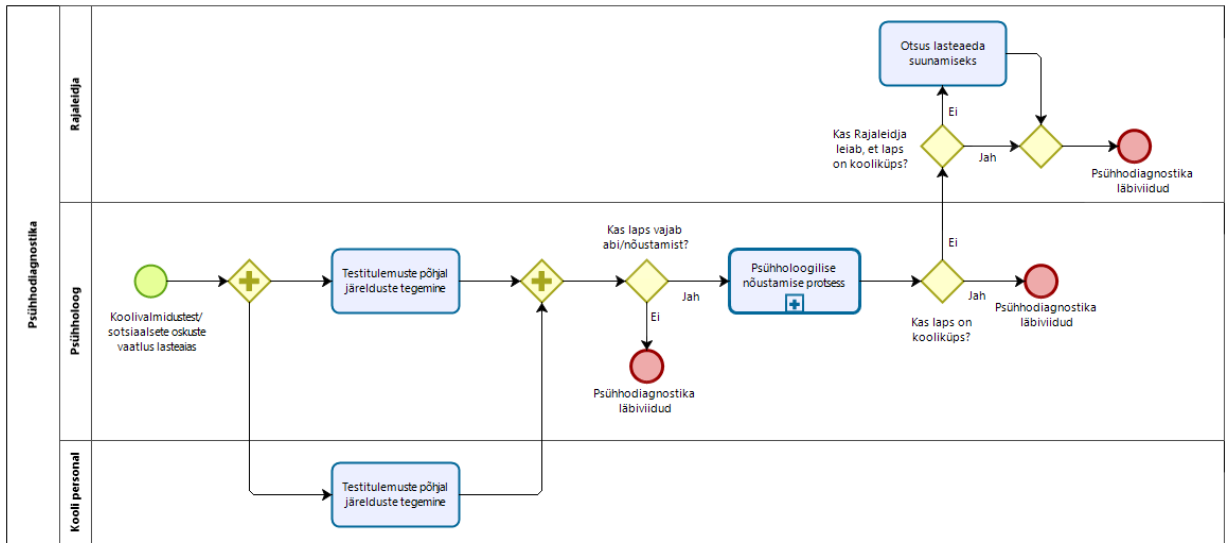
Logopeed

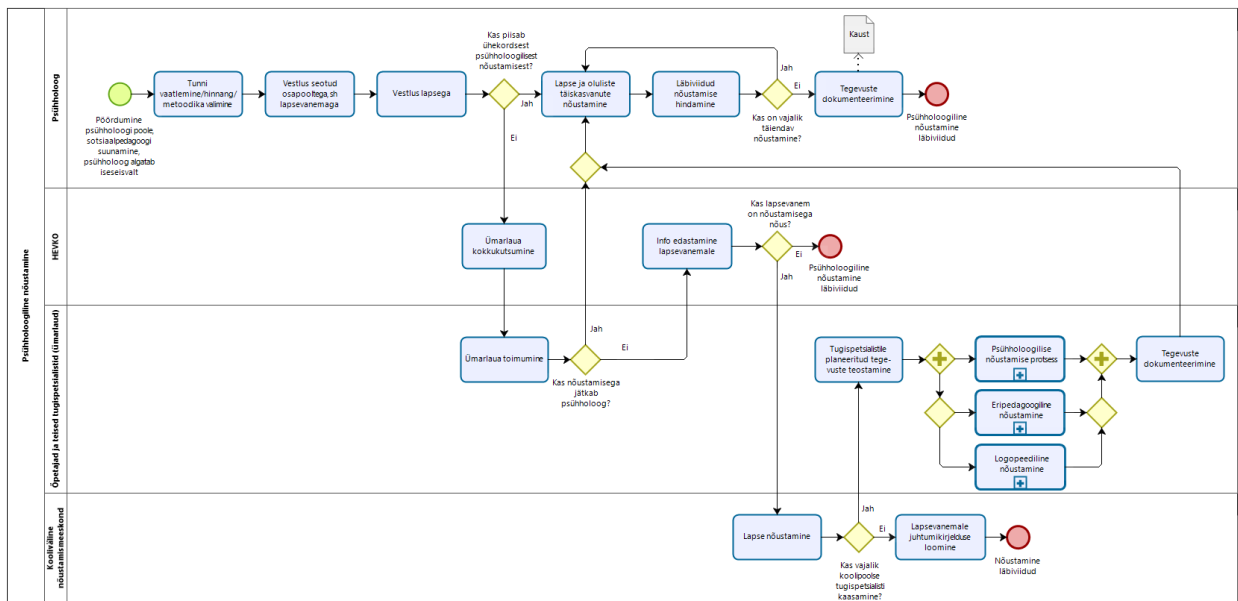
Powered by bizagi

Psühholoog

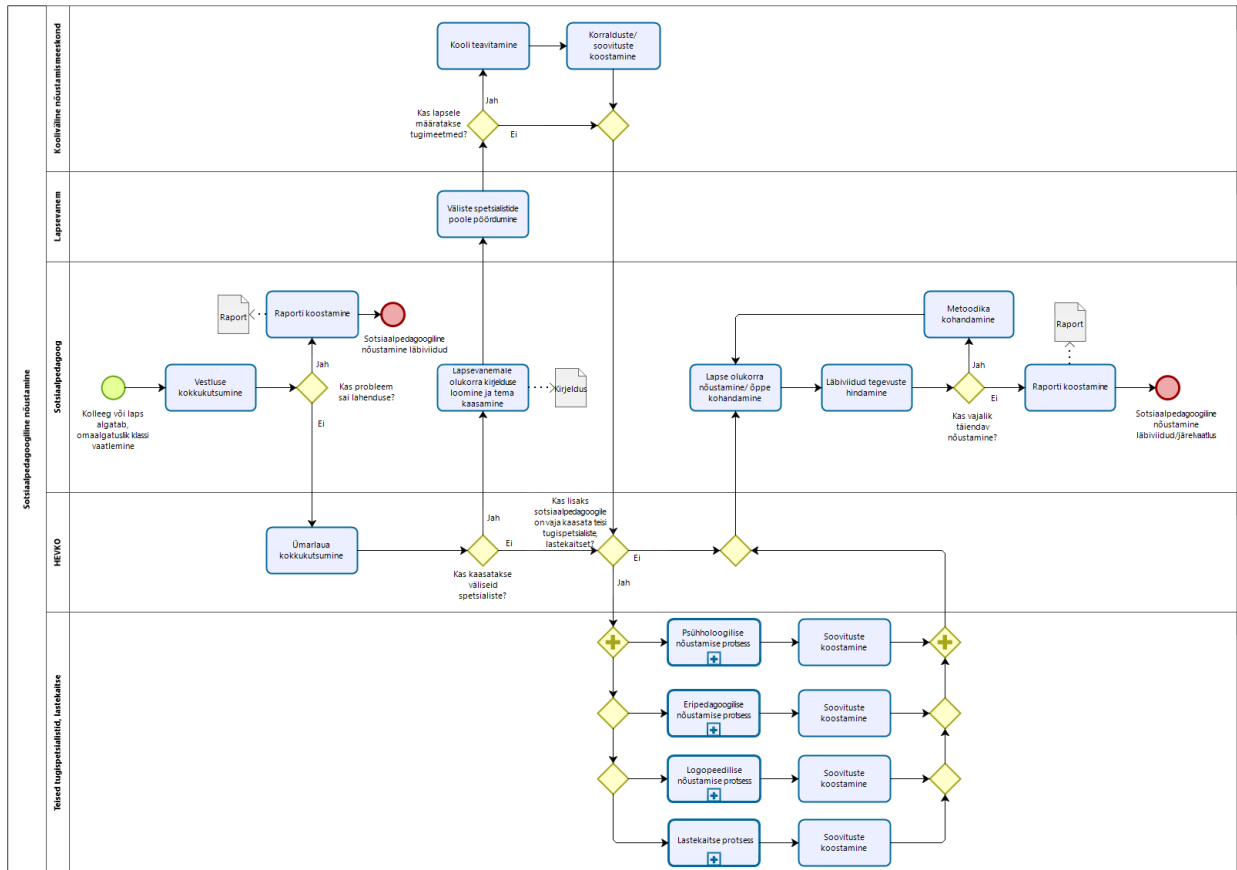

Powered by bizagi Modeler

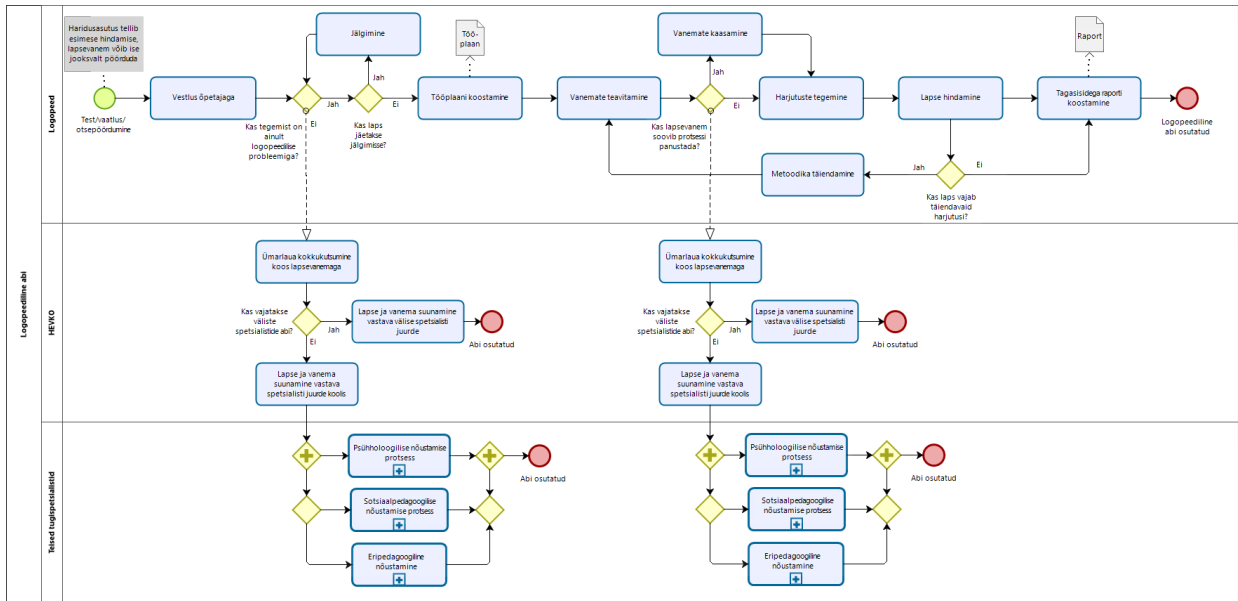
Powered by bizagi Modeler

Sotsiaalpedagoog

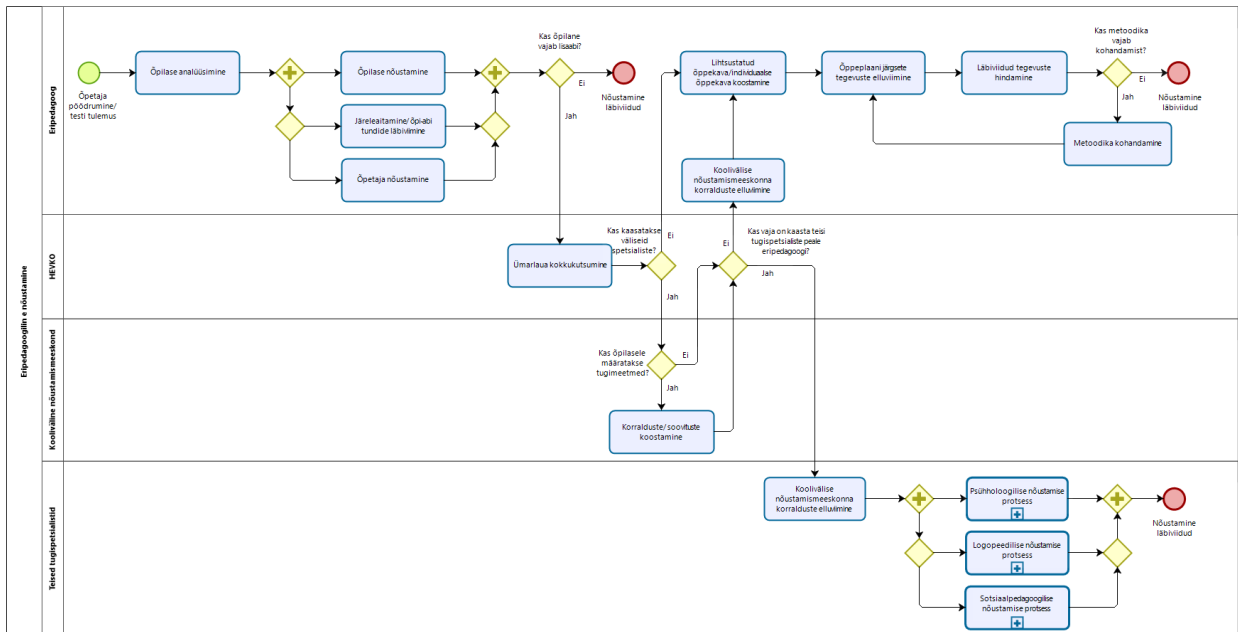
MUSTVEE

Logopeed

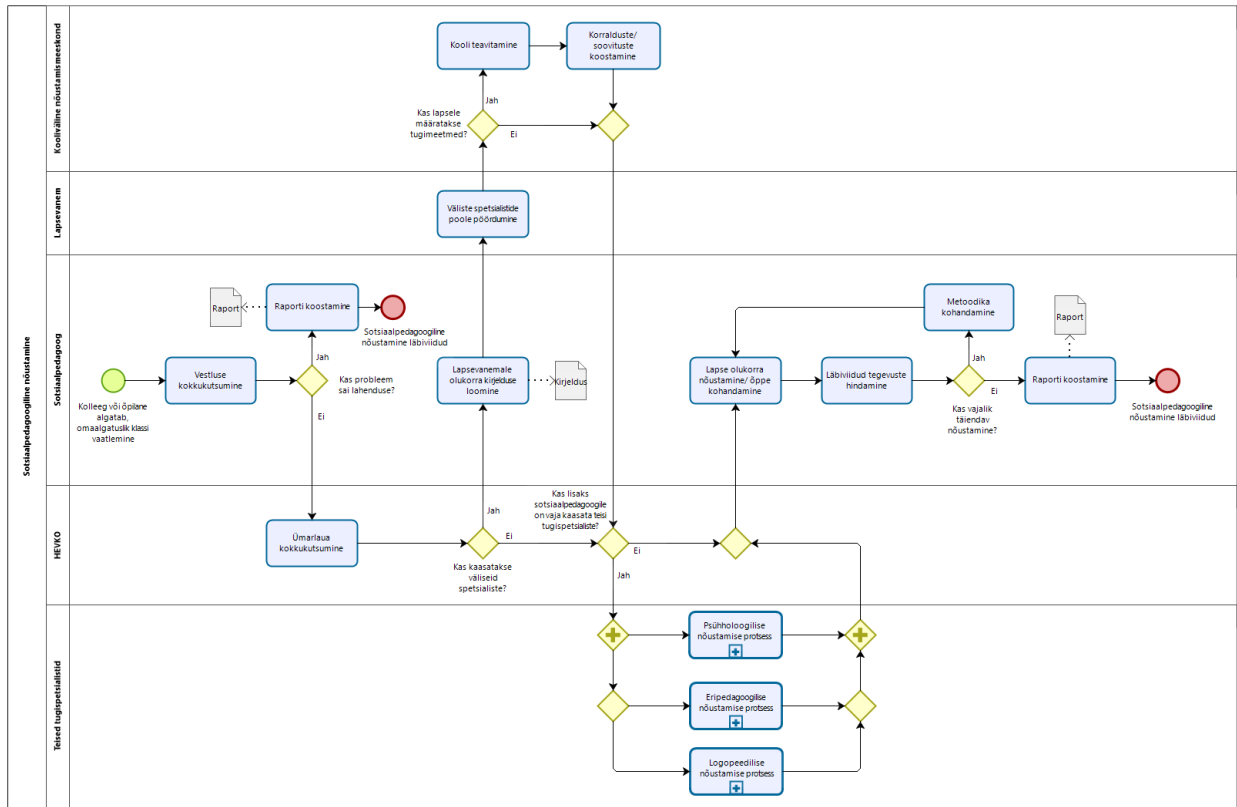
Powered by bizagi Modeler

Eripedagoog

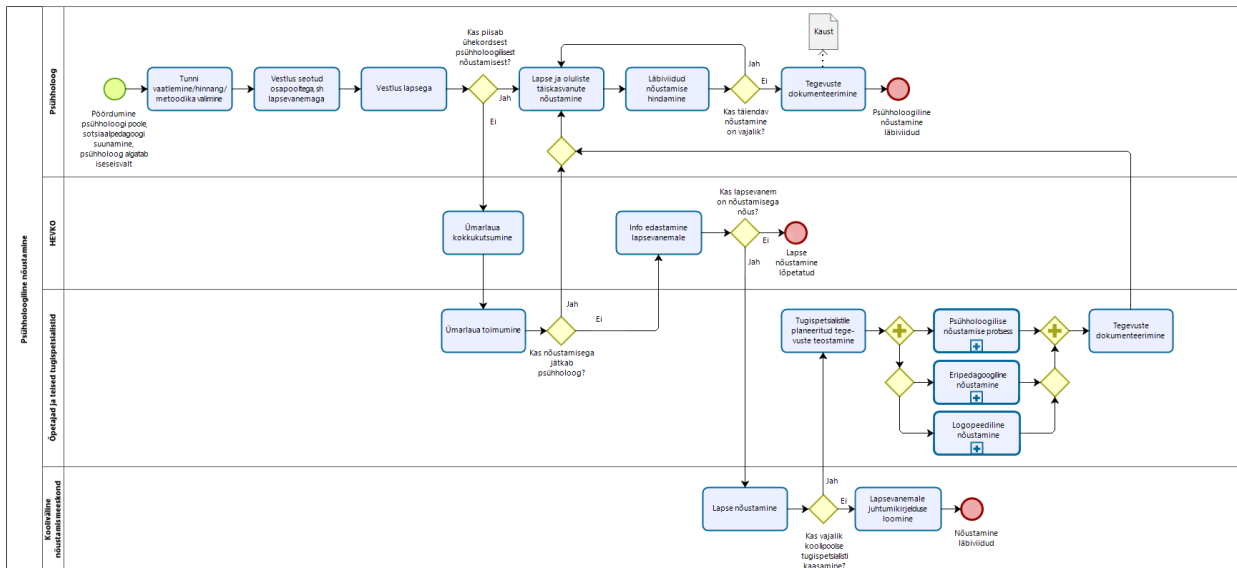
Powered by bizagi Modeler

Sotsiaalpedagoog

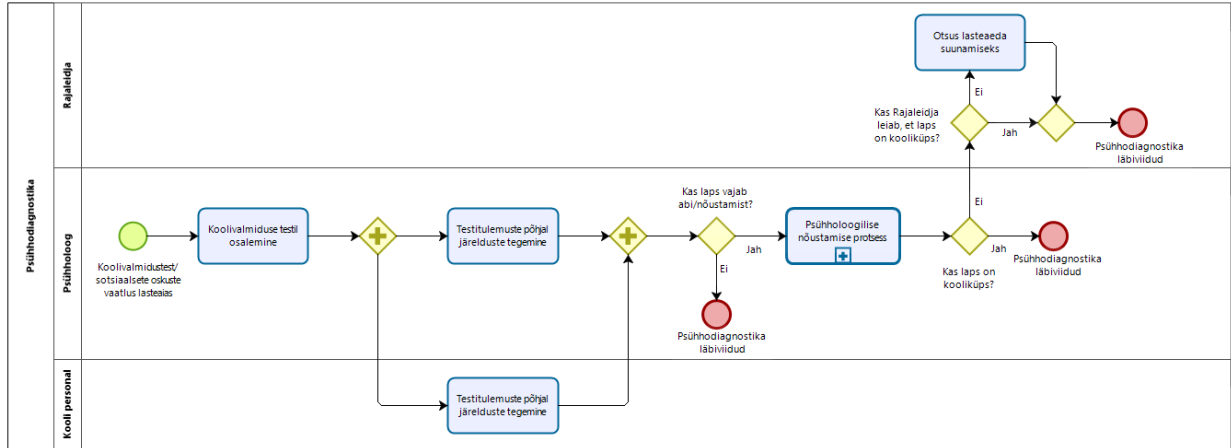

Powered by **bizagi** Modeler

Psühholoog

Powered by **bizagi** Modeler

16. LISA 4 – TUGISPETSIALISTIDE ALUSANDMETE TABELID

/Eraldi failid/